

TAITEILIJÄ KARNEVAALIEN NARRINA

Taiteilija Jani Leinosen Tottelemattomuuskoulu-näyttelyn karnevalistiset piirteet ja vastaanotto verkkomediassa

Taidekasvatuksen ja
taidehistorian pro gradu, 2020
tekijä: Liisa Palomäki

Tiedekunta – Faculty:

Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

Laitos – Department:

Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos

Tekijä – Author:

Palomäki, Liisa Anni Katariina

Työn nimi – Title:

Taiteilija karnevaalien narrina – Jani Leinosen Tottelemattomuuskoulu-näyttelyn karnevalistiset piirteet ja vastaanotto verkkomediassa

Oppiaine – Subject: taidekasvatus ja taidehistoria**Työn laji – Level:** Pro gradu**Aika – Month and year:** 3./2020**Sivumäärä – Number of pages:** 86**Tiivistelmä – Abstract:**

Nykytaiteilija Jani Leinosen taidenäyttely ”Tottelemattomuuskoulu” oli esillä nykytaiteen museo Kiasmassa 4.9.2015–31.1.2016. Se sai laajalti huomiota kansallisesti ja kansainvälisesti. Taiteilija Leinosen taiteen osia ovat huumori ja media.

Pro gradun teoreettinen viitekehys on karnevalismi. Tutkin Tottelemattomuuskoulu-näyttelyn teoksia karnevalismia vasten. Otin

myös tarkasteltavaksi kotimaista verkkouutisointia näyttelystä ja pyrin etsimään siitä karnevalistisia teemoja. Taiteilija Leinosen karnevalistisia teoksia käsittelevät kirjoitukset toistivat karnevalistista sanastoa, joita voi tulkita erilaisiin teemoihin. Teemoja muodostui yhteensä seitsemän ja kaikille yhteistä on karnevalistinen sanasto tai sanasto, jota voi tulkita karnevalismiksi, Jani Leinosen teokset sekä verkkomediakirjoitukset voidaan tulkita teemoilla poliittinen teema (vasemmistolaisuus ja aktivismi), mainonnan kuvastot, brändiys, pop-taide, naamioteema. yhdenvertaisuus ja karnevaalinauru. Samoilla teemoilla voidaan analysoida itse teoksia ja tulkita verkkouutisointia. Monessa verkkouutisessa käytettiin useampaa karnevalistista teemaa. Tutkin, miten aineistossa toistuvat karnevalistiset teemat, vai toistuvatko laisinkaan

Asiasanat – Keywords: Leinonen, Jani; karnevalismi; Bahtin, Mihael; karnevaali; media; verkkomedia; nykytaide; Kiasma; taidenäyttely; Taiteilija; verkkouutisointi

Säilytyspaikka – Depository: Tutkielma löytyy digitaalisena versiona Jyväskylän yliopiston tietokannasta

Muita tietoja – Additional Information: Kannenkuva: Tottelemattomuuskoulu 2015, 650x500 x500 cm, installaatio, osto: N-2016-1, omistaja: Suomen valtio, kuva: Kansallisgalleria

Sisällysluettelo:

1. Johdanto	3
2. Tutkimuksen aineisto ja menetelmät	8
3. Bahtinin karnevalismi	11
3.1 Karnevalismi, satiiri ja nauru	14
3.3 Bahtinin karnevalismia taiteessa	16
3.4 Taiteilija Leinonen	19
3.5 Taitelijan pelle-tarinaa	21
3.6 Karnevalismi Tottelemattomuuskoulu-näyttelyssä ja teoksissa	24
3.7 Karnevalistinen mediakohu näyttelyssä	33
3.8 Oikeusukaaseja	38
4. Karnevalistista teemoittelua näyttelystä	41
4.1 Poliittinen teema	43
4.2 Mainonnan ja brändien kuvastojen hyödyntämisestä	47
4.3 Poptaiteen teema	50
4.4 Naamioteema	54
4.5 Yhdenvertaisuutta karnevalismin keinoin	58

4.6 Karnevalistinen nauru	67
5. Tulokset ja yhteenveto	71
Lähteet	78

1

Johdanto

”– Tervetuloa tottelemattomuuskouluuni! Ja onhan tässä maassa jo merkkejä muutoksesta. Mielenosoituksia leikkauksia ja rasismia vastaan ja pääministerille protestoidaan kesken juhlapuheen. En ole aikoihin nähnyt tällaista tottelemattomuutta. Parempaan suuntaan mennään, kun maa menee huonompaan, hymähtää Leinonen”¹

Yllä olevin sanoin rehtori Ronald McDonald eli taiteilija Jani Leinoen toivotti tervetulleeksi yleisöä tutustumaan hallinnoimaansa teokseen ”Tottelemattomuuskoulu”. Eri verkkomediat kirjoittivat, kuinka nykytaiteen museo Kiasmaan on perustettu koulu. Erilaiset mediat ulkomaita myöten kertoivat erikoisesta taideprojektista, jossa mediasta tuttu taiteilija toteutti performatiivisen installaation ”Tottelemattomuuskoulu”, jossa pyritään antamaan kritiikkiä kapitalistiselle yhteiskuntajärjestelmälle.

Tämä pro gradu käsittelee Jani Leinosen performatiivista installaatiota ”Tottelemattomuuskoulu” (kuva 1), samaa nimeä kantavasta näyttelystä sekä verkkomediakirjoittelua ja verkkouutisointia teoksesta ja näyttelystä. Käytän termiä performatiivinen installaatio tai pelkkä installaatio Koulu-teoksesta,

sillä se on moniulotteinen taideobjekti, jossa huumori, vuorovaikutuksellisuus ja toiminnallisuus ovat olennainen osa teosta. Taideobjekteja on toisinaan vaikea mahduttaa yksinkertaisten teosmäärittysten alapuolelle.

Tutkimustehtäväni on selvittää, millainen teos oli Jani Leinosen Tottelemattomuuskoulu, ja miten teos otettiin vastaan suomalaisissa verkkomediakirjoituksissa ja verkkouutisoinnissa. Tutkin, miten aineistossa toistuvat karnevalistiset teemat, vai toistuvatko laisinkaan. Tutkimuskysymykseni, joilla etsin vastausta tehtävään ovat (1.) Minkälainen näyttely Tottelemattomuuskoulu on? (2.) Miten karnevalismi ilmenee Tottelemattomuuskoulu-teoksessa ja -näyttelyssä? (3.) Miksi media kiinnostui Tottelemattomuuskoulu-teoksessa? ja (4.) Miten karnevalismi toistuu verkkomediakirjoittelussa? Jätän pois käsittelystä Tottelemattomuuskoulu-näyttelyssä järjestetyn työpajatoiminnan, painetun median ja pelkät ilmoitukset näyttelystä. Suomalainen verkkomedia valikoitu tutkimuskohteeksi, sillä minua kiinnostaa nimenomaan, miten suomalainen verkkomedia kirjoittaa ja uutisoi taiteesta, sillä lehtien lukeminen ja verkkokirjoittelu on nykyään merkityksellisessä asemassa usean ihmisen elämässä.

¹ Pyrhönen, Kari 3.9.2015.

Tämän tutkielman aineistona ovat Jani Leinosen Tottelemattomuuskoulu-näyttely, sen teokset sekä niistä kirjoitetut tekstit ja uutiset verkkomedioissa. Olen tarkastellut myös näyttelyn katalogina toiminutta ”Tottelemattomuuden käsikirjaa”. Tottelemattomuuskoulu-näyttelystä kirjoitettiin uutisia, artikkeleita, reportaaseja sekä blogikirjoituksia ja kirjoituksia sosiaalisen mediaan. Suomalaiset verkkomediakirjoitukset, podcastit ja haastattelut valikoituvat tutkimusaineistokseni, sillä minua kiinnostaa nimenomaan, miten suomalaisissa verkkomedioissa kirjoitetaan taiteesta. Kahlasin läpi noin 85 verkkokirjoitusta, jotka kokosin tähän pro graduun. Verkkomediakirjoituksista valikoitui tekstejä blogeista, sosiaalisesta mediasta, artikkeleista, podcasteista ja haastatteluista. Lista verkkomediakirjoituksista löytyy lähdeluettelosta.

Bahtinin karnevalismi valikoitui tutkielman teoreettiseksi viitekehikseksi, sillä Leinonen käyttää useimmissa teoksissaan hyödykseen huumoria ja nurinkurista karnevalismia sekä mediaa. Leinosen teokset kritisoivat myötätuntoisesti yhteiskunnan epäkohtia. Ilakointi ja kansannarun eri muodot ovat vähiten tutkittu kansanluovuuden alue.²

² Bahtin, 1995, 6.

³ Ruhonen, 2015, 7.

Tottelemattomuuskoulu-näyttely esiteltiin nykytaiteen museo Kiasmassa 4.9.2015–31.1.2016. Se aiheutti laajaa huomiota kansallisesti ja kansainvälisesti. Tottelemattomuuskoulu-näyttely rikkoi yhdessä Robert Mapplethorpe-valokuvanäyttelyn kanssa Kiasman kävijäennätyksen – näyttelyssä vieraili yhteensä 75 000 kävijää.³ Mapplethorpen näyttelyn myötä Leinosen näyttely sai lisähuomiota ja toimi siten myös Tottelemattomuuskoulu-näyttelyn vetonaulana. Tottelemattomuuskoulu-näyttelyssä vieraili yhteensä 123 984 kävijää.⁴

Tottelemattomuuskoulu-installaatio oli oma rakennuksensa näyttelyn ja Kiasman sisällä (kuva 1). Koulurakennuksella oli kellertävät ulkoseinät ja punainen ulkokatto. Katolle oli kiinnitetty kyltti, jossa luki ”Tottelemattomuuskoulu” erilaisin brändimerkein kirjoitettuna. Ulko-oven yläpuolella oli kello, joka kuuluu perinteiseen koulukuvaukseen. Koulu-installaation takaseinään oli kirjoitettu valuvien punaisinkirjaimin:

”HEY YOU! YOUR PIZZA IS ITALIAN. YOUR KEBAB TURKISH. YOUR DEMOCRACY IS CREEK. YOUR COFFEE BRAZILIAN YOUR MOVIES ARE AMERICAN. YOUR TEA IS TAMIL. YOUR SHIRT INDIAN. YOUR OIL SAUDI ARABIAN. YOUR ELECTRONICS ARE CHINESE. YOUR NUMBER ARABIC. YOUR LETTERS LATIN AND YOU COMPLAIN THAT

⁴ Frilander. 2.2.16.

YOUR NEIGHBOUR IS IMMIGRANT? PULL YOURSELF TOGETHER!

Koulun interiööri oli tehty muistuttamaan vanhanaikaista koulua – siellä on pulpetit ja tuolit, jonne museon asiakkaat eli oppilaat pääsivät istumaan. Edessä oli liitutaulu, ja sen yläpuolella Aapiskukon aakkoset. Liitutaulun edessä ”opettajana” oli televisio, jossa oli päällä Koulu-tv. Koulu-tv:n opetuksen avasi rehtori Ronald McDonald toivottaen oppilaat tervetulleiksi Tottelemattomuuskouluun. Leinonen oli itse kruunannut itsensä McDonald’ sin pelleksi.

Kuva 1

⁵ Leinonen, J. 9.2.2015.

Kuva 2

Koulu-installaatiossa opetettiin kansalaistottelemattomuuden perusteita ja kriittisyyttä televisiossa opettavien, monille suomalaisille ennestään mediasta tuttujen opettajien toimesta. Taiteilija Leinosesta ihmiskunnan suuret tragediat, kuten orjuus, sodat ja kansanmurhat ovat tottelevaisuuden, eivät tottelemattomuuden seurausta (kuva 1). Hän oli lainannut ajatusta yhdysvaltalaiselta professori, yhteiskuntakriitikko ja ihmisoikeusaktivisti Howard Zinniltä (1922–2010). Teoksessa Ronald McDonald-rehtori totesi:

”Maailman historian kauheimmat asiat, kuten sodat, kansanmurha ja orjuus, eivät ole seurausta tottelemattomuudesta vaan tottelevaisuudesta”⁵ (kuva 1)

Tottelemattomuuskoulu-teos oli performatiivinen installaatio (650x500x500, kuva 2) ja samalla myös metafora⁶ Leinosen aiempaan

⁶ Metafora sanaa käytettiin Kiasman Tottelemattomuus koulu esittelyssä. Kiasma, Ohjelmisto, Tottelemattomuuskoulu (2015),

tuotantoon. Metaforalla lienee tarkoitettua kattavaa kuvausta Leinosen tuotannosta ja sen sanomasta. Leinosen näkemyksen mukaan ihmiset kasvatetaan tottelevaisiksi, menestyviksi hampaiksi yhteiskunnan rattaisiin ilman, että tietävät minkäläisen koneiston osia ovat.⁷

Tottelemattomuuskoulun opettajat löytyvät verkkovideopalvelu Youtubesta, lukuun ottamatta katutaiteilija Sampsa.⁸ Opettajana opettajanpaikalla oli väritelevisio, jonka kautta opetti Riku Rantala, Tunna Milonoff, Li Andersson, Marjaana Toiviainen, Karri Miettinen ja Sampsa.

Mediapersona, toimittaja, tietokirjailija, matkailija ja entinen satamatyöntekijä *Riku Rantala* puhuu käsikirjoittaja, kuvaaja, ohjaaja *Tunna Milonoffin* kanssa media- ja lähdekritiikistä. He väittävät, että ajatuksiamme ja kulutusta ohjaillaan radikaalisti median välityksellä. Milonoff ja Rantala pohtivat tietotulvaa sekä sitä, miten pystymme suodattamaan ja hallitsemaan valtavaa tiedon määrää. He käskevät kritisoimaan kaikkea – myös heidän sanaansa. Milonoff ja Rantala olivat koonneet mediakritiikistä teesejä kymmeneksi käskyksi.⁹

⁷ Leinonen J. 9.2.2015.

⁸ Leinonen, J. 2.9.2015.

Valtiotieteiden maisteri, teologi, väitöskirjatutkija ja feministipastori *Marjaana Toiviainen* kertoo puolestaan ihmiskäsityksen ja pyhyden perusteista. Hän kieltää ihmisten lajittelun, joka tapahtuu tuottavuuden perusteella – ihminen on pyhä, arvokas ja paha. Toiviainen ei halua luokitella ihmisiä myöskään hyviin ja pahoihin. Hyvien ja pahojen välille ei voida tehdä viivaa, vaan viiva pitäisi piirtää ihmisen sisälle, ihmisen oman hyvän ja pahan väliin. Hänestä kukaan ei ole kohde tai toimija, eikä kukaan varsinkaan ole väline. Ihmisten tulee auttaa toisiaan, auttaa pois pakkokuluttamisesta, tilastomerkintänä olemisesta ja elämättömästä kilpailusta.¹⁰

Poliitikko, kansalaisaktivisti ja feministi *Li Andersson* puhuu kansalaisyhteiskunnasta. Hän puhuu, kuinka historian kirjat usein kertovat vain vallankäyttäjien historiasta, vaikka kansalaisyhteiskunnalla on ollut vähintään yhtä suuri rooli kuin itse päättäjillä. Kansalaisyhteiskunta on saanut aikaan muun muassa viisipäiväisen työviikon, lapsilisät, tasa-arvoisen avioliittolain ja lopettaneet apartheidrotusorron. Andersson neuvoa, miten voi perustaa kansalaisliikkeen:

1. *Päätä, minkä ongelman haluat ratkaista.*
2. *Kerää porukka.*
3. *Toimi.*

⁹ Miller, 2015, 48.

¹⁰ Miller, 2015, 50,

4. *Muista, ettei välinpitämättömyys ole vaihtoehto.*¹¹

Räppäri, protestilaulaja ja isä *Paleface* (*Karri Miettinen*) puhuu ja räppää sanan, äänen ja musiikin muutosvoimasta. Paleface kertoo, että kaikessa tekemisessä on yhteiskunnallinen ulottuvuus. Musiikki on näkymätöntä ja siksi pysäyttämätöntä. Soittimet ovat kuin aseita ja vallankumouksen välineitä. Hän kertoo, kanarialinnuista, jotka vietiin kaivostyöläisten mukana kaivoksiin ja niiden pyörtyessä kaivostyöläiset osasivat lähteä ajoissa pois kaivoksesta. Paleface rinnastaa kanarialinnut räppäreihin, jotka reagoivat ensimmäisinä yhteiskunnallisiin muutoksiin.¹²

Katutaiteilija *Sampsa*, kertoo olevansa isä ja toivovansa lastensa saavan kasvaa paremmassa maailmassa. Sampsa haluaa opettaa yksilön mahdollisuuksia vaikuttaa. Sampsa pyrkii yhdistämään katutaidetta sosiaalisiin mekanismeihin. Hän haluaa todistaa, että jokaisella on mahdollisuus vaikuttaa ympäröivään maailmaan ja toimimisen keinoja on monia. Sampsa haluaa puuttua nuorten syrjäytymiseen ja kieltäytyä noudattamasta auktoriteettien käskyjä. Hän opettaa katutaiteen perustekniikoita ja suuryritysten vastaisia

designia. Hänestä tunnetuimmat tuotemerkit aiheuttavat mittaamattomia vahinkoja ihmiselle sekä maapallolle.¹³

Pro gradussa pyrin pureutumaan tottelemattomuuskäsitteeseen, karnevalismiin ja kertomaan taiteilija Leinosesta ja hänen tuotannostaan. Pyrin löytämään myös vastausta ja perusteluineen, miten karnevalismi ilmenee Leinosen taiteessa ja miten karnevalismi toistuu verkkomedia uutisoinnissa ja -kirjoituksessa. Pyrin myös hahmottamaan, miten verkkomediassa kirjoitetaan taiteesta.

¹¹ Miller, 2015, 44.

¹² Miller, 2015, 46.

¹³ Miller, 2015, 52.

2 Tutkimuksen aineisto ja menetelmät

Tottelemattomuuskoulu-näyttely keräsi runsaasti kritiikkiä yleisöltä ja toimittajilta sekä puolesta että vastaan. Karnevalismi muodostaa tutkielman teoreettisen viitekehyksen, jonka avulla tulkitsin ja teemoittelin aineistoista ja etsin niistä karnevalistisia piirteitä. Teemoja ovat politiikka (vasemmistolaisuus, aktivismi), mainonnan kuvastot ja brändien karnevalistinen hyödyntäminen, poptaide, naamiot, yhdenvertaisuus ja karnevalistinen nauru. Käsittelen teemoja luvussa 4 Karnevalistista teemoittelua näyttelystä.

Jani Leinosta ja hänen taidettaan on tutkittu suppeasti. Yksi pro gradu tutkielma on tehty Leinosen taidetempauksesta (2010) ”Janin Taidetuunaamo nykytaiteen haastajana: tekijyys, teos, tulkinnat” tekijänä Jenni Simonen.¹⁴ Simonen käsittelee tutkielmassaan Leinosen perustamaa Taidetuunaamo, jossa Leinosen ohjauksella muokattiin vanhoista maalauksia uudenlaisia.

¹⁴ Simonen, Jenni (2010): ”Janin Taidetuunaamo nykytaiteen haastajana: tekijyys, teos.” Pro gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopisto. Haettu osoitteesta:

Toinen tutkielma on Innimari Hyvärisen taidehistorian proseminarityö *Pellen roolista taidemannekiiniksi: Diskurssianalyysi taiteilija Jani Leinosen pellekaappauksen verkkouutisoinnista* (2013). Proseminarityössä tutkittiin Leinosen Ronald McDonald-pellekaappauksen vastaanottoa verkkomediassa. Hyvärisen proseminarityö on suhteellisen lähellä omaa tutkielmaani, kuitenkin se on tehty toisesta, erilaisesta teoksesta. Hyvärinen käytti pro seminaryössään hyväkseen myös verkkolehtien kommentointiosuutta, jotka itse jätän tarkastelun ulkopuolelle, sillä useat verkkolehdet olivat sulkeneet artikkelidensa kommentoinnin. Oma pro graduni hieman jatkaa Hyvärisen pro seminaryötä tai tuo ikään kuin jatkoa Hyvärisen kertomaan pelletarinaa. Leinosen teoksia on kutsuttu myös kulttuurihäirinnäksi, josta VTM Tuija Lattunen tekee väitöskirjaa, ellei ole jo valmistunut, ja Leinosen teoksia käytetään osana tutkimusta. Väitöskirjaa ei löytynyt verkosta.¹⁵

On mielenkiintoisaa tutkia, miten media tarttuu provokatiivisena pidettyyn taiteeseen, jossa kerrotaan median olevan osa teosta.¹⁶ Tutkielman yhtenä aineistona Tottelemattomuuskoulu-näyttelyn

<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/25631/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201011253118.pdf?sequence=1> 14.3.2017.

¹⁵ Lattunen, 2013, 27.

¹⁶ Kiasma, ohjelmisto (2015), Tottelemattomuuskoulu.

teoksia. Koulu-teoksen lisäksi Tottelemattomuuskoulu-näyttelyssä esiteltiin myös Leinosen muuta tuotantoa. Näyttely esitteli muun muassa teokset: Elovena-tapaus, ”Hunger king”, ”Mikä vain auttaa”, ”Tony is back”, ”McJeesus”, ”Made in China” ja Pelle-kaappaus. Teokset aiheuttivat mediassa osittaista kuohuntaa. Tottelemattomuus-installaation ohessa. Monet näyttelyn videot ja videoteokset ovat nykyisin nähtävillä videopalvelu Youtubesta.

Leinosen installaatio: ”Mikä vain auttaa Anything helps, 2009–2015, (kuva 3, kuvan 2 Koulu-rakennuksen takana) on koottu kerjäläiskylteistä, jotka on ostettu kerjäläisiltä eri puolilta maailmaa. Kyltit on kehystetty kultaisilla kehystyksillä ja ne on ripustettu esille museoinstituutioon - kerjäläiskylteistä on tehty taidetta. Teoksen eteen palkattiin romanialaisia kerjäämään kahdeksi päiväksi.

Elovena-tapaus -teoksissa Leinonen on maalannut Elovena-tytön representaatioita erilaisissa konteksteissa, kuten prostituoituna, bikineissä, hääparina ja burkassa. Elovena esitteli teokset Elovena & Ronald (öljy kankaalle, 2009), Langennut Elovena (öljy kankaalle, 2010, Elovenan kuolema (hiekkapuhallus, lehtikulta, mustalle graniitille 2013), Hylättyjä ideoita Elovena-mainoksiin (akryyli

tuotepakkauksiin, 2013) ja Ristiinnaulittu Elovena (akryyli polystreenille, 2015). Elovena-teoksissa Leinonen halusi korostaa 2010-luvun naista.¹⁷

Leinosen *Hunger king* -installaatio taas muistuttaa ulkonäöllisesti jättipikaruokaravintola Burger Kingiä. Hampurilaistilauspisteeseen oli kaksi jononotuspaikkaa. Toiselle tiskille johdatteli punainen matto ja se oli tarkoitettu rikkaille, kun taas toinen tiski tarkoitettiin köyhille, eikä sinne ollut johdattelevaa, punaista mattoa. Pikaruokatiskillä juomat ja ruoka on naamioitu brändimerkein kritisoimaan kapitalismia, rikkauten ja köyhyyden välistä kuilua.

Kuva 3

¹⁷ Radio Rockin korporaatio.18.11.201.

”Tony is back” -videoteoksissa Leinonen on leikitellyt murojätti Kellogg’s Companyn maskotti Toni Tiikerillä ja luonut Tiikerille uusia tilanteita. Toni Tiikeri puolusti alkuperäisessä kontekstissa kiusattuja lapsia tarjoilemalla heille sokerisia muroja. Leinosen teoksessa nämä kiusatut lapset ovat kasvaneet aikuisiksi, ja heillä on aikuisten kyseenalaisia ongelmia. Tiikerimaskotti ratkaisee sokeroiduilla muroilla prostituoidun naisen, itsemurhapommittajan sekä väkivaltaisen poliisin ongelmat.¹⁸ Samalla Toni pyytää yleisöltä apua, mitä hänen tulisi tehdä. Leinonen loi Toni Tiikerille myös omat verkkosivut¹⁹. ”Made in China”-teossarja on tilaustyö, joka on valmistettu Kiinassa Leinosen ohjeiden mukaan (kuvan 2, oikealla puolella, Koulu-rakennuksen vieressä).

Pyrin löytämään vastauksen, miten Leinosen teoksissa ilmenee karnevalismi ja miten karnevalismi toistuu teosten uutisoinnissa. Väitteeni on, että Tottelemattomuuskoulu-näyttelyn teokset ilmentävät karnevalismia ja karnevalistiset teemat toistuvat verkkomediakirjoittelussa. Tulkitsen teemoittelulla verkkokirjoituksia ja -uutisointia. Teemoittelun kautta pyrin löytämään ja tulkitsemaan karnevalistisia lähestymistapoja. Teemoja

on mainonnasta, nauramisesta, vasemmistolaisuudesta, brändeistä, aktivismista, yhdenvertaisuudesta, popitaiteesta, naamioista ja karnevaalinaurusta. Luettelo verkkokirjoitus- ja verkkouutisaineistosta löytyy lähdeluettelosta. Jätin tietoisesti käsittelemästä pelkät näyttelyilmoitukset, ingressit, painetun median sekä Tottelemattomuuskoulu-näyttelyn työpajoista kertovat jutut, sillä ne eivät tuoneet lisäarvoa tutkittavalle asialle.

¹⁸ Leinonen, Jani 12.10.2015. HELP ME – Tony is back; Anna – Tony is back; Rick – Tony is back; Candy – Tony is back. Videot.

¹⁹ Leinonen, Jani (2015). ”Tony is back”.

3

Bahtinin karnevalismi

Karnevaalien karnevalistinen ilo löytyi ja ilakoi erityisesti myöhäisessä keskiajassa ja renessanssin aikana, kirkon vallan alla.²⁰ Keskiaikainen ja renessanssiaikainen nauru on varsin ambivalentti ilmiö, sillä se sekä paransi melankoliasta että sairastutti *synnilliseen hulluuteen*. Tuona aikana kristillisen ajattelun mukaan nauru yhdistettiin syntiin ja paholaiseen, ja sen pelättiin olevan sielulle vahingollista.²¹

Mihail Bahtinin (1895–1975) on tunnetuimpia, ellei jopa tunnetuin, karnevalismin tutkija. Bahtinia kiinnosti karnevalismin lisäksi taidehistoria, taiteen teorit ja kritiikki, jotka ohjasivat hänet tutkimaan visuaalista kulttuuria ja visuaalisia taiteita. Bahtinin tulkinta on graduni teoreettinen viitekehys.

Bahtin on tutkinut *Francois Rabelaisen* (1485-1553) kirjoituksia ja kirjoittanut kirjan ”*Francois Rabelais – Keskiajan ja renessanssin*

nauru” (1965). Kirja kuvaa karnevaalin juuria ja karnevalismia. Se kertoo kansan naurukulttuurista keskiajalla ja renessanssin aikaan. Koska nauru ei ole sidoksissa aikaan, voidaan Bahtinin tutkimuksia soveltaa myös tähän aikaan.²²

Karnevaalissa narrista kruunataan kuningas – karnevaalin johtohahmo. Bahtinin tulkinnan mukaan karnevaalikuningas valitaan yhteisesti ja narraa pilkataan sekä solvataan yhdessä, mutta myös nauramisen kohde eli karnevaalikuningasnarri nauraa itselleen. Karnevaali loppuu, kun karnevaalikuningas ainakin symbolisesti pahoinpidellään ja tapetaan. Solvaus paljastaa solvattavien, eli myös narrikuninkaan, todelliset kasvot ja mukiloinnissa riistetään kuninkaalta kruunu.²³

Bahtin tulkitsee karnevaalikuninkaan pahoinpitelyn olevan taso, jossa väkivalta ei ole arkinen tapahtuma. Se on symbolinen tapahtuma, joka kohdistuu ylempään johtohahmoon. Bahtinista karnevalistisessa kuvajärjestelmässä kuningas on koko kansan valitsema narri. Narri puetaan kuninkaaksi, ja kuninkuuden loputtua hänet puetaan uuteen ivaavaan narrin asuun. Solvaus ja pahoinpitely vastaavat uudelleen pukemista, asunvaihtoa ja muodonmuutosta. Solvaus riisuu

²⁰ Willman, 2007/2010, 70-72,77-78.

²¹ Starck, 2007/2010, 96.

²² Haynes, 2008, 292.

²³ Bahtin, 1995. 170.

solvattavan koristeet ja naamion ja paljastaa solvattavan todelliset kasvot.²⁴

Solvauksella tarkoitetaan ainakin symbolisesti kuolemaa, menetettyä nuoruutta, vanhentumista ja kuolevaa ruumista. Solvaus on myös komedian peili, ohikiitävän elämän edessä. Samassa kuvajärjestelmässä kuolemasta seuraa uusi elämä, uusi nuoruus, uusi vuosi ja uusi kevät. Bahtin kirjoittaa, että *”kirous ja ylistys ovat kaksiruumiisen maailman kaksi aspektia”*.²⁵

Bahtin tulkitsee karnevaalisen naurun kohdistuvan itse naurajiin ja lopulta kokomaailmaan. Karnevalistinen ivallinen nauru pyrkii parantamaan ja se sisältää hedelmällistä voimaa. Karnevaalisella ilonpidolla voitiin pyrkiä vaikuttamaan politiikkaan, kapinoida yhteiskuntanormeja vastaan sekä ilonpidolla saatettiin pyrkiä jopa vallankumoukseen. Kirjallisuustieteitä opiskelleen ja satiiria tutkineen Tii Starcin mukaan narrin aseena on nauru ja nauru on keino kääntää valtasuhteet ylösalaisin. Helsingin yliopiston yleisen kirjallisuustieteen tutkija Jussi Willman tulkitsee, että narrin hahmossa yhdistyy vastakohtat kuten viisaus ja hulluus.²⁶

Bahtin tulkinnan mukaan karnevaali on kansanjuhla ja sitä voidaan pitää myös kansan vaikutuskeinona. Karnevaali ei jaottele osallistujiaan esiintyjiin ja yleisöön, vaan tässä kansanjuhlassa jokaisella on rooli. Karnevaalia ei ole myöskään rajattu, eikä karnevaalia tai naurua voida rajata - karnevaaliksi muuttuu koko elämä ja sitä elävät kaikki. Nauru yhdistää ihmisiä ja yhteiskuntaluokkia – se kuuluu niin rikkaille kuin köyhillekin. Karnevaalissa on lupa kritisoida kansan johtajia ja vallitsevaa yhteiskuntaa. Vakiintuneita karnevaalinhahmoja ovat narrin ja hölmön hahmot. Hölmö ja narri eivät katoa, vaikka karnevalistinen kansanjuhla päättyisi. Narri ja hölmö ovat samalla ideaalisen ja reaalimaailman edustajia ja narrista kruunataan kuningas karnevaalin ajaksi.²⁷

Bahtin tulkitsee juhlaan liittyvän oleellisesti ajan, joka perustuu konkreettiseen ajan konseptioon, kuten kosmiseen, biologiseen ja historiaan. Juhlinnan hän sanoo liittyvän murroskohtiin, kuten luonnon, yhteiskunnan ja ihmisen elämän kriiseihin. Murroskohdat muokkaavat juhlaan erityisen juhlavuuden tunteen. Karnevaali

²⁴ Bahtin, 1995, 175-176.

²⁵ Bahtin, 1995,176.

²⁶ Bahtin, 1995, 10.; Starck, 2007/2010, 108.; Willman, 2010, 70-72,77-78.

²⁷ Bahtin, 1995, 10.

sijoittui usein paaston jälkeiseen aikaan, samalla karnevaali irrotti ja vapautti ihmiset omista rooleistaan saman vertaisiksi keskenään.²⁸

Keskiajalla kirkolla oli suurin valta ja yhteiskunnan luokkaerottelut kuuluivat kansan arkeen. Kriisit ja muutokset edustivat mennyttä aikaa ja luokkarakenteen ja ajan ajateltiin olevan stabiili. Karnevaali tarjosi vastapainoa viralliselle ja vakavalle kirkolle ja ajan feodaaliselle kulttuurille. Feodaalinen kulttuuri on tyypillinen keskiaikainen sotilaallinen, hallinnollinen ja taloudellinen järjestelmä.²⁹

Karnevaalia tutkineen kirjailija Barbara Mauldin tulkitsee, että esimerkiksi pääsiäinen on katollisen kirkon tärkein juhla. Tällöin juhlistetaan Jeesuksen kuolemaa ja henkiin heräämistä karnevaalisiin menoin. Karnevaalisia kulkueita ihaili niin paavi kuin Rooman kansalaiset. Kulkueiden jälkeen seurasi härkien ja muiden eläinten tappaminen. Ennen pääsiäisjuhlaa paastottiin useita viikkoja.³⁰

Mauldinin tutkimusten mukaan ensimmäiset kirjalliset kuvaukset pääsiäisjuhlasta ja -juhlinnasta ovat peräisin Roomasta jo 1200-

luvulta. Paastonjälkeinen juhla levisi muualle Eurooppaan seuraavilla vuosisadoilla. Latinaksi juhlaa alettiin kutsumaan nimellä carnem-levare, mutta italiaksi nimi lyhennettiin sanaksi carneval eli karnevaaliksi. Karnevaalijuhlinta oli jo aluksi innokasta, energistä ja dynaamista, johon yhdistyi jokaisen maan ja alueen omia juhlaperinteitä.³¹

Bahtin on puolestaan tulkinnut kaikkien karnevaalimuotojen olevan täysin epäuskonnollisia, vaikka kertoo toisaalta karnevaalin sisältävän eri kulttuurien omia perinteitä. Hän myös mainitsee karnevaalin omaavan leikkielementtejä. Leikkielementtisuuden vuoksi karnevaali muistuttaa visuaalista muotoa ja teatteria – ilman teatterin rajoja, eikä karnevaalia katsella kuten teatteria, vaan sitä eletään.³²

Strack kertoo karnevaaliin kuuluvan oleellisesti myös erilaiset naamiot, jotka vapauttivat ihmiset kapeista rooleistaan hulluttelemaan ja elämään juhlaelämää. Erilaiset naamiaisasut symboloivat vaihtuvia rooleja – jokaisella naamioilla on uudenlainen rooli. Renessanssin aikana narius alkoi muuttumaan enemmän esittäväksi rooliksi ja ammatiksi, jossa narrit varustettiin eläimiin viittaavalla symboliikalla,

²⁸ Bahtin, 1995, 11.

²⁹ Bahtin, 1995, 11.

³⁰ Mauldin, 2004, 3.

³¹ Mauldin, 2004, 3.

³² Bahtin, 1995, 11-12.

kuten aasin korvilla. Eläinsymboliikka korosti ihmisten elämellisyyttä ja ihmisen vertaamista eläimeen – zooformismi on myös satiirissa yleinen keino. Naamiot antoivat myös anonyymiteetin karnevalistiseen ilonpitoon osallistujille ja laittoivat heidät tasavertaiseen asetelmaan. Siihen kuului sekä vastakohtien myötätuntoista rinnastamista mutta myös groteskia vastakkainasettelua, joka saa moraalisatiirisiakin piirteitä. Itse kohteella myös kritisoidaan itse kohdetta, esimerkiksi sirkuspelle saattaa pukeutua papiksi kritisoimaan kirkon ylivaltaa.³³

Karnevaalijuhlaa viettävät monenlaiset ihmiskirjot ja kulttuurit. Karnevaaliin sekoittuvat ja yhdistyvät eri kulttuurit, vanhat ja uudet kulttuuriset juhlamuodot ja loputtomasti ihmiskäytöksen eri variaatioita. Karnevaalien pilaajina pidetään aika lailla kaikkia ja kaikkea, jotka yrittävät muuttaa ”*elämän kuolemaksi ja valuutaksi*” hillitsemällä ja vaientamalla naurua tai pyrkivät suhtautumaan vakavasti tärkeisiin elämän ja kuoleman kysymyksiin. Keskiajalla ja renessanssin aikana papit, munkit ja kirkonmiehet joutuivat tekojensa välisen ristiriidan vuoksi myös satiirisen ivan kohteeksi, sillä heitä pidettiin myös karnevaalin pilaajina. Karnevalismia hyödyntävällä moraalisatiirilla tosin saattaa olla saarnaavaa ja kristillisiä ihanteita

puoltavaa sävyä, vaikka mikään maailmankatsomus tai ideologia ei saa erityiskohtelua niin moraalisatiirilta kuin karnevaaliltakaan. Kaikki saavat osansa pilkasta ja solvauksista.³⁴

3.1 Karnevalismi, satiiri ja nauru

Karnevalistisella naurulla pyrittiin vaikuttamaan vallalla olevaan politiikkaan ja naurulla kyseenalaistettiin yhteiskuntanormeja. Karnevalistisella naurulla saattoi olla myös vallankumouksen pyrkimys. Mikään aihe ei säästynyt naurulta, vaan kaikki saavat siitä osansa.

Bahtinin tulkitsee, kuinka karnevaalin visuaalisen muodon muistuttavuus vie karnevaalin sopivaksi myös kuvataiteilijoiden tehokeinoksi eli karnevalismiksi.³⁵ Karnevaalilla usein viitataan historialliseen todellisuuteen ja kansanjuhliin, kun taas karnevalismilla tarkoitetaan karnevaali-ilmiöiden henkeä, joka on siirtynyt taiteelliseen muotoon. Karnevalismissa kritisoidaan

³³ Starck, 2007/2010, 99, 108.

³⁴ Willman, 2007/2010.; 89. Mauldin, 2004, 7.

³⁵ Bahtin, 1995, 11-12.

myötätuntoisesti vallitsevan yhteiskunnan valtarakenteita, eliittiä ja eri uskontoja. Karnevalismi on saanut alkunsa karnevaalista, jossa kruunataan väärä kuningas ja valtasuhteet käännetään pääläelleen.³⁶

Starcin mukaan karnevaalin aikakaudella 1500-1600-luvulla utopia on suosittu aihe. Yhteiskuntautopioissa kritisoitiin vallitsevaa yhteiskuntaa ja aikakautta. Karnevalistisessa kirjallisuudessa utopiaa pidettiin vain keinona syödä hyvin ja juoda kunnolla.³⁷

Jussi Willmanin tulkinnan mukaan karnevalismi haluaa pitää vähemmistöjen puolta ja antaa ääntä myös heikkoimmille yksilöille yhteiskuntajärjestelmissä, vaikka toisaalta karnevaalin historialliseen kontekstiin kuuluu kuitenkin naisen aseman ristiriitaisuus. Willmanin mukaan karnevaalin hyvistä tavoitteista huolimatta syntipukin rooliin joutuivat helposti erilaiset marginaaliryhmät, joista ei ollut karnevaalikansanjoukoille vastusta. Kansajoukkojen väkivaltaisuus kohdistui usein naisiin. Naisia saatettiin pahoinpidellä ja jopa raiskata. Naisilla kuitenkin oli myös toisenlainen rooli – heitä pidettiin karnevaalin ilmentymänä. Nasista pidettiin alttiina omille haluilleen ja heiltä epäiltiin puuttuvan järkiajattelu. Nainen saattoi ottaa vallan

haltuunsa ja kääntää dikotomisen sukupuoliroolijaon ylösalaisin. Monet miehetkin pukeutuivat naiseksi karnevaalissa, sillä silloin he muuttuivat syyntakeettomiksi ja saattoivat näin aiheuttaa tietoisesti pahennusta. Taiteessa nainen kuvattiin usein alistamassa miestä.³⁸

Karnevalismi muistuttaa satiiria. Niitä yhdistääkin rakenteiden vääristely, nurinkurisuus, naurettavuus, normien kyseenalaistaminen ja myötätuntoisuus.³⁹ Satiiria leimaa myös negatiivisuus, mutta karnevalismi on siitä irti – se on ambivalentti, groteski ja määrittelemätön. Karnevalismissa myös pyritään irti satiirin vastakkainasettelusta ja pikemminkin rinnastamaan eroavuuksia. Karnevaalissa ja satiirisessa karnevalismissa rakenteet vääristyvät ja kumoutuvat, muodollisuus ja rituaalisuus ihmisten välillä katoaa tai muuttuu naurettavaksi. Karnevaalin tyyppisellä kielellä on sananvapaus ja siihen kuuluvat solvaukset ja rivoudet. Asiat tapahtuvat nurinkurisesti ja outous saa tilaa sekä kunniaa. Karnevaali kyseenalaistaa jo totuttuja normeja ja jopa kyseenalaistettuja asioita.⁴⁰

Satiiri hyödyntää parodiaa, parodiassa usein otetaan kantaa aiemman tekstin tai tyylin leikittelyn lähtökohdaksi. Satiirin ottaessaan kantaa,

³⁶ Koivunen, 1991, 87-88.

³⁷ Starck, 2007/2010, 99, 105.

³⁸ Willman, 2007/2010, 78-80.

³⁹ Kivistö, 2010, 9; Willman, 2007/2010, 70-72,78.

⁴⁰ Willman, 2007/2010, 70-72.

se reagoi yhteiskunnan muutoksiin ja infrastruktuuriin, joista se tekee kohteistaan teräviä havaintoja. Satiirissa pyritään kritisoimaan ja rankaisemaan ihmisten paheita ja yhteiskunnan epäkohtia. Tässä lajissa pyritään tarttumaan ivallisesti todellisuuteen ja ihanteiden eroavaisuuksiin. Satiirin pyrkimyksenä on tehdä myös oikeutta kohteensa arvokkaille puolille. Jos kohde on totaalisen kyseenalainen, satiirista tuskin on hyötyä yleisölle tai tavoitteen saavuttamiseen. Satiirin lajipiirteestä tekee kiinnostavan sen muuttuvuus: paheet, erilaiset puhettavat muuttuvat, yhteisölliset normit ovat uusiutuvia ja ne reflektioivat vallitsevaa yhteiskuntaa.⁴¹

Kerroin edellisessä luvussa, että karnevaali perustuu nauruun, nauru ulottuu myös naurajaan itseensä ja karnevaali on kansan juhlaelämää. Nauru yhdistää yhteiskuntaluokkia ja karnevaalin ajaksi ihmisten väliset erottelut ja selonteot katoavat - ihmiset elävät vuorovaikutuksessa keskenään, joka ei ollut mahdollista keskiajan ja renessanssin aikaan ilman karnevaalia.

Moraalisatiirinen nauru eroaa karnevaalinaurusta sen ambivalenssilla – karnevaalinauru ivallisesti nauraa ja pilkkaa myöntäen ja kieltäen, ja synnyttäen, kun taas moraalisiirinen nauru nauretaan ulkopuolelta

⁴¹ Mehtonen&Linkinen, 2007/2010, 50.; Kivistö&Ikonen 2007/2010, 9, 115; Kivistö,2012,14.; Haynes,2008, 292.

ja nauru asettuu naurettavan vastakohtaksi. Satiirin ja karnevalismin aseena käytetään naurua tuomittavaa henkilöä tai asiaa kohtaan. Satiirisen naurun kohde saattaa olla yllättävä historiallinen kohde, jota ei ole ennen esitetty puhtaassa koomisessa valossa. Nauru ei ole sidoksissa aikaan, joten Bahtinin tutkimuksia voidaan soveltaa tähän nykypäivään.⁴²

3.3 Bahtinin karnevalismia taiteessa

Tässä luvussa kerron esimerkkejä, miten lähestyä bahtinilaista karnevalismia ja miten karnevalismia ilmenee visuaalisessa kulttuurissa. Karnevaalin erilaisia muotoja saattaa yhä löytyä yhteiskunnasta, vaikka se onkin ehkä muuttanut muotoaan.

Bahtinin tutkimuksia ja ajatuksia voidaan pyrkiä hyödyntämään kaikenlaisissa vuorovaikutuksellisissa tilanteissa, ja yhteiskunnassamme on ainakin rippeitä karnevalismista. Karnevalistisia piirteitä löytyy muun muassa vuosittaisesta

⁴² Haynes,2008, 292.; Kivistö, Ikonen 2007/2010, 9, 115; Kivisto,2012,14.; Bahtin, 1995, 16.; Kivisto,2012,14.; Starck, 2010, 96-97.

abiturienttien penkinpainajaisjuhlinnasta, Loldiers of Odin-pelle kulkueesta, lasten kirjallisuudesta ja taiteesta.

Bahtinia kiinnosti visuaalinen kulttuuri, jota hän nimitti luovaksi toiminnaksi. Hänestä luovan toiminnan tulee perustua vastuullisuuteen ja pyrkiä dialogisuuteen. Luovatoiminta on myös ihmiselle ominaista toimintaa ja kommunikoinnin ylin ilmentymä. Taide kertoo aina ajastaan.

Kuvataiteilija ja taiteenmaisteri Derobrah J. Haynes on kirjoittanut Bahtinista kattavan artikkelin ”Bakhtin and the visual arts” kirjaan ”A Companion to Art Theory”. Hänestä Bahtin-keskustelut ja Bahtinin ajatusten hyödyntäminen pitäisi pyrkiä aloittamaan lyhyellä fenomenologian ymmärtämisellä sekä keskusteluiden ja ajatusten hyödyntämisen tulee pyrkiä dialogisuuteen ja vastuullisuuteen.⁴³

Haynesin tulkinnan mukaan Bahtinista ihminen on tietoinen ja vuorovaikutuksellinen olio, jonka luontaisen toiminnan tuotos on taide ja taide on itsessään sekä luovaa toimintaa että luovan toiminnan tuotos. Taide on ihmisen havaintoväline, joka on olemassa ihmisen kokemusmaailmassa. Taiteella ollaan vuorovaikutuksessa toisiin

ihmisiin, elämään, aikaan ja ylipäätään koko maailmaan. Bahtinin ei ollut tarkoitus luoda uutta moraalista tai filosofista suuntausta, vaan Bahtinin ajatuksessa ihminen on maailman toiminnan, jopa taiteen, keskiössä.⁴⁴

Haynes kertoo, että Bahtinin tulkinnan mukaan estetiikan ytimessä ovat vastuu ja vuorovaikutus, ulkopuolisuus ja kronotopia (chronotope) sekä määrittelemättömyys (unfinalizability). Bahtinin estetiikka ei perustu vain esteettiseen asenteeseen, esteettisiin objekteihin, eikä esteettisiin arvoihin, vaan myös ihmisten havaintojen väliseen yhteyteen, estetiikan ruumiillistumiseen ja sekä paikkaan että aikaan. Kauneus saattaa olla vähemmän näkyvää tai jopa näkymätöntä. Kauneus voi olla moraalista ja älyllistä toimintaa, jossa on vakuuttavuutta ja koherenssia. Bahtinista oleellista on keskittyä myös estetiikan luovaan prosessiin - taiteilijan ja kirjailijan luovaan työhön.⁴⁵

Haynesin tulkinnan mukaan ihminen on uniikki ajassa ja tilassa sekä ihmisellä on ainutlaatuinen suhde toisiin ihmisiin, tapahtumiin ja objekteihin maailmassa. Taide on vuorovaikutusta toisiin ihmisiin ja taide pyrkii ilmentämään aina aikaansa. Ihminen on kehittynyt

⁴³ Haynes, 2008, 292-295.

⁴⁴ Haynes, 2008, 292-295.

⁴⁵ Haynes, 2008, 293-299.

kommunikoimaan toisten ihmisten kanssa ja taide on kommunikoinnin ylin ilmentymä.⁴⁶

Taide ja elämä vastaavat toisilleen yhtä lailla kuin ihminen toisen ihmisen tarpeeseen ajassa ja paikassa. Taiteilijan luovaprosessi liittyy elämään ja se on sidoksissa eletyille kokemuksille. Luovakokemus on vastuussa elämälle ja kokemuksille. Bahtinista arkkitehtuurin ja taiteen idean perustaan kuuluu vastuu, velvollisuus ja teot. Hänen luovuudentulkintansa on painottunut ihmisten väliseen moraalikäsitteeseen, koska ihminen ei ole olemassa vain yksin eristyksessä, vaan luovatyö vastaa aina toiselle ihmiselle – taiteilija on sidoksissa elämään ja vastaa teoksellaan elämälle.⁴⁷

Haynesin tulkinnan mukaan Bahtinista taide on olemassa ulkoiselle olemukselle kuin sisäiselle elämälle yhtä lailla. Taiteilijat luovat uudenlaisia visioita. Kaikenlainen kommunikointi toisiin ihmisiin ja objekteihin ilmentää aikaansa ja tilaa, missä ilmenee elämää ja missä luovuus on mahdollista, yhtä lailla taide on uniikkia määrittelemättömyyttä. Aika ja tila ovat määrittelemätöntä, koska ne ovat muuttuvia käsitteitä, eikä niitä voi määrittää ulkopuolelta. Taidetta tulee aina käsitellä sen tekoaikakauteen rinnastaen. Erilaiset

maalaukset ilmaisevat erilaista, ainutlaatuista aikaansa ja myös maalauspaikoilla ja ajalla on siihen oma osuutensa. Jokaisella kuvalla on oma symbolinen tarkoitus, joka sopii siihen aikaan ja paikkaan, jolloin kuva on tehty.⁴⁸

Yksi Bahtinin karnevalismin avainkäsitteitä on kansanomaisuus. Starckin tulkinnan mukaan karnevalismia on sekoitettu myös satiiriin ja erityisesti moraalisiin satiiriin. Moraalisiin satiiriin pyrkii tarjoamaan yleisölleen jonkin eettisen tai moraalisen näkökannan Tyypillisesti moraalisiin satiirissa paljastetaan negatiivinen totuus naurun avustuksella. Satiirisen pilkan toivotaan paljastavan kuvattavan asian tai inhimillisen taipumuksen typeryys. Moraalisiin satiirissa yleisön rooli on välttämätön, sillä yleisö yhdessä satiirikon kanssa parantavat parannettavan asian. Moraalisiin satiirissa perinteisesti parannettava asia on useimmiten irstas, jonka tarkastelu tuottaa sekä yleisölle että satiirikolle epämääräistä mielihyvää.⁴⁹

Visuaalista karnevalismia nykyaikana löytyy muun muassa *Loldiers of Odin*-pellepartiossa. Se koostuu ihmisistä, jotka ovat pukeutuneet pellen asuihin. *Loldiers of Odin*-partio on vastaisku äärioikeistoon yhdistetyn katupartio *Soldiers of Odin*ille. *Soldiers of Odin*-katupartio

⁴⁶ Haynes, 2008, 293-295.

⁴⁷ Haynes, 2008, 293-295.

⁴⁸ Haynes, 2008, 298-299.

⁴⁹ Starck, 2010, 93-97.

valvovat kaduilla ulkomaalaisia ja ne koostuvat äärioikeistoon yhdistetyistä miehistä.⁵⁰ Lastenkirjallisuudessa usein leikitellään karnevalismilla: eläimet saavat inhimillisiä piirteitä tai ihmiset eläimellisiä piirteitä.⁵¹

Nykytaiteessa karnevalismi on käytetty ilmaisutaktiikka. Esimerkiksi Leinosen taiteen lisäksi näyttely ”Cul-De-Sac” Helsingissä sijaitsevassa galleria Sculpturissa keväällä 2019. Näyttelyn taiteilijoina ovat Andy Best ja Merja Puustinen. Galleriassa olevassa veistoksellisessa installaatioissa ”Paradise express” (2019) makaa puhallettava jättiläisgeisha, joka katselee kadulle. Geishalla on hiuksinaan Medusan käärmeet ja vatsa repeytynyt auki. Medusa kuuluu kreikkalaiseen tarustoon, jossa Medusa edustaa naispuolista gorgoa, joka pystyi katseella muuttamaan ihmisen kiveksi. Geishan jalkopäässä on paviljonkikatos, jossa voi lepäillä, mikäli kykenee välttämään pöytään kiinnitettyjä kuvia yhdysvallan armeijan teloittamista siviileistä. Pujottelemalla Geishan käärmeiden ja suolten lomasta pääsee myös katsomaan veistosta ”Dog eat dog” (2019). Näyttelyssä yhdistettiin eri kulttuuritraditioita nykytaiteenkeinoin sotakuvastoon. Kriitikko Sini Monosesta näyttelystä teki karnevalistisen sen ilakoiva ja värikylläinen värimaailma sekä

materiaalivalinnat; niiden lisäksi teokset sekoittavat valtasuhteita rinnastamalla sotakuvastoa ja karnevalistisesti ilakoivaa taidetta sekä dokumentaarista väkivaltakuvastoa, fiktiota ja mytologiaa. Monosesta myös paviljonki- tai biennaalikatot ottaa kantaa myös ”nykytaiteen taipumukselle ammentaa valtiollisesta väkivallasta sisältöä erilaisiin taidetapahtumiin.”⁵²

3.4 Taiteilija Leinonen

Taiteilija Jani Leinonen perusti nykytaiteenmuseumo Kiasmaan koulun, tiedotettiin monesta eri mediasta. Kyse ei ollut kuitenkaan oikeasta koulusta vaan taideteoksesta sekä näyttelystä. ”Tottelemattomuuskoulun” taiteilijan taiteen olennainen osa on omien sanojensa mukaan huumori.

Hyvinkäältä kotoisin oleva helsinkiläistynyt Jani Leinonen syntyi 22. päivä maaliskuuta vuonna 1978. Hän on suomalainen nykytaiteilija, josta media uutisoi toistuvasti. Leinosen teokset pyrkivät haastamaan

⁵⁰ Laakso, 17.1.2016.

⁵¹ Lasten Kirjainstituutti, 2010.

⁵² Mononen 24.4.2019.

mediaa, politiikkaa ja yhteiskunnan epäreilua.⁵³ Leinosen useimmissa teoksissa kuluttamisen dilemmaa on käsitelty muun muassa parodian keinon. Leinonen leikittelee brändeillä ja käyttää karnevalismia hyödykseen, jossa naurulla tai naurettavuudella kyseenalaistetaan yhteiskuntanormeja.

Taiteilija Leinonen sanoo käyttävänsä huumoria yhtenä osana teoksiaan, siksikin karnevalismi tuntuu luontevalle valinnalle teoreettiseksi viitekehyyksi. Hän kertoo olevansa ristiriitauksien mies. Tottelemattomuuden käsikirjassaan hän väittää muun muassa, ettei raha hänelle juurikaan merkitse, kun taas vuoden 2013 ”Kulttuurihäirinnän aakkosissa” kertoo tavoitteekseen rikastua mahdollisimman paljon taiteellaan. Taiteilija kritisoi McDonald’ia syöden siellä ja puhuu köyhyydestä, kallis puku päällä.⁵⁴

Jani Leinonen on opiskellut kuvataiteen lisäksi kasvatustieteitä Helsingin yliopistosta ja valmistui Kuvataideakatemiasta taiteen maisteriksi vuonna 2002. Jani Leinonen on toiminut myös Taidelehden päätoimittajana ja toimi Mäntän Kuvataideviikkojen kuraattorina vuonna 2007.⁵⁵

⁵³ Leinonen, J. 2.9.2015. Video.

⁵⁴ Miller, 2015,42,138-139; Tamminen, 2013, 152.

⁵⁵ Leinonen J.2016.; Salomäki, 21.3.2018; Mäntän kuvataiteen ystävät ry, 2007.

Leinonen herätteli mediaa jo Kuvataideakatemiaan lopputyöllään ”Peep art”. Se oli kolikkoautomaatti, jonka luukkujen takana oli muiden taiteilijoiden luovia toimintoja eli taideteoksia ja niiden suosio määräsi hinnan, millä katsoja pystyi katsomaan teosta viidentoista sekunnin ajan. Aika määräytyi keskimääräisen ajan mukaan, jonka katsoja viettää teosta kohden taidenäyttelyssä (15 sekuntia). Taidetta rinnastettiin suoraan rahanarvoon ja samalla tasapäistettiin kaikille taideteoksille sama katsomisaika. Tempaus aiheutti kritiikkiä siitä, onko oikein rahastaa taiteella, etenkin jos on maksanut näyttelyyn sisälle.⁵⁶

Toinen Leinosen runsaasti uutisoitu taideprojekti oli Kiasman edustalle työmaakonttiin vuonna 2007 perustettu Taidetuunaamo. Asiakkaat saivat tuoda tuunaamoon taidetta, joista eivät niin pitäneet ja niistä tuunattiin mieleinen tai ainakin uudenlainen teos. Kontissa työskenteli taiteilijoita, jotka poistivat tuunatuista teoksista alkuperäiset signeerauksetkin. Tuunaamossa rinnastettiin vanhempaa taidetta nykytaiteeseen ja esimerkiksi vakavaksi tarkoitetuista teoksista tehtiin iloisia. Tempaus herätti keskustelua tekijänoikeuksista ja siitä uutisoitiin runsaasti.

⁵⁶ Tamminen 2.10.2013.

Taideyliopisto: ”Kuvataideakatemiaan maisterin tutkintojen opinnäytteiden viitetiedot” 2002; Leinonen, A. 13.10.2019.; Pekkola 26.3.2018.

Sittemmin Leinonen on tehnyt taidetta kulutustuotteista. Hän on muun muassa maalannut tuotepakkauksia, kuten muro- ja kaurahiutalepakkauksia uuteen ulkoasuun, esimerkiksi *teokset: Rejected ideas For Advertisement, Fallen Elovena, Seven deadly Sins, Thank You, Choice is Yours* ja *Elovena&Ronald* on maalattu muro- tai kaurahiutalepakkaukseen. Hänen teoksissaan seikkailevat tutut kansainväliset brändit, joihin törmää väistämättä mainonnassa ja elintarvikekaupoissa. Leinosen kuvakieli on tuttua, helppoa ja yksinkertaista länsimaiselle kuluttajalle, mutta ne ovatkin Leinosen vahvuuksia – ne ovat yhtä plastisia markkinoiden kuvakielen kanssa, mutta sisällöltään ne ovat painavaa, suorasukaista ja selkeästi artikuloitua asiaa.⁵⁷

Taiteilija Jani Leinonen saattaa olla taidekoulutuksen hankkinut aktivisti, pop-taiteilija, vasemmistolainen brändi ja yhteisötaiteilija, joka haastaa perinteistä taiteilijuutta, mediaa ja politiikka. Leinonen on ainakin karnevalisti, josta monella kirjoittajalla on mielipide. Pyrin tulkitsemaan Leinosen taidetta karnevalismin kautta ja saada selville, millaisia näkemyksiä verkkokirjoittelu on nostanut esiin.

3.5 Taitelijan pelle-tarinaa

Kuva 4

Taiteilija Leinonen sanoo samaistuvansa narrin hahmoon. Hän kertoo, että Ronald McDonaalia voidaan pitää hänen omakuvanaan (kuva 4).⁵⁸ Leinosen Tottelemattomuuskoulu-näyttelyssä toisinnetaan karnevaalikuninkaan kuvaa – pikaruokajätti McDonald'sin tunnushahmo Ronald McDonald's-pelleä. Rinnastan Ronald McDonald pellen karnevaalin narriksi Bahtinin karnevalismin mukaisesti. Näyttelyssä esiteltiin Ronald McDonald'sia erilaisissa konteksteissa.

⁵⁷Sorjonen 5.10.2015.

⁵⁸ Miller, 2015,138-139.

Ronald McDonald pelleä kuvattiin ja esiteltiin Tottelemattomuuskoulu-näyttelyssä Raision Elovena-kaurahiutalepakkaustytön kanssa kauraryynipakkauksessa ”*Elovena ja Ronald*”, maalauksessa ”*Langennut Elovena*”, Ronald esiintyi uutispätkässä ”*FOX News: Ronald McDonaldin kidnappaus ja mestaus*” (2011, videoteos), jossa kerrottiin Leinosen performatiivisesta installaatiosta (*Pelle-kaappaus*) Ruoholahden McDonald’sin maskottipatsaan ryöstöstä. Näyttelyssä oli nähtävillä videon yhteydessä teos ”*Ronald ja giljotiini*” (2011, Akryyli kipsiveistokselle ja giljotiini), eli Ronald-patsaan kopio pääirti giljotiinilla. Ronald McDonald esiintyi myös kuvattuna krusifiksina teoksessa ”*McJesus*”. Tottelemattomuuskoulu-teoksessa Ronald puolestaan saa inhimilliset piirteet ja opettaa tottelemattomuuden aakkosia (kuva 4). Ronald on myös kuvattu Leninin sekä Nefertitin kaltaisena kipsipäänä veistoksessa ”*McLenin*” (2011), sitten Ronald roikkui hirressä veistoksellisissa teoksissa ”*Coulrophobia*” (2009) ja ”*Kun länsi kaatuu, itä nousee*” (2011). Lopulta Ronald päätyi sargofakiksi veistokseen ”*McSarcophagus*” (2011). ”Coulrophobia”-valoinstallaatiossa, Ronald on jättänyt jäähyväisviestin, jossa kertoo englanniksi:

*”Man goes to doctor
Says he has no friends
Life no meaning
World seems cruel
Theatering and uncertain*

*Doctor says
'Treatment is simple
Great clown Ronald
Is in town tonight
Go and see him
And you will cheer up'*

*Man replies
tears in his eyes*

'But doctor...

*I am Ronald”.*⁵⁹

Tulkitsen, että ”Coulrophobia”-valoinstallaatiossa kiteytyy taiteilija Leinosen useimman teoksen tausta-ajatus sekä karnevalismi. Leinonen rinnastaa Ronald McDonald pellen keskiajan narriksi Tottelemattomuuden käsikirjassa. Hän pitää pelleä omana kuvanaan ja rinnastaa taiteilijan ja narrin ammatin toisiinsa. Leinosesta taiteilija on nykyaikainen narri, joka itkee ja nauraa samaan aikaan, ja samalla sekä narri että taiteilija käsittelevät yhteiskunnan tabualueita. Hovinarrin mennessä liian pitkälle hän

⁵⁹ Bahtin, 1995. 170.; Miller, 2015,70-71,

saattoi langettaa itselleen kuolemantuomion. Hän kertoo ystävänsä, taiteilija Riiko Sakkisen muistuttaneen, että vallankumouksen jälkeen myös taiteilijat ovat niitä, joille langetetaan kuolemantuomio.⁶⁰

Keskiajalla hovinarrit olivat niitä, joilla ainoana oli lupa kritisoida hallitsijoita. Hovinarreina saattoivat toimia sekä miehiä että naisia. He saivat esittää asioita, joita monarkki ei uskaltanut sanoa suoraan. Vammaisten ja lyhytkasvuisten saattoi yleensä olla helpompaa päästä narriksi. Jos narri oli kyvykäs ja järkevä, saattoi hän osallistua poliittisiin keskusteluihin.⁶¹

Taiteilija Leinonen oli pukeutunut pelle Ronald McDonaldiksi (kuva 4) ja kutsui paikalle mediapersoonia kertomaan omia näkemyksiään tottelemattomuudesta. Koulu-teoksen rehtorina toimiva pelle Ronald on ollut pikaruokajätin tunnushahmona jo 60-luvulta asti ja Leinosen mukaan vienyt pikaruokaa epäeettisempään suuntaan. Tulkintani mukaan yhteisön normaaleja rajoja rikotaan ja pyhyttä muutetaan maalliseksi, esimerkiksi narrin kutsuma opettaja pastori Marjaana Toiviainen puhuu ihmisen pyhydestä samalla kun toiset narrin kutsumat opettajat Juho Milonoff ja Riku Rantala kertovat median

vaikutuksesta itse ihmiseen ja he kyseenalaistavat ihmisen koko oman päätäntäkyvyn. Koko Koulu-teos kyseenalaistaa ihmisten ajattelua ja moraalikäsitteitä. Toisaalta yleisöä kutsutaan tottelemattomuuteen ja toisaalta kyseenalaistetaan tottelemattomuus.

Pellekaappauksessa varastettiin ”Ronald McDonald’s”-pellepatsas ja patsaan kopio teloitettiin terroristityylisesti giljotiinilla. Tempaus huomioitiin laajasti eri medioissa eri puolilla maailmaa ja se aiheutti runsasta mediakohua taiteilijan ympärillä. Hän naamioitui kolmen ystävänsä kanssa korjaajiksi, ja he varastivat Helsingin Ruoholahden McDonald’sin pellepatsaan, Ronald McDonalidin vuoden 2011 tammikuussa. Tämän jälkeen videopalvelu Youtubeen ilmentui video⁶². Korjaajaryhmä, jotka tällä kertaa olivat naamioituneet terroristityylisiksi hahmoiksi, julistautuivat Food Liberation armyksi (FLA). He vaativat vastauksia McDonald-pikaruuan eettisyyteen liittyviin kysymyksiin. Kysymyksiin tulisi vastata määräaikaan mennessä. Jos vastauksia ei kuulu, ryhmä telottaisi patsaan.⁶³

Video sai nopeasti runsaasti katsojia niin kansallisesti kuin kansainvälisestikin. Vastauksia ei kuulunut, joten pelle teloitettiin

⁶⁰ Miller, 2015,138-139.

⁶¹ Historia, 2.7.2015. §§

⁶² Leinonen 2.2.2011. Video.

⁶³ Luukka 21.6.2012.

myöhemmässä ilmestyneessä videossa⁶⁴ giljotiinilla. Käytän sanaa terroristityylinen, sillä sanaa käytettiin pelleutisoinnissa. Myöhemmin virallinen pellepatsas löytyi vahingoittumattomana - teloitettu pelle olikin Leinosen tekemä kopio. Yle uutisoi patsaan ryöstöstä seuraavasti:

”Tilannetta seurasi pellepatsaan videoitu tuhoaminen giljotiinilla. Ryhmä kutsui tuhoamista teloitukseksi, ja siitä kuvattu video sai suuren suosion internetissä. Ronald McDonaldirin kaappaustarina uutisoitiin ympäri maailmaa. Terroristien toimintaa imitoinut performanssi johti Leinosen pidätykseen ja hänen studioonsa tehtyyn poliisiratsiaan.”⁶⁵

Leinonen sai patsaan ryöstöstä osakseen paheksuntaa, ihailua, kunnioitusta sekä sakot. Leinonen oli ihmeissään sakoista, sillä he kuulemma varoivat ryöstössä, etteivät vahingoittaisi Ruoholan McDonald'sin omaisuutta. Vahingoittamisen sijaan ”Food Liberation army”-ryhmä entisöi patsasta, joka oli vaurioitunut vuosien varrella. Kun Ronald palautettiin omistajalleen, se oli paremmassa kunnossa kuin ennen ryöstöä.⁶⁶

Leinosen luoma ja esittämä narrin hahmo viihdyttää katsojiaan ja on niin kauan vallassa, kuin karnevaali jatkuu. Nähtäväksi jää, jatkuuko Leinosen Ronald McDonald's -teosten tarinat tulevissa teoksissa ja

jos jatkuu, niin millaisiin tilanteisiin Ronald joutuu Leinosen teoksissa.

3.6 Karnevalismi Tottelemattomuuskoulu-näyttelyssä ja teoksissa

Tottelemattomuuskoulu-näyttely toimi karnevaalin tavoin, mutta juhlapaikaksi, torin tai kapakan sijasta, valikoitui poikkeuksellisesti museo. Museon asiakkaat pyrkivät toimimaan tasavertaisina keskenään. Karnevaalia johtaa pelle ja näyttely edustaa nurinkurista maailmaa. Koulu-näyttelyn teokset kyseenalaistavat tuttuja, totuttuja normeja ja rinnastavat sekä asettelevat vastakkain vastakohtia. Teosten brändimerkit kritisoivat itseään ja kääntyvät itsejään vastaan.

Tässä luvussa käsitelen karnevalismia Leinosen Tottelemattomuuskoulu-näyttelyn teoksissa. Karnevalismia näkyi Tottelemattomuuskoulu-installaation lisäksi muun muassa McJesus-teoksessa, jossa Ronald McDonald on ristiinnaulittu, Hunger King -

⁶⁴ Leinonen 11.2.2011. Video.

⁶⁵ Luukka 21.6.2012.

⁶⁶ Mankkinen, 27.8.2015.

installaatioperformanssissa, jonka ulkonäkö lainattiin Burger Kingillä ja teoksella muutettiin lakeja, Mikä vain auttaa -installaatioissa, joka oli koottu kerjäläisten kylteistä sekä ”Tony is back”-videoteoksissa, jossa murojätti Kellogg’in tiikerimaskotti ratkaisi aikuisten kyseenalaisia ongelmia.

Tulkitsen Leinosen teoksia karnevalismia vasten. Lähtökohtana karnevaaliin ja karnevalismiin on virallinen ja karnevalisoitu kulttuuri, jotka asettuvat vastakkain.⁶⁷ Teokset ovat karnevalistisia siinä mielessä, että Tottelemattomuuskoulun rehtorina toimii pelle. Teoksessa on kulttuurinen dilemma: liiallinen lakien noudattaminen ja vastuun siirtäminen päättäjille, mutta sitä käsitellään parodisesti McDonald’sin tunnushahmon kautta. Taiteilija Leinosen Tottelemattomuuskoulu-näyttelyn teokset edustivat nurinkurista pellen johtamaa maailmaa. Leinonen osoitti, että rehtori Ronald McDonald oli ajatteleva, inhimillinen pelle, joka on kuitenkin suuryrityksen maskotti. Myötätunto kuuluu karnevalismiin. Kuninkaaksi kruunattu rehtoripelle opetti tottelemattomuuden tärkeydestä ja yleisö muuntautui Tottelemattomuuskoulu-installation oppilaiksi kuuntelemaan opetusta luokan pulpettien ääreen.

⁶⁷ Tieteen termipankki 17.05.2017.

⁶⁸ Bahtin, 1995. 170.

Tämä vääräkuningas, rehtori Ronald McDonald, oli todellisen kuninkaan antipodi, ovi, jonka kautta kävi kulku nurinkuriseen karnevaalimaailmaan. Karnevaali kesti niin kauan, kun väärä kuningas oli vallassa. Karnevaalikuningas toimii yhteisön syntipukkina, ja antoi käskyjä ja tuomioita, jotka eivät täysin istu arkipäivän logiikkaan.⁶⁸

Tottelemattomuuskoulu-installaatiossa opettivat oikeat ihmiset omilta ammattialoiltaan käsin tottelemattomuutta vanhan putkitelevisiion kautta. Kuvaputkiteleviossa pyöri ”Koulu-tv”, jossa opetti julkisuudestakin tunnettuja kasvoja, kuten poliitikko, räppäri, tv-tähtiä, katutaiteilija ja pappi. Ylen aamu-tv:ssä 9.9.2015 juontaja Mikko Haapanen sanoi Tottelemattomuuskoulu-installation ulkomuotoa kunnan kansakouluksi.⁶⁹ Performatiivisessa installaatiossa opettajilla oli selkeä aihe ja tavoite, jota opetettiin.

Tottelemattomuuskoulu-installaatiossa vierekkäin esiintyivät vastakohtat, kuten pakana (mm. Tunna Milonoff⁷⁰) ja pappi (Marjaana Toiviainen) sekä lakeja määrittävä kansanedustaja (Li Andersson) ja lainrikkooja (katutaiteilija Sampsu), vaikka he olivat toisiaan vastakkain, toimivat ne silti toisiinsa nähden tasa-arvoisessa

⁶⁹ Ukkola&Haapanen 9.9.2015.

⁷⁰ Rantala & Milonoff, 2014, 58.

asemassa. Pappi Toiviainen kuunteli uskontoaan, samalla kun Tunna Milonoff ja Jani Leinonen puhuivat uskontoa vastaan. Li Andersson kansanedustajana määräsi tai ainakin vahvasti lakeja työssään, joita puolestaan katutaiteilija Sampsa rikkoi. Teoksessa vastaparit olivat toisiinsa nähden tasa-arvoisessa asemassa. Nurinkurisuus ja pyrkimys yhteiskuntaluokkien tasa-arvoistamiseen kertovat karnevalismista, joka oli selkeästi esillä teoksessa.

Tottelemattomuuskoulu-installaation opettajiksi oli valittu korkeakoulutetut ja urallaan menestyneet naiset (Toiviainen ja Andersson) sekä kaksi isäksi kutsuttua miestä (Miettinen ja Sampsa). Milonoffin ja Rantasen isyyttä ei mainita. Toiviaisella ja Anderssonilla ei liene lapsia olevan, mutta yleisesti vanhemmuus yhdistetään naisiin ja ura miehiin. Installaatiossa naiset esiintyivät kuitenkin tasavertaisessa asemassa miehiin nähden, eivätkä pyrkineet alistamaan perinteisen karnevaalin tapaan miehiä.

Perinteisesti karnevaalissa kaikki saavat osansa pilkasta ja solvauksista. Pappaja ja muita kirkonmiehiä pidettiin karnevaalisen ilonpidon pilaajina. Leinonen oli kutsunut karnevalistiseen Tottelemattomuuskoulu-installaatioon papin. Leinosen kutsuma

pappi ei tosin pilannut karnevaalia, eikä puhu kiristinusosta – hän puhui pyhydestä ja määrittä jokaisen ihmisenkin pyhäksi.

Kirkon edustaja eli pastori Marjaana Toiviainen kertoi seuraavassa kuvasitaatissa, miten Leinonen pyysi häntä opettamaan Tottelemattomuuskoulu-installaatioon. Toiviaista pyydettiin opettajaksi teokseen, kun oli tavannut taiteilija Jani Leinosen ja oli hänen kanssaan samassa taksissa.⁷¹

Marjaana Toiviainen

17. elokuuta 2015 · Muokattu ·

<http://tottelemattomuus.fi/>

██████████ Miten ihmeessä sie päädyt kaikkiin tämmösiin? Ihme nainen!

1 · 17. elokuuta 2015 kello 17:01

Marjaana Toiviainen Jani sanoi, että tuutko mukaan (tultiin kerran yöllä samalla taksilla, kun oltiin tavattu). Sanoin, että totta helvetissä mä tuun.

· 23. elokuuta 2015 kello 11:48 · Muokattu⁷²

Tottelemattomuuskoulu-installaatio oli rakennettu vastakkainasetteluiden varaan. Teoksessa opettajana opettajanpaikalla toimi väritelevisio, jossa puhuivat pääosin tunnetut hahmot. Oppilaat istutettiin passiiviksi oppijoiksi pulpetteihin.

⁷¹ Ala-Korpela 19.12.2016.; Annila 7.9.2015.

⁷² Toiviainen, Marjaana, 23.8.2015.

Pulpeteissa oli kulumajälkiä ja kirjoitusta. Pulpeteista oli suoranäkymä opettajanvirkaa täyttävään televisioon, liitutauluun ja liitutaulun yläpuolella oleviin aapiskukon aakkosiin. Perinteisellä koulukuvauksella kritisoi koulua, joka edustaa kuitenkin yhtä osaa sivistysvaltion peruspilareista.

Tottelemattomuuskoulu-installaatio kritisoi perinteisellä koulukuvauksella suomalaista koulutusjärjestelmää. Oppilaita, eli museon asiakkaita opetettiin puhuvien päiden eli perinteisen oppimisteorian behavioristisella oppimiskäsityksellä. Behavioristisessa oppimiskäsityksessä oppiminen käsitetään prosessina, jossa oppilaat reagoivat palautteen mukaan ympäristöönsä ja pyrkivät palautteesta riippuen korjaamaan käytöstään toivottuun suuntaan. Installaatioissa opetettiin teorian tiedon ja luonteen suhteen ”didaktiivisella ja selittävällä”-strategialla⁷³. Strategiassa tietoa käsitetään jo valmiina olemassa olevana. Oppilaille opetetaan niin sanotusti valmiiksi käsiteltyä tietoa – tieto on opetusta, jota jaetaan opastamisella ja todellisuus jäsenetään oppilaille valmiiksi.⁷⁴

Näyttelyn teokset ”Tottelemattomuuskoulu”, ”Mikä vain auttaa”, Pelle-kaappaus, Elovena-representaatiot, ”Hunger King”, ”Tony is back” ja ”McJesus” tulkitsen olevan leikinomaista karnevalismia. Teoksissa oli tulkintani mukaan lähes kaikki karnevalismin piirteet, kuten zoomorfismi, naisten aseman kuvaaminen, normien ja multikansallisten yritysten kyseenalaistaminen, moralisointi, leikki (hahmot), vaikuttaminen, kansanomaisuus, naamiot, pilkka ja solvaus. Köyhyyden ja rikkauten rinnastamista – yhteiskuntaluokkien tasa-arvottamista – koettiin installaatioissa ”Mikä vaan auttaa” ja ”Hunger King”. ”Mikä vain auttaa” -teoksessa rinnastettiin absoluuttisessa köyhyydessä elävien ihmisten avunpyyntökyltit kultaan eli kultaisiin kehyksiin ja kylttien konteksti vaihtui köyhyydestä museonäyttelyyn. Avunpyyntökyltit oli ostettu suoraan niitä pidelleiltä ihmisiltä eri puolilta maailmaa.

Installaatio Hunger King sijoittui pikaruokaravintolaan – installaation ulkonäkö oli kopioitu pikaruokajätti Burger Kingiltä. Karnevalismi näkyi naamioiduissa ruokalistoissa ja juomissa, jotka representoivat köyhyyden ja rikkauten välistä kuilua. Hunger king-teos sai alkunsa Unkarissa, jossa kiellettiin nukkuminen julkisilla paikoilla. Suomen kulttuuri- ja tiedeinstituutti Finnagora kutsui Unkariin taiteilija

⁷³ Museopedagogiikan tutkija George E. Heinin teoria.

⁷⁴ Hein, 1998, 28-29.

Leinosen tekemään teoksen kodittomuudesta. Leinosesta oli hyvin ristiriitaista, että kadulla sai jonottaa ja nukkua kaupallisista syistä, esimerkiksi jonottamalla Apple storen uutta tuotetta tai keikkalippuja, mutta kodittomat saivat kaduilla nukkumisesta sakot. Kaikki Unkarin kodittomat eivät mahtuneet yömajoihin ja vankilat alkoivat täyttyä kadulla kerjäävistä kodittomista. Hunger King-teos tarjosi syyn kodittomienkin oleskeluun tai nukkumiseen kaduilla. Hunger King-teokseen oli kaksi jonoa: toinen rikkaille ja toinen köyhille. Köyhien jonossa jonottamalla sai palkkaa ja perille päästyä pystyi lähettämään viestejä Unkarin hallitukselle. Rikkaiden jono johti suoraan paikkaan, josta sai ostaa taidetta ja sai tietoa Unkarin köyhien asemasta. Tottelemattomuuskoulu-näyttelyn versiossa, ei voinut lähettää Unkarin johdolle viestejä, eikä köyhien tiskille jonottamisesta saanut palkkaa.⁷⁵

”Hunger king” -installaatiossa avunpyynnöt naamioitiin pikaruokapaikan ruokalistoiksi. ”Hunger king” -installaatio kertoo myös absoluuttisesta köyhydestä – usein absoluuttisessa köyhydessä elävät näkevät myös nälkää, kun taas varakkaammilla on rahaa käyttää rahaa ravintoloissa ja liialliseen ruoan syöntiin. Teoksessa Leinonen asettuu vähemmistöjen puolelle ja kritisoi

eliittiä, mikä on tyypillistä karnevalismille. Hunger King-teoksen ansioista tavoitettiin Unkarin hallituksen edustajia, jotka saivat kymmeniä tuhansia viestejä Unkarin kansalaisilta teoksen kautta. Unkarin hallitus kritisoi Leinosta ja huomautti, että pohjoismaissakin on ongelmia, eikä aina pohjoismainen politiikkakaan ole reilua. Leinosen teoksen ansiosta kuitenkin kodittomia koskeva laki purettiin, vaikka Savon sanomat kertoi Leinosen epäonnistumisen tunteesta, sillä se ei vaikuttanut taiteilijasta tarpeeksi köyhien ja kodittomien asemaan Unkarissa.⁷⁶

Toisella pikaruokaa parodioivalla teoksella McJeesus Ronald McDonald on ristiinnaulittu asentoon, joka on tuttu kristillisestä Jeesuksen ristiinnaulitsemiskuvastosta. Ravintolan pellehahmo muistuttaa karnevaalin narria, jolla on karu kohtalo juhlinnan jälkeen. Teos on jopa teatraalinen ja se voi herättää niin naurua kuin myötätuntoakin. Leinosen mukaan Ronald McDonaldista on tullut pop-ikoni, johon suhtaudutaan kuin uskontoon. McJeesus-teos aiheutti skandaalin ja mellakoita Israelissa. Se oli esillä Haifin taidemuseossa Sacred good-näyttelyssä – tosin tällä kertaa vastoin taiteilijan tahtoa. Taiteilija Leinonen sai teoksesta jopa tappouhkauksia kristityiltä eripuolilta maailmaa, vaikka hän

⁷⁵Ukkola&Haapanen 9.9.2015.; Sorjonen, 5.10.2015.; Kanninen, 11.6.2014.

⁷⁶Ukkola&Haapanen 9.9.2015.; Sorjonen 5.10.2015.

henkilönä asettautuikin vähemmistöjen vähemmistön eli Israelin arabikristittyjen puolelle. Haifin taidemuseo ei halunnut sananvapauden nimissä poistaa Leinosen teosta näyttelystä, vaikka lopulta suostuikin poistoon. Poistosta sai kimmokkeen israelilainen sananvapausjärjestö, joka syytti museota sensuurista. Leinonen totesi, ettei aavistanut teoksen olevan sellainen Pandoran lipas.⁷⁷

Eräs karnevalismin piirre on eläinsymboliikka – ihmisen eläimeen rinnastaminen eli zoomorfismi. Leinonen hyödyntää zoomorfismia muun muassa Tony is back-videoteoksissa, jossa ihmismäisesti liikkuva ja puhuva tiikeri auttaa ihmisiä toimimaan erilaisissa tilanteissa. Toni-tiikeri videoteoksessa: ”Anna: Tony is back” näkyy myös karnevaaliin liittyvä naisten aseman ristiriitaisuus. Miesmäisesti puhuva Toni-tiikeri avittaa naisoletettua itsemurhapommittajaa räjäyttämään mukanaan kokonaisen kahvilan. Tilanne kääntyy kuitenkin pääläelleen, kun nainen alistaa kokonaisen kahvilajoukon omaan tahtoonsa. Toisessa videoinstallaatiossa: ”Candy: Tony is back” esitellään prostituoitu, joka haluaa vaihtaa ammattia, mutta Toni-tiikeri rohkaisee häntä jatkamaan ammattiaan. Teema jatkuu *Elovena-tapauksessa*, jossa Elovena-naisoletettu saa monenlaisia rooleja muslimista pornotähteen – tässä teoksessa kaikki roolit ovat

kuitenkin naisrooleja, eikä täten dikotomista sukupuolijakoa rikota lainkaan, mutta naismaiseksi kuvattu Elovena hallitsee koko kaurahiutalepakkausta ja myös mieheksi kuvattua Ronald McDonald’ia. Näyttelyssä Elovenan tie kaurahiutalepakkauksista (Hylätyt ideat Eloven-mainoksiin) vie ristiinnaulitsemisen (Ristiinnaulittu Elovena) jälkeen hautakiveen (Elovenan kuolema).⁷⁸ Pelle-kaappaus -teoksessa karnevalismi on ilmeisintä naamioinnissa – ensin kaappaajat naamioivat itsensä korjaajiksi ja sitten terroristityyliseksi. Pikaruokajätti McDonald’sin pellehahmo on sekä karnevaalikuningas että Jani Leinosen omakuva.

Karnevaalissa arkipäivän rajoitukset poistuvat ja jokainen katsoja on myös esiintyjä.⁷⁹ Tottelemattomuus-näyttelyssä tulkintani mukaan museokävijä muuntautui oppilaiksi, ravintola-asiakkaksi ja vierailijoiksi hautausmaalla. Jani Leinosen näyttelyteoksien kautta pyritään ohjailemaan katsojan ajatuksia ylikansallisten yhtiöiden riistoon ja brändien sekä median muovaavan identiteettikysymysten ääreen. Tottelemattomuuskoulu-installaatiossa yleisö muuntautui oppilaiksi, kuuntelemaan kuninkaaksi kruunatun rehtoripellen opetusta tottelemattomuuden tärkeydestä. Karnevaali kestää niin kauan, kun väärä kuningas on vallassa. Karnevaalikuningas toimii

⁷⁷ Neihun, 15.1.2019.; ESS 23.3.2018.

⁷⁸ Starck, 2007/2010, 99, 108.

⁷⁹ Willman, 2010, 70-72

yhteisön syntipukkina, ja antaa käskyjä ja tuomioita, jotka eivät täysin istu arkipäivän logiikkaan.⁸⁰

Alkuperäinen asetelmakin Tottelemattomuuskoulu-teokseen oli karnevalistinen – Leinonen kertoi olevansa poliisin poika podcastissa ja jatkoi toisessa haastattelussa olleensa liian tottelevainen.⁸¹ Tottelevainen poliisin poika pohti, miten oppisi ja opettelisi tottelemattomuutta ja keksi kutsua ihailemiaan ihmisiä opettamaan häntä ja muita. Hän kutsui eri yhteiskunnan osa-alueiden vaikuttajia, kuten poliitikon, artistin, dokumentin ohjaajan, lainrikkojan ja kirkon edustajan – tästä asetelmasta lähti idea Tottelemattomuuskouluun.⁸²

IsoNumero-verkkosivujen mukaan taiteilija Leinonen pyrki Tottelemattomuuskoulu-näyttelyllään palauttamaan museon roolin valistajana: hän pyrki opettamaan ja valistamaan museoyleisöä teoksillaan. Museot ovat lakanneet perinteisen yleisön opettamisen ja alkaneet vain tuottaa elämyksiä kävijöilleen. Tästä esimerkkinä on erilaiset työtilat ja osallistavat näyttelyt, kuten toiminaaliset näyttelyt ja osallistavat näyttelyt peleihin ja leikkeihin museoissa.⁸³

Leinonen osallisti karnevaalin tavoin katsojia ja Tottelemattomuuskoulu-näyttelyssä oli jaettua tekijyyttä, eikä Leinonen ei ottanut koko kunniaa itselleen. Taiteilija osoitti sitä tehneen moni muukin, kuten Tottelemattomuus-installaation opettajat. Taiteilija Leinosta jopa hirvitti, että vain hänen nimensä luki isolla näyttelyn seinällä, vaikka ei tehnyt näyttelyä yksin. Kiasman kokoelmaintendentti Arja Millerin haastattelussa taiteilija Leinonen kertoo, että yhteisöllä on hänelle iso rooli ja ”*Tottelemattomuuskoulu kannustaa kollektiiviseen toimintaan*”.⁸⁴ Kiasman intendentti Arja Miller tulkitsee Leinosen olevan siirtymässä kohti yhteisöllistä tekemistä, jossa tekijyyttä jaetaan sekä katsojien osallistaminen on olennainen osa teosta.⁸⁵

Tottelemattomuuskoulu-näyttely rakennettiin yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Siinä oli osallisena Tottelemattomuuskoulu-installaation opettajien lisäksi modernin taiteen museo Kiasman henkilökunta. Näyttelyä oli ollut tekemässä myös tekijänoikeuksista tietäviä asiantuntijoita, jotka ovat varmistaneet, etteivät teokset riko tekijänoikeuksia. Näyttelyssä ei myöskään eroteltu asiakasryhmiä

⁸⁰ Bahtin, 1995. 170.

⁸¹ Leinonen, 8.3.2015.; Annila, 7.9.2015.

⁸² Ala-Korpela 19.12.2016.; Annila 7.9.2015.

⁸³ Kylmälä, Pietari; Salusjärvi, Aleksis, Ylikangas Maaria 14.6.2016.

⁸⁴ Miller, 2015, 137.

⁸⁵ Miller, 2015, 10; Rask, 4.4.2016.

toisistaan, esimerkiksi iän, sukupuolen tai kansallisuuden perusteella ja asiakkaatkin näyttelyssä sulautuivat osaksi näyttelyn teoksia.⁸⁶

Vaikka taiteilijan ja museotyöntekijöiden apuna työskenteli myös tekijän oikeuskomitea, monista teoksista joutui kysymään, saako museonäyttelyyn viedä brändejä, jotka on kielletty alaikäisiltä. Tästä esimerkkinä seuraava kuvakaappaus. Kuvakaappauksesta Leinonen kertoo Valviran vahvistaneen, että taiteessa saa käyttää tupakka- ja alkoholibrändejä, kunhan niistä ei saa rahaa.

[Paleface Official](#)

19. kesäkuu 2015 ·

Jani Leinosen Tottelemattomuus-koulun kyltti on valmistunut ja odottaa kuumeisesti lukukauden alkua. Lisää: www.tottelemattomuus.fi

⁸⁶ Miller, 2015, 137.

On staili!
 Hieno
 Nyt on cova!
 Jani on aika tekijä näiden kanssa (y)

[Jani Leinonen](#) Valvira vahvistaa: ei ole kiellettyä käyttää tupakka- ja alkoholibrändejä taiteessa jos ei niiltä saa fyffee.

[Paleface Official](#) Hyvä [Jani](#), thanks for the clarification!

[Jani Leinonen](#) No problem, hyvää juhannusta kaikille!

"Hansin grilikesä"-ohjelman mainoksia näkynyt telkkarissa runsaasti viime päivinä, mukana mm. Paleface. Homma esitetään Lidlin ja sen grillituotebrändin alla, vähän särähti kyllä."⁸⁷

Tulkitsen, että Jani Leinonen toi Tottelemattomuuskoulu-näyttelynsä kautta eräänlaisen karnevaalin museonäyttelyyn. Karnevaalia johti pelle, teokset pyrkivät vuorovaikutukseen. Valtasuhteita käännetään ympäri ja siinä pyritään inhimillistämään kritisoinnin kohteeksi joutuneita asioita. Tulkintani mukaan näyttelyn esittämässä yhteiskuntaautopiassa kansainväliset suurmerkit oli haudattu ne

⁸⁷ Paleface official, 19.6.2015.

lepäävät Teosmerkkien hautausmaalla⁸⁸. Ihmiset olivat tasavertaisia keskenään sekä kykeneväisiä ajattelemaan itse ja kyseenalaistamaan auktoriteetteja – suuryhtiöillä ei enää ollut valtaa maailmassa, eivätkä ne määränneet ihmisten kulutustottumuksia. Tottelemattomuusinstallaation utopiaan kuuluu myös itsenäinen ajattelu ja auktoriteettien kyseenalaistaminen. Leinosen näyttelyteoksien kautta pyrittiin ohjailemaan katsojan ajatuksia ylikansallisten yhtiöiden riistoon ja brändien sekä median muovaavan identiteettikysymysten ääreen.

Tottelemattomuuskoulu-näyttelyn karnevalistinen piirre oli myös pilkkaaminen ja kritisointi sekä auktoriteettien kyseenalaistaminen. Kritiikin kohteena oli karnevaalille tyypillisesti lähes kaikki, muun muassa media, päättäjät, kirkko, yhteiskunnan toiminta, kapitalismi, ihmisen valinnat – jopa suomalainen koulujärjestelmä. Teoksessa hyödynnettiin karnevalismia myös siten, että kritiikki kohdistetaan asioihin käyttämällä kritisoitavaa kohdetta: esimerkiksi mediapersoonat kritisoivat mediaa tv:n välityksellä ja lakeja hyväksyvä kansanedustaja opettaa kritisoimaan politiikkaa ja kannustaa kansalaistottelemattomuuteen. Leinonen kritisoi

esimerkiksi valtiota, vaikka itse nauttii valtion taiteilija-apurahoista ja esittää taidettaan valtion taidemuseossa.

Tulkintani mukaan Tottelemattomuuskoulu-näyttely omaa monella tavalla karnevalistisia piirteitä ja tavoitteita. Näyttelyn värikylläiseen maisemaan on helppoa uppoutua ja näyttelyn teokset ja bränditekstit ovat ytimekkäitä, lyhyitä ja kiinnostavat huomioita. Teoksia ainakin tosiaan kuvittelisi yleisön olevan helppo lähestyä. Tulkitsen, että Tottelemattomuuskoulu-näyttelyn visuaalinen ilme oli puettu karnevalistiseen iloiseen värikylläiseen maisemaan ja lyhyet bränditekstit olivat kuin banderolleja, joihin oli vaikea olla kiinnittämättä huomiota. Värit kiinnittävät yleisön huomion ja houkuttelevat katsojaa arvuuttelemaan tuttuja logoja ja niistä muodostuvia uusia lauseita. Lisäksi teoksissa näkyivät karnevaaliin liitetty syöminen sekä teosten aiheissa, mutta myös metaforisesti siinä, että teoksia syödään silmillä. Teokset eivät ole saaneet aikaan suoranaista vallankumousta, vaikka yhdellä teoksella saatiin muutettua lakia (Hunger king). Tottelemattomuus-näyttelyssä huomio kiinnittyi helposti eri ruokajättien maskotteihin ja niiden erilaisiin rooleihin, jossa maskotit kritisoivat itseään. Leinosen teokset ovat

⁸⁸Teokset Death of Apple, Death of Brillo, Death of Budweiser, Death of Dom Peignon, Death of Elovena, Death of Ferrari, Death of Gijeci, Death of Gucci, Death of Hello Kitty, Death of Rolex, Death of Starbucks, Death of Tony Tiger, Death of

Burger King, Death Porsche ja Death of Valio ovat tekotavaltaan hiekkapuhallus, lehtikulta ja -hopea mustalle graniitilla ja tehty vuosina 2012-2013.

hyvin nykyaikaa kuvaavia, sillä tuotemerkit ovat tuttuja elintarvikekaupoista ja mainonnasta, vaikkakin nyt niiden konteksti on vaihtunut ja esiintymispaikkana museon näyttelytila.

Karnevaali loppuu perinteisesti paastoon. Tottelemattomuuskoulu-näyttely päättyi ”When West Falls East Rises, 2011} {Kun länsi katu, itä nousee”-teokseen, jossa McDonald’sin kyltti on taivutettu ja väärinpäin, jolloin McDonald’s-kyltistä muodostui arabialaisilla aakkosilla kirjoitettu sana (tai ainakin sen näköinen) – länsimainen kulutuskulttuuri oli murrettu idän tieltä.⁸⁹ Karnevaali tavallisesti pilkkaa kuolemaa ja karnevalistisen satiirin kohdistetaan yhteiskunnan kuolleisiin kohtiin.⁹⁰

⁸⁹Willman, 2007/2010, 89-90.

⁹⁰Willman, 2007/2010, 89-90.

⁹¹ Miller, 2015, 159.

3.7 Karnevalistinen mediakohu näyttelyssä

Media on yksi Leinosen tärkeimmistä työkaluista ja taiteilija kertoo Tottelemattomuudenkäsikirjassa käyttävänsä mediaa hyödyksi taiteessaan.⁹¹ Tottelemattomuuskoulu-installaation opettajat Tunna Milonof ja Riku Rantala opettavat mediakriittisyyttä. Milonof ja Rantala puhuvat mainosten vaikutusvaltaisuudesta – ne vaikuttavat ihmiseen, vaikeivat ihmiset sitä vaikutusta huomaisikaan.⁹²

Tottelemattomuuskoulu-installaation opetusvideossa media-alan ammattilaiset Rantala ja Milonof käskivät kyseenalaistamaan jopa kyseenalaistettuja asioita ja kyseenalaistamaan jopa heidät: Tottelemattomuuskoulu-installaation opettajat! Opetusvideossa Rantala komentaa myös niin sanottua näkymätöntä yleisöä olemaan hiljaa ja kuuntelemaan opetusta. Rantalan ”Hiljaa pulpetissa!”-käskyt tehosivat hiljentämään yläasteen mölyävät oppilaat, jotka ihmettelivät, miten videolla esiintyvä Rantala, pystyi tietämään heidän meluavan.⁹³

⁹² Rantala&Milonoff 2.9.2015.

⁹³ Rantala&Milonoff 2.9.2015.

Leinonen lienee huomanneen, kuinka media kuuluu väistämättä suomalaisten arkeen. Media saattaa joko nostaa tai laskea taiteilijoiden uraa. Tulkintani mukaan media pyrkii hyödyntämään karnevalistisia keinoja skandaaleissa ja kohuissa tai ehkäpä skandaalit ja kohut lienevät syntyneen karnevalismista. Kohuissa ja skandaaleissa käytetään karnevalismin tavoin kansantajuista kieltä ja groteskeja ilmaisuja, joilla uutismedia saattaa saada itselleen runsaasti lukijoita. Tätä keinoa on käytetty kautta historian.⁹⁴

Käytän termiä karnevalistinen skandaalihakuinen, vaikka taide ei välttämättä hae skandaaleita, vaan joutuu skandaalin kouraan. Tulkitsen, että skandaalihakuinen on kuitenkin termi, joka kuvaa mahdollista skandaalia, vaikka taidetta ei olisi tehty skandaalihaun vuoksi. Skandaalit ovat usein karnevalistisia tai ainakin niissä on karnevalistisia piirteitä, jolloin valtasuhteita käännetään ylösalaisin, esimerkiksi taiteilija muodostaa näennäistä uhkaa yhteiskuntarauhalle tai kritisoi kohdetta itse kohteella. Karnevalistiseen skandaaliin liittyy aina väistämättä media. Skandaalien keskiöön joutuu helposti taide, joka käsittelee uskontoa, seksiä tai yhteiskunnan tabuaiheita. Taiteilijat ovat myös tietoisesti hyödyntäneet mediaa ja kuvanneet shokeeraavalla tavalla rankkoja aiheita kiinnittääkseen huomion

yhteiskunnallisiin epäkohtiin, johon myös karnevalismi pyrkii. Skandaalin ja karnevalismin oleellisin ero on, että karnevalismi pyrkii myös inhimillistämään kritisoinnin kohdetta, kun taas skandaali perinteisesti tuomitsee kohteensa.⁹⁵

Yleisössä tai lukijoissa heränneet reaktiot ovat yksi elementti skandaalin syntyyn. Karnevalististen skandaalien elementteihin kuuluu sääntöjen ja rajojen rikkoutuminen sekä rikkomuksen julkaisija. Edellä mainittujen elementtien tulee kommunikoida keskenään. Yleisön tulee negatiivisesti orientoitua skandaalimaiseen taideobjektiin. Nykyskandaaleja on mahdotonta ymmärtää irrallaan mediasta. Taide pääsee tai joutuu iltapäivälehtien aiheiksi ja keskustelukohteiksi pääasiassa skandaalien kautta. Chicagon yliopiston tutkija, apulaisprofessori Ari Adut on teorioinut, että skandaalit ovat yhdistyneet taiteilijoiden toimintaan modernismin nousun jälkeen – skandaalit yhdistyvät esteettiseen dynamiikkaan.⁹⁶

Skandaalit saattavat toimia eräänlaisena kontrollimuotona, kuten karnevaalikin. Skandaaleissa yleisö tai yhteisö rankaisee perinteisen moraalin tai yhteisönormien rikkojia. Yhteisöllisiä normeja haastavista ja kyseenalaistavista taideprojekteista kirjoittaessa

⁹⁴ Kartastenpää, 23.10.2015.

⁹⁵ Vänskä, 2011, 23-28.

⁹⁶ Adut, 2008, 4,8,12,16.

paheksunta ja moralisointi saattavat helposti muotoutua yhteiseksi kansanhuviksi, jossa korostetaan konservatiivisuudella totuttua asian tilaa. Samoja piirteitä on karnevalismissa, johon olennaisesti kuuluu kansanhuvi, moralisointi ja yhteisönormien rikkominen.⁹⁷

Taiteilija Leinosen teokset ovat kiinnittämään toimittajien huomion jo ennen Tottelemattomuuskoulu-näyttelyä. Tosin useimmat Leinosen teokset eivät silti ole herättäneet suoranaista skandaalia. Savon sanomissa kirjoitetaan, kuinka Leinosen taiteen sivutuotteena syntyvät kohut, mutta ne eivät ole teosten päämäärä - hän vain osaa leikitellä populaarikulttuurin kuvastolla niin tarkasti ja osuvasti, että median on niihin helppo tarttua.⁹⁸

Taiteilija Leinonen kertoo median olevan yksi hänen taiteensa elementti. Tämän vuoksi on kiinnostavaa tutkia, miten media suhtautuu taiteilijaan, jossa mediaa pidetään taideteoksen osana. Mediaa on kiinnostanut Leinosen monet teokset tai ehkä media on ollut monessa Leinosen teoksessa osana, kuten Taideakatemiaan lopputyö ”Peep artissa” (2002) aina McJesus-teoksen aiheuttamiin mellakoihin Israelissa (2019). Hunger King-performatiivisella installaatiolla muutettiin Unkarin politiikkaa, Taidetuunaamo sai

runsaasti mediahuomiota ja herätteli keskustelua tekijänoikeuksista. Leinosen performatiivinen teos Pelle-kaappaus patsaan ryöstöstä (2011) kuuluu myös skandaalihakuiseseen taiteeseen. Leinonen väittää katuvansa pellepatsaan ryöstöä toisin kuin monet muut skandaalikeskiöön joutuneet taiteilijat. Leinosen katuvaisuutta kuitenkin voineen epäillä, sillä provokaattorin roolin omaksuneen taiteilijan puheet saattavat olla ristiriitaisia.

Medialla on suuri rooli siinä, mitä ihmiset saavat tietoonsa. Joukkotiedotusvälineet kykenevät vaikuttamaan arvoihin, tietoon, uskomuksiin, sosiaalisiin identiteetteihin ja jopa sosiaalisiin suhteisiin. Uutisoinnin avulla luodaan merkityksiä asioille. Tiedotusvälineiden representaatioon valitaan kuvauksiin sisällytetyjä keinoja ja mitä valituista asioista jätetään kertomatta.⁹⁹

Mediataiteilija ja tutkija Tapio Mäkelän mukaan Leinosen teokset muistuttavat siitä, kuinka brändit ovat yhteiskunnassa kuin aakkosto tai monisärmäinen merkkijärjestelmä, joiden kautta hahmotamme maailmaa ja maailman. Mäkelä myös muistuttaa, ettei brändeillä ole identiteettejä ja että brändit toimivat yritysten marionettinukkeina, joita ohjailee mainostoimisto.¹⁰⁰

⁹⁷ Dahlgren, Kivistö & Paasonen, 2011, 8.

⁹⁸ Sorjonen 5.10.2015.

⁹⁹ Fairclough, 1997, 10, 12; Werner, 1996, 11

¹⁰⁰ Mäkelä, 1/2016, 36. Mankkinen, 27.8.2015; Tapiola, 23.12.2014.

Taiteilija Leinonen vertaa mediaa galleriaan ja museoon tai ylipäättään paikkaan, jossa viesti tavoittaa yleisönsä. Kiasman intendentti Arja Millerin haastattelussa Leinonen sanoo työskentelevänsä suurimmaksi osaksi perinteisen taidekentän ulkopuolella ja omaavansa provokaattorin roolin. Roolin vuoksi häneen kuulemma tuleekin kohdistaa epäluuloja. Leinonen kertoo vasta opettelevansa, miten ja mihin julkisuutta ja mediaa voidaan käyttää. Leinonen toteaa, ettei itse ole esillä mediassa, sillä esillä ovat hänen roolinsa ja taideteoksensa.¹⁰¹

Media tarttui laajalti ylipäättään Leinosen Tottelemattomuuskoulu-näyttelyyn. Siitä uutisoitiin ja puhuttiin runsaasti. Erilaiset verkkolehdet haastattelivat Leinosta ja tottelemattomuutta riepoteltiin

¹⁰¹Miller, 2015, 136.

¹⁰² Dahlgren, Kivistö & Paasonen, 2011, 15; Havis Amanda -veistos nostatti keskustelua erotiikan ja julkisen taiteen välisestä kytköksestä 1900-luvun alussa. Haro Koskinen viritti keskustelua Jumalan ja valtion pilkkaamisen rajoista. Koskista vastaan nostettiin oikeussyyte jumalanpilkasta ja samaan syyteeseen lisättiin syyte Suomen vaakunan häpäisystä. Taiteilija tuomittiin sakkoihin. Iso kivinen julkinen veistos Havis Amanda on alaston nainen. Teoksen julkistamisaikaan teosta pidettiin eroottisena ja herätti mielipiteitä naisen seksuaalisuudesta, joka oli vielä tabu 1900-luvun alun Suomessa. Sikahahmot puolestaan rinnastuvat suomalaisiin tai suomalaiseen elämäntapaan, (Vänskä, 2011,31)

Haro Koskinen haastettiin toisen kerran oikeuteen Suomen vaakunan ja lipun häpäisystä teossarjasta ”Suomalainen elämänmuoto”. Koskinen pyrki kuvaamaan teossarjassaan suomalaisen elämänmuodon monia ulottuvuuksia erilaisilla Suomen lipuilla. Liput sulavat, palavat, vääntyvät, pullistuvat ja lentävät teoksissa. Syyte kuitenkin kaatui. (Vänskä, 2011,31)

erilaisissa medioissa. Leinonen ei kuitenkaan kyennyt ennustamaan näyttelyn laajaa uutisointia. Leinonen lienee huomanneen ja tietävän, kuinka erilaiset mediat kuuluvat olennaisesti suomalaisten arkeen. Niillä on vaikutusta siihen, miten käsitämme maailmaa, erityisesti politiikkaa. Tosin median vaikutukset eivät aina ole yksiselitteisiä.

Leinonen ei ole ainoa suomalaistaiteilija, joka on kiinnostanut mediaa, vaikka yleensä median puimat skandaalit ovat poliittisia, taiteessa on silti esiintynyt toistuvasti skandaaleja. Skandaaleja on ollut Akseli Gallen-Kallelan Kämpin taiteilijajuoppoja kuvaavasta Symposion-maalauksesta (1905), Ville Vallgrenin ”Havis Amanda”-veistoksesta (1905), Hannu Salaman Juhannustanssi-taideteoksesta (1964) ja Haro Koskisen Sikamessiaasta (1969) lähtien.¹⁰²

Taiteilija Teemu Mäki tuomittiin sakkoihin kissan taposta. Mäen videoinstallaatiossa ”My way. A Work in Progress” (1986) tapettiin kirveellä kissa ja taiteilija masturboi kuolleen kissan päälle. Mäen kissantappo nousee yhä toisinaan pinnalle. (Vänskä, 2011, 32-33; Mäki, 2009, 76-77)

Tutkija-taiteilija Ulla Karttunen asetti näytteille installaation Neitsythuorakirkko (2008). Teos esiteltiin Kluuvin galleriassa ja se sisälsi lapsipornokuvastoa. Teoksen rinnalla oli teksti, jossa Karttunen kritisoi kyseisen kuvaston olemassaoloa ja sen helppoa saatavuutta. Näyttelyvieras kanteli teoksesta Helsingin kaupungin museon tiedottajalle. Tieto kantelusta tavoitti museon johtoryhmän, jotka päättivät sulkea teoksen näkemättä sitä. Teos päättyi poliisin haltuun. Karttusta syytettiin lapsipornomateriaalin hallussapidosta ja levittämisestä. Taiteilija tuomittiin, mutta ei rangaistu. (Vänskä, 2011, 32-33; Mäki, 2009, 76-77)

Kluuvin gallerianäyttelyyn tulvi yleisöä Karttusen teoksen poistonkin jälkeen, sillä yleisö halusi nähdä edes paikan, jossa teos oli ollut esillä. Skandaalit näin ollen saattavat lisätä yleisön kiinnostusta taidetta, taiteilijaa ja itse teoksen esityspaikkaa kohtaan. (Vänskä, 2011, 32-33; Mäki, 2009, 76-77)

Käsittämäni verkkomediakirjoitukset löytyvät lähdeluettelosta. Joukossa on niin aikakausiverkko-, iltapäivä- ja uutisverkkolehtiä kuin sosiaalisen median kirjoituksia sekä podcasteja. Leinosen Tottelemattomuuskoulu-näyttely ylitti uutiskynnyksen, joten jonkinlainen kiinnostus suomalaisilla täytyy olla taiteeseen.

Leinosen kerrotaan kuitenkin pettyneen Tottelemattomuuskoulu-näyttelyn saamaan mediahuomioon. Näyttelystä kirjoitettiin lähinnä vain ymmärrettävästi ja vain pieni kohu syntyi hänen palkatessaan romanit kerjäämään näyttelyyn. Hänellä kuitenkin oli pieni toivo siitä, että Tiikeri-videoteoksista syntyisi isompi kohu. Toni Tiikeri-videoteoksissa Leinonen pyrki piilottamaan niiden taiteellisen arvon, sillä hänestä teokset eivät saa yleisöä, jos teosten taiteellinen arvo paljastuu heti. Toimittaja Olli Sorjosesta Leinosen teokset saavat voimaa toisistaan ja ainoastaan teosmerkkien hautausmaa tuntui puuduttavan pitkälle ja vei turhan ison osan näyttelytilasta, vaikka hänestä hautakivi on oivalluksena sivalentavan hieno. Näyttelyn laaja kokonaisuus palvelee Leinosen teoksia. Näyttelyssä on selkeää tematiikkaa ja voimallinen sanoma.¹⁰³

Tulkintani mukaan verkkokirjoittajien on helppo tarttua Leinosen teoksiin. Niissä on tuttuja hahmoja, ne ovat ajankohtaisia sekä Tottelemattomuuskoulu-näyttelyn teokset ovat karnevalismia. Karnevalismi ilmenee näyttelytöiden värimaailmassa, tutuissa brändimerkeissä, näyttelyssä syödään silmillä, pyritään muuttamaan maailmaa naurulla, yhdellä, näyttelyteoksista muutettu jopa lakia, näyttely osallistaa katsojiin eri rooleihin ja karnevaalia johtaa pelle.

Tulkitsen yhdeksi syyksi Leinosen saamalle mediahuomiolle olleen Leinosen oivallisesti hyödyntämät nykyaikaiset elementit, kuten tuotebrändit, media, mediapersoonat ja 2015-2019 vuosien yhteiskunnallinen tilanne, jossa kansantaloutta nostettiin kansan kurjistuskeinoilla, esimerkiksi työajan pidennykset ja koulutusleikkaukset. Hän kritisoi Suomen päätöselimiä kansanedusajalla, mediaa medialla ja kulutusdilemmaa kulutusbrändihahmoilla, ja niihin aiheisiin median helppo tarttua. Leinosen teokset muistuttavat siitä, kuinka kuluttajalla on näennäinen valinnanvapaus, vaikka kaikkea ohjailee muun muassa markkinointi ja vallalla oleva politiikka. Mediaa kritisoidaan tv:stä ja radiosta tutuilta media-alan ammattilaisilla Tunna Milonofilla ja Riku Rantalalla. Pappi Toiviainen kritisoi installaatiossa yhteiskunnan

¹⁰³Sorjonen 5.10.2015.; Kartastenpää, 23.10.2015.

epäkohtaa jakaa ihmisiä tuottaviin ja tuottamattomiin, kun taas Milonof ja Rantala kyseenalaistavat ihmisen ajattelua ja päätäntäkykyä. Tottelemattomuuskoulun koulu-tv:ssä rehtori Ronald McDonald kritisoi kirkkoa ja on kutsunut paikalle papin puhumaan pyhyyskäsitteestä.

3.8 Oikeusukaaseja

Jani Leinosen taide on herätellyt ja ärsyttänyt toimittajien lisäksi myös yrityksiä. Häntä on uhattu oikeustoimilla, koska hän on lainaillut yrityksiltä logoja ja brändejä. Taiteilija ainakin väittää olleensa ihmeissään oikeusukaaseista ja tätä käsittelem tässä luvussa.

Taiteilija Leinonen pyytää Facebook-päivityksellä leikittelevän karnevalistisesti arvuuttelemaan kenen jalkoja hän veistää (katso seuraava kuvasitaatti). Valokuvan alapuolella kuvatekstissä hänelle vastataan Heidi ja toinen henkilö arvelee, että Elovenan jalat. Leinonen vastaa kommentoijille, että Elovena on Suomen Heidi (kts seuraava kuvalainaus).¹⁰⁴

¹⁰⁴ Leinonen, J. 21.1.2015.

„
 Jani Leinonen
 21. tammikuu 2015 ·
 Guess whose legs I am sculpting today?

 Heidi..?;)
 Elovena? ;)

 Jani Leinonen Elovena is Finland's Heidi! ^{»105}

Lieneekö Heidillä tarkoitettavan Johanna Sypyrin luomaa satua Pikku Heidistä, joka muuttaa isoisänsä luokse vuorille. Vuorilla Heidi oppii rakastamaan luontoa ja vapautta. Pikku Heidistä on luotu satukirjan lisäksi muun muassa elokuvia ja televisiosarja. Suomessa puolestaan Elovena-tyttöön yhdistyy maaseudun puhtaus ja vaaleus – tätä vaaleahiuksista naista on pidetty suomalaisuuden ikonina. Yhtymäkohtina Pikku Heidillä ja Elovenalla on luonnon raikkaus ja

¹⁰⁵ Leinonen, J. 21.1.2015.

tyttöys. Tosin Elovena lienee vanhempi naisoletettu kuin Pikku Heidi.

Leinonen on leikitellyt Elovena-tytön asulla teoksissaan.¹⁰⁶ Elovenan asu muuntautuu muun muassa burkhaan, bikineihin, prinsessaksi, morsiameksi, terroristiksi ja pornotähdeksi. Yhdessä kaurahiutalepakkauksessa Elovena harrastaa seksiä Ronald McDonald'sin kanssa ja veistoksessa Elovena on kuvattu krusifiksinä. Elovena-hahmoa pidetään useasti suomalaisnaiskuvana. Raision Elovena on vaalea nainen pellon reunalla, jolla on yllään kansallispukumainen mekkoasuste, joka ei kuitenkaan ole kansallispuku.¹⁰⁷

Leinonen kertoo, että Elovena on seissyt pellon reunalla 50-luvusta alkaen, ja itse hahmo on 20-luvulta peräisin. Alun perin hahmo oli venäläinen, mutta sitä on jopa rasistisesti suomalaistettu sodan jälkeen.¹⁰⁸ Leinonen halusi moninaistaa naisen – 2010-luvun Suomi on muuttunut moninaisemmaksi ja naiset ansaitsevat moninaisempia rooleja yhteiskunnassa. Kansanpukuinen Elovena, suomalaisuuden vaaleahiuksinen ikoni kiinnitettiin Viipurilaisen Karjalan toimesta

¹⁰⁶ mm. teokset Elovena & Ronald (2009. öljy 151x96), Fallen Elovena (2010, öljy 151x96), Rejected Ideas For Elovena Advertisements (2013 akryyli tuotepakkaukselle, 110x160x7,59) Elovena Crucified (2015, akryyli, 120 x 71 x 24).

¹⁰⁷ Ukkola&Haapanen 9.9.2015.

kaurahiutalepakettiin vuonna 1925. Myöhemmin Elovenan kaurahiutaleet päätyivät Raisiolle.¹⁰⁹

Taitelija Leinosen ei ollut tarkoitus kritisoida Raisiota Elovenan käytöllä. Leinonen ei edes halunnut Raisiota yhdistettävän Elovena-representaatioihin. Elovena on vain taitelijasta hieno hahmo ja hyvä kertomus alati muuttuvasta suomalaisuudesta. Taiteilijasta monelle suomalaiselle Elovena-paketti on jopa tärkeämpi kuin Suomen lippu. Tämän vuoksi taiteilija yllättyi Raision lähettämästä oikeusukaasista tai Leinosen mukaan *pelottelukirjeestä*¹¹⁰, jossa uhattiin viedä Leinonen oikeuteen tekijänoikeusrikkeestä. Leinonen ei kuitenkaan säikähtänyt Raision kirjeestä, vaan teki siitäkin karnevalistisen taideteoksen ”*Hyllytetyt Elovena-mainokset*”-teossarjan viereen. Leinonen arvelee, että yrityksillä on harvoin lainsuojaamaa pohjaa vaatimuksilleen Suomessa. Pro gradun kirjoittamisen aikana ironisesti Raision omaava Elovena joutui jälleen karnevalistisen kohun pyörteisiin. Raisio päätti muuttaa Elovenan kansanpukumaisen mekon siniseksi ja poistaa huivin Elovenan päästä. Uudistuksen tarkoituksena on kaurahiutalepakkauksen kansainvälinen aluevaltaus. Heistä Elovenan sininen mekko myös kertoisi modernista

¹⁰⁸ Leinonen, A. 18.11.2015.,1

¹⁰⁹ Miller, 2015,17; Ukkola&Haapanen 9.9.2015.

¹¹⁰ teos: Raision kirje (2007, 42-59,4).

suomalaisuudesta. Osa suomalaisista raivostuivat asiasta ja tästä käydään kiivasta keskustelua. Kaurahiutale-Elovenan asua ei kuulemma saakaan vaihtaa. Tämä kohu lienee todistavan Leinosen väitteen kaurahiutalepakkauksen Elovena-hahmon tärkeydestä suomalaisille.¹¹¹

Vuonna 2014 Leinonen joutui tekijänoikeuskiistaan tokiolaisen Spiral Art Space-yhtiön kanssa. Yhtiö vaati poistamaan japanilaiset tuotemerkit Leinosen ja kenkäsuunnittelija Minna Parikan yhteisnäyttelystä. Taiteilija suostui poistamaan näyttelyn teoksista japanilaisen Sanrio-yhtiön omistaman ”Hello kitty” -hahmon kuvat, vaikka kokikin asiassa ristiriitoja ja poistot harmittivat häntä – teos nimittäin käsitteli tekijänoikeuksia. Minna Parikka puolestaan joutui tuhoamaan kenkämalliston, jonka saumat muodostivat neljä raitaa, sillä pörssiyhtiö Adidas sanoi sen olevan tekijän oikeusloukkaus.¹¹²

Leinosta on uhkailtu oikeustoimilla monesti. Hän sai Pelle-kaappauksesta 60 päiväsakkoa ja istui kaappauksen vuoksi 18 tuntia putkassa. Rasion oikeusukaasi kehystettiin museonäyttelyn seinälle, kun taas murojätti tyytyi lopulta sulkemaan vain parodiset

verkkosivut Kellog’s hahmo Toni-tiikeristä.¹¹³ Leinonen haastaa tekijänoikeuksia samalla kun pyrkii rikkomaan taiteen laajoja rajoja ja kuohuttaen mediaa erilaisilla tempauksilla. Leinonen pelkääkin sananvapauden puolesta, sillä hänestä lapsetkaan eivät uskalla kohta piirtää Hello kittyä, kun pelkäävät sen olevan toisen omaisuutta. Sanan- ja ilmaisunvapaus on vaarassa, jos tai kun lapsesta saakka joutuu pelkäämään etukäteen tekemisiään, vaikka yrityksillä on tuskin koskaan lainsuojaavaa pohjaa vaatimuksilleen.¹¹⁴

Tulkitsen Leinosten teosten olevan karnevalismia, johon yritysten ja toimittajien on helppo tarttua. Leinosen taide ärsyttää ja ihastuttaa, antaa ääntä erilaisille toimijoille, ja taiteilijan tuoma nauru tarttuu ja leviää sekä muuttaa muotoaan levitessään. Aina nauru ei tartu nauruna, vaan se saattaa myös ärsyttää levitessään.

¹¹¹ Räisänen, 15.1.2020.; Mankkinen, 27.8.2015.

¹¹² Mankkinen, 27.8.2015.; Tapiola, 23.12.2014.

¹¹³ Leinonen, Jani (2015). ”Tony is back”.

Haettu osoitteesta: <http://tonyisback.com/> 2.1.2019

¹¹⁴ Mäkelä, 1/2016, 36. Mankkinen, 27.8.2015.; Tapiola, 23.12.2014.

4 Karnevalistista teemoittelua näyttelystä

IsoNumero-lehden verkkosivuilla kirjoitetaan, että taiteesta on tullut valuuttaa yhtä lailla kuin rahastakin. Taiteen arvo ei laske useinkaan ja sitä salakuljetetaan rajojen yli yhtä lailla kuin huumeita tai aseitakin. Taiteesta on tullut erottumaton osa nykyistä talousjärjestelmää. Täten ei myöskään voida erotella Leinosen karnevalistisen kriittistä taidetta irtonaisena osana yhteiskuntaa. Tässä luvussa käsittelen Leinosen teosten karnevalistisia piirteitä verkkokirjoittelun teemojen mukaan.¹¹⁵

Leinosen Tottelemattomuuskoulu-näyttelyssä olleet teokset innoittivat suomalaisia sekä kansainvälisiä toimittajia ja muuta yleisöä kirjoittamaan verkkoon. Verkkoteksteissä teoksia analysoitiin ja arvosteltiin. Käsittelen tässä luvussa tulkitsemiani karnevalistisia teemoja, jotka esiintyivät pääosin verkkomediakirjoituksissa. Jätin tietoisesti käsittelemättä pelkät näyttelyilmoitukset, ingressit, painetun median, ulkomaalaiset verkkokirjoitukset ja Tottelemattomuuskoulu-näyttelyn työpajoja käsittelevät kirjoitukset

sillä ne eivät tuoneet lisäarvoa tutkittavalle asialle sekä ne olisivat paisuttaneet tutkielmaa liiaksi. Pilkoin karnevalismia teemoihin, karnevalistisia teemoja ovat, vasemmistolaisuus, aktivistitaiteilija, brändi, mainonnan kuvastot, yhdenvertaisuus, poptaide ja karnevalistinen nauru. Esittelen teemat tarkemmin niiden omissa luvuissaan 4.1-4.6. Tottelemattomuuskoulu-näyttelystä kirjoitettiin ilmoituksia, uutisia, artikkeleita, pääkirjoituksia, reportaaseja, blogeihin sekä sosiaaliseen mediaan ja Leinosta haastateltiin tai hänen teoksistaan kerrottiin podcasteissa. Itse pyrin tulkitsemaan kirjoittelua teemojen avulla ja analysoin niitä karnevalismin viitekehyksessä.

Osan kirjoittajista ja uutisoijista tulkitsin poliittisella temalla – Leinonen leimattiin vasemmistolaiseksi ja/tai aktivistiksi sekä teokset aktivismiksi. Toisia tulkitsin mainonnan ja brändäyksen teemaalla – kirjoittajista Leinonen mainostaa suuryrityksiä teoksillaan ja muodostaa teostensa kanssa brändin. Kolmannen teeman tulkitsin poptaiteeksi ja sen muodostivat kirjoittajat ja uutiset, jotka leimasivat ja vertasivat taiteilija Leinosta poptaiteilijaan ja teoksia poptaiteeseen. Neljännen teeman naamioista tulkitsin kirjoittajista, jotka kiinnittivät huomion Leinosen naamiointitaitoihin. Viidennen teeman tulkitsin yhdenvertaisuudeksi ja sen muodostivat kirjoittajat ja uutisoijat, jotka

¹¹⁵ Kylmä, Pietari; Salusjärvi, Aleksis, Ylikangas Maaria 14.6.2016.

kiinnittivät huomion teosten auttamisen problematiikkaan – ihmisten tulisi enemmän olla toistensa vertaisia ja taiteen yhdistävän ihmisiä, kuin olemaan toistensa kilpailijoita tai vihollisia, jotka kääntyvät toisiaan vastaan. Viimeiseksi teemaksi tulkitsin karnvaalinaurun ja sen muodosti kirjoittajat, joille tulkintani mukaan levisi karnevaalinauru ja naurulla levitettiin sanomaa yhteiskunnan epäkohdasta ja yritettiin antaa ääntä yhteiskunnan heikko-osaisille.

Teemat olivat löydettävissä verkkokirjoituksissa ja niitä pystyi analysoimaan karnevalismin viitekehysellä. Lukiessani verkkomEDIATEKSTEJÄ havaitsin teksteissä satiirista tyyliä joko teosta tai yhteiskuntaa kohtaan. Satiiri hyödyntää parodiaa, parodiassa usein otetaan kantaa aiemman tekstin tai tyylin leikittelyn lähtökohdaksi. Satiirin ottaessaan kantaa, se reagoi yhteiskunnan muutoksiin ja infrastruktuuriin, joista se tekee kohteistaan teräviä havaintoja.¹¹⁶

Osassa verkkomediakirjoituksessa petyttiin siihen, ettei Leinonen taiteilijana ollutkaan kovin radikaali tai aktivisti, vaan ihan tavallinen ihminen, joka toisinaan syö McDonald'sista ja ostaa pukunsa pukuliikkeestä, eikä ostoskäyttäytymisessään toimi niin aktivistina, kuin hänen teoksensa ehkä antavat ymmärtää. Tämä tukee

karnevalistista taidetta, jossa käsitellään kulutusbrändejä, vaikka hyödyttään niistä itse. Erittelen pettyneitä kirjoittelijoita teemoittelun yhteydessä, erityisesti seuraavissa väliluvuissa: 4.2 Poliittinen teema, 4.6 Yhdenvertaisuutta karnevalismin keinoin ja 4.7 Karnevalistinen nauru.

Tottelemattomuuskoulu-näyttelyssä esillä oleva installaatio ”Anything helps, 2009-2015} {Mikä vain auttaa” aiheutti myös kohua mediassa. Suurin kohu aiheutui, kun Leinonen palkkasi installaation eteen kaksi romaninaista kerjäämään kahdeksi päiväksi: pressitilaisuuteen ja avajaisiin. Leinonen toi museoinstituutiolla näkyvyyttä ongelmaan, joka helposti jätetään katukuvassa huomiotta. Muutoin mediassa suhtauduttiin teokseen suhteellisen neutraalisti. Näyttelystä uutisoitiin kuitenkin suhteellisen laajasti ja se huomioitiin myös Ylen puoliyhdeksän uutisissa.¹¹⁷ Useimmat taidenäyttelyt tai -teokset eivät ole saaneet yhtä suurta mediahuomiota kuin Tottelemattomuuskoulu. Leinonen on saanut usealla taidetempauksellaan suurta mediahuomiota.

Bloggaaja Kaisa Pohjanvirta teki pienoisgallupin kuvataideopettajille Leinosen teoksista ennen vierailuaan Tottelemattomuuskoulu-

¹¹⁶ Kivistö, 2015, 14.

¹¹⁷ Yle uutiset 27.8.2015 klo 20.30.

näyttelyyn. Tulokset kuulemma olivat samat, kuin usein lehdistä saa lukea: osa inhosi ja toinen osa rakasti näitä teoksia. Ennen näyttelyn avautumista Pohjanvirta huomasi Leinosen kysyvän tuoko hän näyttelyynsä teoksen, jossa Mannerheim kahlaa veressä. Teosta ei tullut näyttelyyn, ehkei se olisi edes sopinut kokonaisuuteen. Itsekin voin yhtyä Pohjavirran väitteeseen: Jani Leinonen on taiteilija, josta miltei jokaisella kirjoittajalla on mielipide. Leinonen ei ole teoksineen jättäneet kylmäksi montaakaan kirjoittajaa.¹¹⁸

Leinonen on herättänyt median kiinnostuksen useasti ja aiheuttanut karnevalistisia mediakohuja jo ennen Tottelemattomuuskoulu-näyttelyä. Taiteilija Leinonen sanoo median olevan osa hänen teoksiaan ja juuri se tekee Leinosen teoksista mielenkiintoisia. Perinteisesti karnevaalissa syötiin hyvin, ja karnevaalilla saatettiin pyrkiä jopa vallankumoukseen. Leinosen teoksissa ei syödä muilla kuin silmillä, eivätkä teokset ole saaneet aikaan suoranaista vallankumousta, vaikka yhdellä teoksella muutettiin lakeja.

4.1 Poliittinen teema

Osan kirjoittajista ja uutisista tulkitsin poliittisella teemalla: vasemmistolaisuus ja aktivismi. Taiteilija leimattiin vasemmistolaiseksi ja aktivistiksi. Vasemmistolaisuuden teemaan liittyen Leinosta ja hänen teoksiaan sekä kritisoitiin että tuettiin. Kirjoittajat erittelen tarkemmin tässä luvussa käsiteltävissä teksteissä.

Tottelemattomuuskoulu-installaation syntyyn vaikutti taiteilija Jani Leinosen turhautumisen tunne. Leinosesta vain tekemällä taidetta on hyvin vaikea muuttaa maailmaa, vaikkakin taiteella voi nostaa ongelmat näkyville. Tämän vuoksi Leinonen tutustui aktivistitaiteeseen ja sosiaaliseen taiteeseen. Tottelemattomuus tarkoittaa Leinoselle sitä, että osaa sanoa vastaan, jos näkee epäoikeutettua kohtelua, rasismia tai seksismiä. Leinoselta kysytään Tottelemattomuuden käsikirjassa, että voiko Koulu-installaation luokitella performanssiin, performatiiviseen installaatioon vai vuorovaikutukselliseen yhteisötaiteeseen. Leinonen toteaa karnevalistisesti, että taidehistorioitsijoiden tehtävänä on luokitella teokset. Hän itse kokee taidettaan yhtä lailla aktivismiksi ja

¹¹⁸ Pohjanvirta, 15.8.2015.

poliittiseksi vaikuttamiseksi kuin taiteeksikin. Hänestä taidemuseo tekee teoksista luultavasti taidetta.¹¹⁹

Yhtenä karnevalistisena poliittisena taideprojektina tai vaikuttamisena ja aktivismin keinona Jani Leinonen asettautui eduskuntavaaliehdokkaaksi valitsijayhdistyksen listoille vuonna 2015. Ehdokas Leinonen lupasi kunnioittaa ja toteuttaa enemmistön tahtoa, vaikka olisi eri mieltä. Ehdokas sai 168 ääntä (läpimenoa olisi tarvittu 15 000 ääntä). Neljä vuotta myöhemmin Leinonen totesi taideprojektinsa ehdokkaana olon naiiviksi virheeksi, sillä ei hän olisi voinut äänestää omaatuntoaan vastaan ja olisi ollut vaikeaa tuoda ilmi kaikki asianhaarat päätettävistä asioista verkkomediaissa ja kirjoittaa ne äänestyksen muotoon.¹²⁰

Taiteilija ei ole kertonut suoraan, mitä puoluetta tai talouspolitiikkaa kannattaa Tottelemattomuus-näyttelyyn liittyvässä teoksessa tai verkkokirjoituksessa. Leinonen toi toisaalta ilmi, ettei ollut niin tyytyväinen 2015 vuoden hallituksen päätöksiin ja nimitti hallitusta ja hallituksen päätöksiä rasistisiksi, epäinhimillisiksi ja synkiksi. Taiteilija Leinonen jopa pohti hylkäävänsä saamansa Suomi-palkinnon. Taiteilija taiteili kollegoidensa kanssa palkintokirjeestä

uudenlaisen (seuraava kuvasitaatti). Leinonen sanoi, että palkinto herätti hänessä samoja tunteita, mitä palkintokirjeeseen taiteiltiin (palkintokirjeessä muistutettiin muun muassa koulutuslupauksesta, joka rikottiin, Jani Leinonen leimattiin ministerin puudeliksi ja itse palkintoa epäiltiin ”hallituksen tahriintuvan kuvan kiillotuspalkinnoksi”.¹²¹

..

Jani Leinonen on paikassa Bar Favela.

19. joulukuuta 2016 · Helsinki, Uudenmaan maakunta ·

Sain ministeriltä Suomi-palkinnon, ja käytiin tilaisuuden jälkeen kollegoiden kanssa juhlakaljalla. Jätin kunniakirjan pöytään, kun kävin vessassa. Olivat tiivistäneet veitsenterävästi ristiriitaiset tunnelmat, joita palkinto on herättänyt. Elämme outoja aikoja. Kiitos.

¹¹⁹ Hirvonen, 15.10.2015.: Kiasma; Rask, 4.4.2016.; Miller, 2015, 137

¹²⁰ Miller, 2015, 18. Elonen, 3.4.2015.; ESS 24.3.2018.

¹²¹ Jansson, 20.12.2016.

Radio Energyn-toimittaja Renne Korppila ihmettelee, miksi Leinonen on valinnut vasemmistolaisia opettajiksi Tottelemattomuuskoulu-installaatioon (Andersson ja Paleface). Leinonen esittää vastakysymyksen: Miten vasemmistolaisuus näkyy teoksessa – näkyykö vasemmistolaisuus vaikkapa siinä, kun Rantala puhuu kriittisyydestä kaikkeen? Onko kriittisyys vasemmistolaisuutta? Korppila ei vastaa kysymykseen. Image-lehden verkkojulkaisussa kerrotaan varakkaiden taidekeräilijöiden pohtineen, onko Leinonen jo liian radikaali ja vasemmistolainen heidän makuunsa. Toimittaja Tero Kartastenpää lisää, että Leinosta on myös lisäksi arvosteltu siitä, ettei hänen työnjälkensä ole aina viimeisteltyä.¹²³

Leinosen taide kritisoi rahan merkitystä yhteiskunnassa, jossa säästetään kilpailuttamalla tärkeitä palveluita, lukee ”Maaseudun tulevaisuus” -lehden verkkojulkaisussa. Toimittaja Katja Lamminen kirjoittaa, että erityisesti Leinosta harmittaa köyhien kohtelu, suuri verotus ja hallituksen politiikka, joka on liian eriarvostavaa.¹²⁴

Propagandamedia MV-verkkoblogin kirjoittaja Vapausfilosofi on ilmeisesti huomannut Leinosen karnevalistisen otteen tottelemattomuuteen. Hän kaappasi kansallisgalleriasta valokuvan,

¹²² Leinonen, 19.12.2016.

¹²³ Kartastenpää, 23.10.2015.; Radio NRJFinlans 29.10.2015.

¹²⁴ Lamminen, 23.9.2017

jossa Leinonen ja Koulu-installaation opettajat poseeraavat Kiasman intendentti Arja Millerin ja johtajan Leevi Haapalan sekä Tarja Halosen kanssa keskisormea näyttäen kameralle. Halonen, Toiviainen ja Haapala eivät näytä keskisormea. Kuvatekstin mukaan keskisormea näytetään kapitalismille ja suuryrityksille. Vapausfilosofi on otsikoinut kuvan saatesanoilla: ”*Kapitalismi rahoittaa sosialistinkin*” ja muistuttaa, kuinka kuvassa esiintyvät ”*sosialisti-suvaki*” näyttävät keskisormea elättäjälleen. IsoNumeron toimittajat Pietari Kylmälä, Aleksis Salusjärvi ja Maaria Ylikangas olivat kiinnittäneet huomion samaiseen keskisormivalokuvaan. Heistä vihainen nuori mies on kasvanut keski-ikäiseksi tuotteistetuksi sosiaalidemokraatiksi. Heistä samalla tehtiin vihollisen aseista ja kapinasta estetiikkaa, vaikka ei tarjota mitään konkreettista ratkaisua asioihin. Heistä Leinosen taideteokset keskittyvät tiedostamisen osoittamiseen. Lehden toimittajien mielestä kuvan jaolla toteutettiin tehtävää keskustelun herättämiseksi ja keskisormen näyttö on myös osa tuotantoa, johon nykyaiteen museo on sitoutunut.¹²⁵

Toimittaja Kovasiipi kutsuu Leinosen teoksia artvismiksi, jossa yhdistyy taide ja aktivismi. Hän kuitenkin sanoo teosten ja toiminnan olevan todellista artvismia vasta sitten kun taideobjektit eivät jää vain

”*epämääräiseksi nykyaiteeksi*”. Artvismissa taide otetaan vakavasti yhteiskunnallisen toiminnan ja vaikuttamisen muotona.¹²⁶

Taidekriitikko Otso Kantokorvesta Leinonen on ennen kaikkea aktivisti, jolla on taiteilijan koulutus ja taiteen työkalut. Tottelemattomuuskoulu-installaatiota Kantokorpi kutsuu ihan oikeaksi kouluksi. Toimittaja Olli Sorjonen yhtyy Kantokorven mielipiteeseen ja sanoo Leinosen taiteen olevan ennen kaikkea aktivismia, jolla pyritään yhteiskunnalliseen muutokseen. Hänestä Leinosen kuvakieli on tuttua, helppoa ja yksinkertaista länsimaiselle kuluttajalle, mutta ne ovatkin Leinosen vahvuuksia – ne ovat yhtä plastisia markkinoiden kuvakielen kanssa, mutta sisällöltään ne ovat painavaa, suorasukaista ja selkeästi artikuloitua asiaa. Leinonen puhuu ihmisarvon puolesta, samalla kun politiikka nivoutuu seksiin, raha uskontoon ja sota kaupankäyntiin ja kaikki toisiinsa. Kaikesta huolimatta Leinosen taiteessa on karnevalistista problematiikkaa – taiteilija kritisoi teoksillaan kapitalismia, vaikka itse tahkoaa rahansa taiteellaan ja tienaa kapitalististen tuotteiden fonteilla.¹²⁷

Perussuomalaisesta Anna Pajusta Leinonen on siirtymässä kohti taideaktivismia, osallistavuutta ja yhteisöllistä tekemistä. Hän

¹²⁵ Vapausfilosofi, 9.10.2016.; Kylmälä, Salusjärvi, Ylikangas 14.6.2016.

¹²⁶ Kovasiipi, 7.10.2015.

¹²⁷ Kantokorpi, 2015, 26, 30.; Sorjonen, 5.10.2015.

huomauttaa, kuinka Kiasmassa oleva näyttelykin on monen ihmisen tuotos, josta Leinonen ei ota yksin kunniaa. Paju kirjoittaa Leinosen sanoneen olevansa liian tottelevainen, koska se on helppoa ja hän on mukavuudenhaluinen. Pajusta näyttelyn tavoitteena on saada ihmiset toimimaan. Leinonen itse kertookin Tottelemattomuuskoulu-näyttelyn tuomasta ilontunteesta, sillä suomalaiset ovat alkaneet itse aktiivisiksi kansalaistoimijoiksi ja on nähty paljon hallituksen vastaisia mielenosoituksia, rasismin vastaisia mielenosoituksia ja muuta toimintaa. Hän vähän epäilee, onko syy siinä, että maailma on mennyt niin huonoon suuntaan, mutta toivoo, että suunta voi näyttää pian parempaan päin.¹²⁸

Tulkitsen, että Leinosen tekemä taide saa Leinosen näyttämään monesta verkkokirjoittajasta vasemmistolaiselta sekä teokset muuntautuvat helpohkosti aktivismiksi, joka saa taiteilijan vaikuttamaan aktivistilta. Teokset siis itsessään nähdään vasemmistolaisuuden mainoksiksi. Taiteilija Jani Leinosta on kutsuttu aktivistiksi, jolla on taiteilijan ammatti. Leinonen on samaan aikaan apurahalla taiteileva taiteilija, kuin sirkuksen pelle, aktivisti ja vasemmistolainen. Hän on kaikkea ja silti vain taiteilija. Kirjoittajat eivät ehkä huomanneet Leinosen taiteen karnevalistista puolta ja ehkä

saattoivat vahingossa, tahattomasti riistää narrilta kruunun kritiikillään.

4.2 Mainonnan ja brändien kuvastojen hyödyntämisestä

Tässä luvussa käsittelen karnevalismin kautta brändi- sekä mainonnan teemat. Bränditeemalla tulkitsin kirjoittajat, joista Leinonen muodostaa yhdessä teostensa kanssa brändin sekä ”mainonta ja mainonnan kuvastot” -teemassa tulkitsin kirjoittajat, joista teokset enemmän mainostavat yrityksiä, kuin kääntyvät niitä vastaan.

Puolilehden toimittaja Katri Kovasiipi pohti, kuinka Leinosta käsittelevät lehtijutut noudattavat useasti samankaltaista ajatuskehää. Ensin Leinosen teoksella kyseenalaistetaan brändien ja tuotemerkkien ylivaltaa, vaikka Kovasiivestä Leinonen muodostaa itsekin *vahvan brändin*, joka tekee asiasta paradoksin. Leinonen itse vastaa brändiväitteeseen Tottelemattomuudenkäsikirjassa, ettei näe itseään

¹²⁸ Paju 13.9.2015.; Putkonen (toim.) 8.9.2015.; Sorjonen, 5.10.2015.

brändinä. Taiteilija ei halua esineellistää itseään, vaan näkee ammattiroolinsa ikään kuin näyttelijänä.¹²⁹

Leinonen ei ainakaan ole tottelematon brändi, ainakin niin hän kertoo Yle Puhe-radiokanavan podcastissa, jota hän itse juontaa. Taiteilija väittää olevansa kiltti, sääntöjen noudattaja ja siksi haastaa muita tottelemattomuuteen. Juontajaparina toimiva Elina Rislakki on kuitenkin kieltänyt Leinosta kiroilemasta lähetyksessä ja sitä sääntöä vastaan Leinonen rikkoo monesti. Tätäkin voidaan pitää osana karnevalismia – normia rikotaan naureskelemalla, eikä kuuntelija tai haastattelijakaan aina tiedä, missä Leinonen on tosissaan ja missä puolestaan leikittelee.¹³⁰

InspiRadio-podcastissa Leinonen sanoo brändiväitteeseen, että usein kieltää omaleimaisen brändin, mutta ei aina viitsi vastata samalla tavalla ja vastaa, että *leinosbrändi* voi paksusti ja flunssaisesti, mutta on nyt terveenä ja pääsee jo urheilemaan. Leinonen kertoo olevansa iloinen, että saa työstää Tottelemattomuuskoulu-installaatiota ”fanittamiensa” ihmisten kanssa. Podcast-haastattelua tehdessä Tottelemattomuuskoulu-näyttely on vasta työnalla, eikä vielä avoinna yleisölle, mutta näyttelyn ennakkovastaanotto on kuulemma ollut

innokasta – peruskoulun opettajia on soitellut ja kyselty oppitunteja näyttelyyn sekä muutoinkin haastattelupyyntöjä on pyydetty runsaasti.¹³¹

IsoNumero-lehden toimittajat Pietari Kylmälä, Aleksis Salusjärvi ja Maaria Ylikangas halusivat taiteilijalle isommat saappaat ja taiteilija Leinosen tulisi tarjota vaihtoehtoja. Toimittajat moittivat Tottelemattomuuskoulu-näyttelyä siitä, ettei Leinonen tarjoa vaihtoehtoja kapitalismille tai köyhyyden poistamiseen, mutta hän osallistuu isompien brändien lomassa oman brändinsä rakentamiseen, samalla hakien hyväksyntää nuorilta ikäluokilta ”*resignoituneella kapinallaan*”. Toimittajista Leinosen taiteen ironinen vitsi on kulttuurivaseemmistolaisessa yhteiskuntakritiikissä. Tottelemattomuus on heistä ivallista.¹³²

Perussuomalaisiksi tunnustautuvat Anna Paju ja Olli Immonen kokivat näyttelyssä herätyksen siitä, kuinka kolmevuotias tytär tunnisti kymmenen hahmoa *Made in China*-teossarjasta. Se on heistä sairasta ja saa Pajun pohtimaan, että ihminen voi olla tottelematon täyttämättä ihmiseen laskettua mainos- ja markkina-arvoa. Jäin itse pohtimaan, miten voi erotella itsestään mainos- ja markkina-arvon ja

¹²⁹ Miller, 2015, 139; Kovasiipi, 7.10.2015.

¹³⁰ Rislakki&Leinonen, 11.11.2015.

¹³¹ Leinonen, Jani; Halmetoja & Kytömäki, 2/2015.

¹³² Kylmälä, Salusjärvi, Ylikangas 14.6.2016.

mitähän sillä Paju tarkoittaa. Suomalaisen ihmisen kasvuun väistämättä vaikuttaa ympäröivät mediat, mainokset, politiikka ja markkinat.¹³³

Laulaja Anna Puu pohti Koulu-näyttelyssä Pajun ja Immosen lailla, kuinka pieni lapsi tunnistaa logot jo hyvin varhain ja toteaa, että tuotteet iskostuvat pienten lapsienkin mieleen. Innokasmuseovierailija Puu vertaa Leinosen teoksia silmäkarkkeihin, jotka laittavat pohtimaan, ”*minkä ympärillä maailmamme pyörii.*” Hän vaikutui näyttelystä. Anna Puusta on hienoa, että Suomen suurimmassa nykytaiteen museossa on näin kanta-aottavan taiteilijan näyttely, sillä Suomessa hyssytellään liikaa erinäisistä asioista ja ollaan liian usein ottamatta kantaa asioihin.¹³⁴

Taidekiikari-blogin kirjoittaja on taiteen harrastaja, joka kirjoittaa myös lehtiin. Hän kirjoittaa nimimerkin takaa, jotta saa vapauden käsitellä taidetta ilman pelkoa kytkennästä muihin julkaisuihin. Blogi käsittelee lähinnä pääkaupunkiseudun taidetarjontaa. Taidekiikarin mielestä Leinosen teokset ovat turhan yksinkertaisia katsojille, eikä niitä tarvitse syvemmin pohtia edes Tottelemattomuuskoulu-näyttelyssä. Hän puhuu teosten mainosarvosta – yritysten logot

ennemminkin tuovat mainontaa kyseiselle yritykselle kuin kääntyvät yritystä vastaan.¹³⁵

Tulkintani mukaan monet kirjoittajat päättelivät, millainen taiteilija Leinonen todellisuudessa on taiteen perusteella. Leinosesta oli välittynyt kirjoittajille kuva maailmanparantajasta, jolla olisi vastaus maailman suurin kysymyksiin. Taiteilija Leinoselta, hänen taiteeltaan, Leinosen brändiltä, aktivismilta ja vasemmistolaisuudelta vaaditaan enemmän, jopa ratkaisuja yhteiskunnallisiin ongelmiin. Voiko taiteelle valjastaa niin isot valjaat, että taiteella ratkaistaisiin maailman köyhyyttä ja suuria tuloeroja? Taiteilija Leinonen on samaan aikaan valtion apurahaa saava taiteilija kuin brändi, vasemmistolainen ja mainostaja. Toki kyse voi olla Leinosen tiedostamasta ja tietoisesti tavoittelemasta asiasta, mihin hänen podcast-haastattelunsa vastaukset voisivat viitata.

Tulkitsen, että kirjoituksista hehkui myös pettymys siitä, ettei näyttely vastannut suoraan kysymyksiin, esimerkiksi miten kapitalismia voitaisiin torjua. Leinosen karnevaalienkuninkaan hahmo antoi epäloogisia käskyjä karnevaalien juhluvieraille eli taiteen katsojille. Katsojat ihmettelivät kirjoituksistaan, käskyjen ristiriitaa, eivätkä

¹³³ Paju 13.9.2015.

¹³⁴ Sami 9.11.2015.

¹³⁵ Taidekiikari, 8.10.2015.; RadioNRJFinland 29.10.2015.

ymmärtäneet, että teoksissa saattoi esiintyä kaikki eli taiteilija ja brändi, mainonta ja vastamainokset.

4.3 Poptaiteen teema

Poptaiteesta kirjoittajat muodostivat oman selkeän ryhmänsä, jota tulkitsin pop-taiteen temalla. Leinonen on tuottelias tai suorastaan aktiivinen taiteilija, joka taiteessaan ilakoivan tuntuisesti rinnastaa vastakohtia ja käyttää hyödykseen pop-taiteen tehokeinoja. Erilaiset taiteen parissa toimijat nimittävät taiteilijan taideprojekteja aktivismiksi ja toiset toimittajat puolestaan nimittelevät pop-taiteilijaksi.

Leinonen saattaa olla poliittinen taiteilija tai taiteilla politiikasta taidetta, mutta ainakin hän käyttää tutkielmani mukaan leikinomaista karnevalismia hyväkseen. Lyhyesti sanottuna pop-taide hyödyntää kuvastossaan populaarikulttuurin kuvastoa ja tuotteita. Pop-taide saattaa myös siirtää populaarikulttuurin tuotteen toiseen kontekstiin muuttamatta tuotteen ulkonäköä tai leikitellä populaarituotteen

kuvastolla. Poliittinen taide puolestaan ottaa kantaa yhteiskunnan asioihin. Poliittinen taide ei kuitenkaan aina ota kantaa tai tarjoa vaihtoehtoa, vaan saattaa korostaa asian tiettyä puolta.

Arja Miller sanoo Leinosen jatkavan pop-taiteen perintöä nykypäivänä. Taiteilija Leinosen Tottelemattomuuskoulu-näyttelyn teosten ulkoasu on pääosin lainattu tunnetuilta brändeiltä. Leinonen teokset pyrkivät suhtautumaan kriittisesti kulutuskulttuuriin. Hän pelailee taiteellaan kapitalistista kulutuskulttuuria vastaan käyttämällä kulutuskulttuurin omia keinoja, vaikka samalla hänen teoksensa rakentuvat jo olemassa olevien brändien luomiin vahvoihin viesteihin ja täten teokset tuovat myös näkyvyyttä brändeille. Taiteilija vastaa pop-taideväitteisiin, että hänen taidettaan on vain helppoa kategorisoida pop-taiteeseen ilman syvällisempää analysointia.¹³⁶

Poptaiteen historialliseen kontekstiin ei kuulu pyrkimys yhtenäiseksi suuntaukseksi, vaan sillä on ollut erilaisia ilmenemismuotoja. Poptaidetta yleisesti yhdistää karnevaalin tavoin suhde kaupalliseen massakulttuuriin – pop-taiteilijat ymmärsivät, että vallitseva mediakuvasto mainoksineen, elokuvineen ja sarjakuvineen muuttivat

¹³⁶Miller, 2015, 14.; Sorjonen 5.10.2015

länsimaista kuvapankkia. Taiteilijat alkoivat käyttää massakulttuurin kieltä ja kielioppia taiteessaan ja poliittisten kysymysten käsittelyyn – samoin kun karnevaalissa käytetään kansankieltä.¹³⁷

Poptaiteilija Andy Warhol (1928-1987) käyttää nykyaikaisia taiteilija Leinosen tavoin hyödykseen aikakautensa kulutustuotteita taiteessa. Nykyään tuotteita ostetaan jopa pelkän pakkauksen takia. Karnevalismi ja pop-taide vuoroin hämmästyttävät ja yllättävät yleisöään. Leinonen hyväksikäyttää taiteessaan kärjitetysti ja mielivaltaisesti kulutustuotteita. Teokset parodioivat mainontaa osuvasti myös kuluttajien arvoihin vedoten – millä tahansa voidaan mainostaa, vaikka muroja, niin kauan kun kuluttajat lähtevät siihen mukaan.

Poptaiteella voidaan karnevaalin tavoin esittää voimakasta poliittista kritiikkiä. Keskeinen pop-taiteilija, amerikkalainen Robert Indiana (1928-2018) koki, että kyltit, liikennemerkit ja mainoskyltit olivat tunkeutuneet koko kulttuurin läpi. Indiana maalasi kylttimäisiä teoksia, joiden sanoma tiivistettiin muutamaankin iskusanaan, joita olivat muun muassa ”EAT”, ”DIE”, ”LOVE” ja ”HOPE”. Iskusanoilla

Indiana pyrki oletettavasti vaikuttaa sosiaaliseen tasa-arvoon, kuten homojen ja tummaihoisten oikeuksiin sekä rauhankäsitteisiin.¹³⁸

Leinosta voidaan pitää Indianan jalanjälkien seuraajana. Nykyaikainen kulttuuri läpi on tunkeutunut kylttien lisäksi suoramainontaa ja piilomainontaa, johon Leinosen teokset pyrkivät ottamaan kantaa. Hän toteuttaa omanlaisia teoksiaan niin maalauksina, veistoksina kuin reliefeinä lainaten iskulauseita muun muassa Gandhilta, Raamatusta, filosofeilta tai Occupy-liikkeeltä. Kuitenkin Leinosen taiteen keskiössä on kyky tunnistaa aikamme merkityksiä ja pohtia teoksissa, miten nämä merkitykset ilmenevät eri populaarikulttuurin tuotteissa. Hän lainaa karnevalistiseen tapaan teostensa muodon kulttuurituotteiden alkuperäisestä yhteydestä ja mainoksista, logoista ja tuotemerkkien maskoteilta. Taiteilijan tehokkein on appropriatio eli omaksi ottaminen tai kulttuurituotteiden ominen. Appropriatiota voidaan pitää myös karnevalistisena keinona, sillä karnevaalissakin omiaan toisten ja omien kulttuurien tuotteita, kuten kuninkaan valtasymbolin eli kruunun saattaa saada sirkushahmo eli pelle.¹³⁹

¹³⁷ Miller, 2015, 15.

¹³⁸ Miller, 2015, 16.

¹³⁹ Miller, 2015, 14, 16-17.

Toimittaja Olli Seppälä sanoo, että Tottelemattomuuskoulu-näyttelyssä on vahvasti esillä pikaruokaravintola McDonald's, jonka kimppuun käydään poptaiteella. Hänestä Leinonen tekee provokatiivista ja kulutuskriittistä poptaidetta. Kriitikko Otso Kantokorvesta Leinonen hyödyntää poptaidetta aktivismin keinona, mutta ei tekevän suoranaista poptaidetta. Kantokorpi muistuttaa, kuinka kaikki taiteensuuntaukset vaipuvat taiteenjatkumoon ja -kaanoniin: ensin taidesuuntaus tulee kaikkien tietouteen, toiseksi se historiallistetaan ja kolmanneksi suuntaus menettää poleemisen luonteensa ja se vaipuu taidetyyliin jatkumoon.¹⁴⁰

Mediataiteilija ja tutkija Mäkelä sanoo Leinosen taiteen ytimessä olevan brand busting, jossa kaupallisia tunnuksia ja yritysten identiteettiä muunnellaan, muokataan ja niille annetaan kritiikkiä. Samoja piirteitä hyödyntää poptaide ja karnevalismi. Mäkelä sanoo Leinosen Tottelemattomuuskoulu-näyttelyn teoksineen muistuttavan brändiuskoivaisuuden kritiikkiä. Mäkelästä myös Koulu-näyttelyteokset muistuttavat pop-taiteesta ja Haro Koskisen Sikamessias teoksista, josta Koskinen sai syytteitäkin (viite 102), mutta muistuttaen, ettei brändeillä on minuutta, mitä teoksilla voisi oikeasti loukata.¹⁴¹

¹⁴⁰ Kantokorpi, 2015, 26, 30.; Seppälä, 24.9.2015.

¹⁴¹ Mäkelä, 1/2016, s. 36-39.

Leinosen voittamattomuudesta on todisteena Raision lakimiehen vaade luopua Elovena-tuotemerkin käytöstä, joka on kehystettynä Elovena-representaatioiden viereen Kaupunkikulttuurikoti-blogia kirjoittava Katrinen mielestä. Hän arvelee, että Tottelemattomuuskoulu-näyttely värikylläisyydellä ja tutuilla brändeillä saataisi sopia lapsille, sillä näyttelyssä seikkailee tutut piirroshahmot ja näyttely on hyvin visuaalinen. Häntä kuitenkin epäilyttää Leinosen teos, jossa kaurahiutalepakkauksessa Elovena on kuvattu pornotähtenä ja sitä hän ei haluaisi lapselle selittää. Kirjoittaja kuitenkin toteaa, että pornotähti-Elovena osoittaa, kuinka Leinosen uhreiksi joutuneet hahmot eivät voi koskaan voittaa Leinosta.¹⁴²

Poptaide ja poliittinen taide voi hyvin julistaa toimittaja Olli Sorjonen. Toimittaja jatkaa, ettei Leinonen koe olevansa pop-taiteilija, vaan Leinosen taide voisi olla postpoptaidetta tai pop-aktivismia. Poptaide ilmenee Leinosen taiteessa myös näennäisellä pinnallisella ilmaisulla, värikylläisyydellä, hauskuudella ja mainosmaailmaan ja markkinointiin liittyvillä aiheilla ja visuaalisella kielellä. Karnevaaliin kuuluu myös kansanomaisen kielen, joka kuuluu myös poptaiteeseen.¹⁴³

¹⁴² Katrine 2015.

¹⁴³ Miller, 2015, 14-15, 138.; Sorjonen 5.10.2015.

Leinosen teokset nojaavat vahvasti pop-taiteen perinteeseen bloggaaja Kaisa Pohjanvirrasta. Hänestä teokset ovat ajankohtaisia, vaikkakin niiden jopa kyllästyttävä kuvavirta tuntuukin sietämättömiltä, niiden viesti on terävä. Teokset toivat Pohjanvirran mieleen kirjailija Bratt Easton Ellisin, jonka kirjoissa uppoudutaan brändien kuvastoon, mutta samalla niitä kritisoidaan. Bloggaaja Hannele Janhunen sanoo Leinosen tekemän pop-taiteen oivaltavaksi ja hauskaksi, vaikka muutoin on taiteilijan kanssa aivan eri mieltä. Näyttelyssä oli mukava olla, kun ”*taiteen luonne ei kerää valtavia ihmismassoja väisteltäviksi.*” Mahtoiko Janhunen tietää, Tottelemattomuuskoulu-näyttelyn tehneen kävijäennätyksen Kiasmaan.¹⁴⁴

Leinosen teosten pyrkimyksenä on karnevalistiseen tapaan leikkittely, rinnastaminen ja vastakkainasettelu. Katsoja tunnistaa brändit, mutta brändien konteksti on vaihdettu, kuten pop-taiteessa kuuluukin. Tottelemattomuuskoulu-näyttelyn teoksessa ”We are sorry” (kuva 6) Leinonen luo jännitettä tunnistettavien brändimerkkien ja sanojen välille. ”We are sorry”-teos pyytää ikään kuin anteeksi kulutusjuhlaa ja kärsii moraalisesta krapulasta – anteeksi kun tuhlasimme ja roskasimme ja nyt kärsimme seurauksista. ”We are sorry”-teos ei

päätä näyttelyä, mutta se voidaan laskea karnevaalin paastonaikaan, sillä se on näyttelyn toiseksi viimeisin teos.

Tulkintani mukaan Leinosen teoksissa on omittu pop-taiteen tehokeinoja, värimaailmaa ja tunnettuja brändimerkkejä. Leinosen Koulu-näyttelyn teokset kiinnittävät värikylläisinä, teholauseina katsojiensa huomion. Katsoja alkaa helposti arvuuttelemaan, kuinka monta ja mitä brändimerkkejä tunnistaa. Pop-taiteessa on elementtejä karnevalismista, kuten appropriatio, voimakas poliittinen kritiikki, mutta ennen kaikkea pop-taidetta voidaan tulkita karnevalismin kautta.

Kuva 6

¹⁴⁴ Janhunen 22.1.2016. ; Pohjanvirta 11.9.2015.

4.4 Naamioteema

Tottelemattomuuskoulu-näyttelyä tulkitsin myös naamioteemalla. Karnevaalijuhlaan kuuluvat oleellisesti naamiot, jotka tarjoavat mahdollisuuden karnevalistiselle käyttäytymiselle. Taiteilija Leinosen näyttely oli värikylläinen kokonaisuus, karnevalistisella värimaailmalla ja teoksista huokui myös perinteisen poptaitteen jatkumo.¹⁴⁵

Leinonen itse naamioi taiteilijuuden näyttelijäksi. Museonäyttelyn Leinonen naamioi karnevaaliksi. Taiteilija naamioi itsensä narrin asuun, katutaiteilija Sampsa piilottaa ja naamioi kokonaan henkilöllisyytensä hupun ja nimimerkin taakse, Karri Miettinen piilottaa nimensä taiteilijanimen Paleface taakse ja Marjaana Toiviainen piiloutuu tai ehkä jopa saattaa korostaa itseään papin asussa Tottelemattomuuskoulu-installaatiossa. Toisaalta kaikki ihmiset piiloutuvat ja verhoutuvat valitsemiin vaatteisiinsa, koteihinsa ja muihin ulkoisiin varusteisiin.

Paleface julkaisi Tottelemattomuuskoulu-teoksen opettajat Facebook-päivityksellä. Opettajat olivat itse pukeutuneet karnevaalin naamioihin eli brändimerkeiksi vastustamaan kilpailuhenkisestä yhteiskuntaa (katso seuraava kuvasitaatti). Eräs kommentoija heti ottaa kantaa Tottelemattomuuskoulu-teoksen sukupuolikysymykseen ja ihmettelee, miksi Andersson on mukana isojen *poikien hiekkalaatikolla*. Andersson on pukeutunut Elovena-tytöksi, jonka naisroolin Jani Leinonen halusi moninaistaa kuvaamaan 2010-luvun naista, jota ei voida määrittää tai kuvata yksi selitteiseksi.

Paleface Official

14. toukokuu 2015 ·

Tältä näyttää Tottelemattomuuskoulun opettajakunta! Tsekkaa lisää osoitteesta: <http://tottelemattomuus.fi> or <http://disobedience.co> in [english](#)

¹⁴⁵ Starck, 2007/2010, 99, 106.

- [REDACTED] Paukkua tälle, eiku peukku.
 [REDACTED] Alistukoon ken voi!
 [REDACTED] Nyt on komia posse!
 [REDACTED] mä en ymmärrä mitä Li tuolla tekee. menee muiden mukana isojen poikien hiekkalaatikolla (toivottavasti olen väärässä)
 [REDACTED] Aivan mahtava idea!
 [REDACTED] Li on siellä missä pitääkin.”¹⁴⁶

Tottelemattomuuskoulu-teoksen esiintyjät ovat pukeutuneet perinteisiin karnevaalinaamioihin edellä mainitussa kuvasitaatissa. Heillä on asusteet, joiden alta heitä on vaikea tunnistaa. Värejä ja naamioita on käytetty karnevaalin mukaisesti. He ovat asuillaan valmiita kritisoimaan juuri sitä roolia, johon ovat itse pukeutuneet: auktoriteetteja eli suuryhtiöiden kulutustuotteita kohtaan. Kuvasitaatissa Karri Miettinen on murojätti Kellog’s Toni-tiikeri, jonka sokerimurot pelastivat koulukiusattuja lapsia, Li Andersson Raision kaurahiutalepakkauksen Elovena, jota on pidetty suomalaisen naisen esikuvana, Tunna Milonoff on pukeutunut italialaisen suuryhtiö Ferron Kinder-tuoteryhmään kuuluvaan yllätysuklaamunaan, Riku Rantala ja Sampsa ovat pukeutuneet amerikkalaiseksi suklaajätti Marssin M&m karkiksi, Marjaana Toiviainen japanialaisen suuryhtiö Sanrio-yhtiön ”Hello Kitty”-hahmoksi ja Jani Leinonen on jättiruokayhtiö McDonald’sin Ronald McDonald.

Paleface mainostaa myös näyttelyä omalla Facebook-päivityksellä (seuraava kuvasitaatti) näyttelyn avajaispäivänä. Hän saa aikaa erilaisia reaktioita. Leinosen Umpihanki-teos värikylläisyydellään herättää katsojan huomion. Tämä teos saa reaktioita erilaisilta tahoilta: joku kommentoi, kuinka slogan sopisi vapaalaskun

¹⁴⁶ Paleface official 1.5.2015.

sloganiksi. Vapaalasku on alppihiihdon laji, jota harrastetaan hoidettujen rinteiden ulkopuolelle sekä yhtiö, joka julkaisee artikkeleita vapaalaskuista.

Leinosen ytimekkäät tekstit katsoja tulkitsee oman kokemusmaailmansa kautta ja siten saattavat tuoda erilaisille katsojille erilaisia mielleyhtymiä. Yksittäin Leinosen teokset eivät saa samanlaista voimaa, kuin kokonaisuus yhdessä. Leinosen teokset saavat toisistaan voimaa, kun taas yksittäin katsoja saattaa luulla, että, esimerkiksi Umpihanki-teos mainostaa juuri vapaalaskuja.

”

Paleface Official

4. syyskuuta 2015 · Tottelemattomuuskoulu aukeaa tänään! (Lainaus Aaro Hellaakoskelta.)

Oivallisen hyvä näyttely!

En muuten varmaan käy.

Hinttiefotoja..

Lyyristen militanttifillaristien mieliloru.

Yes! ja hieno et Kiasma laittoi ovet auki totuudella!!

Voi ku pääsis!

Ens viikolla nähdään :) can't wait

Oon menossa. Tyttäreni kanssa. Saa nähä miten loppuviikko menee :D

Tämähän soveltuu myös VAPAALASKU sloganiksi :D

Hitto et nää on kyl loistavia! Hyvin toteutettu

Sinne!

keikka tänään:(¹⁴⁷)

Leinosen yksittäiset teokset saattavat naamioida teosten todellisen kontekstin toisenlaiseksi. Yksittäin teos saattaa saada yksittäiseltä katsojalta toisenlaisen merkityksen, kuin jos teokset nähdään yhdessä.

¹⁴⁷ Paleface Official 4.9.2015.

Jani Leinonen naamioi oikeusukaasit taideteoksiksi ja museonäyttelyn karnevaaliksi.

Kuvataidelehti Puolilehden toimittaja Katri Kovasiipi kritisoi, kuinka Koulu-näyttely perustuu markkinatalouden tuottamien elementtien varaan, mutta se on naamioitu kapitalistiskriittiseksi. Kovasiipi jatkaa, kuinka Leinonen saattaa olla hyvällä ja oikealla asialla, mutta muistuttaa, kuinka vallankumous syö lapsensa - vahva tendenssi syö taiteellista ilmaisua. Taiteessa jatkuvat logot ja brändihahmot lopulta ovat Kovasiipistä litteää katsottavaa ja vain hetkellisesti innostavat katsojiaan raikkauksellaan. Taideteokset tuovat mieleen sosialistisen realismin, jossa on pakotettu sanoma ja opetettava sanoma, jotka saattavat kääntyä taiteen tuhoksi ja päätyä ilmaisullaan umpikujaan.¹⁴⁸

Satiirikon pyrkimyksenä on poistaa ihmisten ja maailman valheelliset naamiot.¹⁴⁹ Tulkitsen, että Toni tiikeri -videoteoksissa Toni Tiikeri rohkaisee aikuisia poistamaan omat naamionsa, vaikkakin taiteilija Leinonen onkin naamioinut Tiikeri-videoteosten kontekstin hurjemmaksi. Tiikerimaskotti ratkaisee sokeroiduilla muroilla

prostituoidun naisen, itsemurhapommittajan sekä väkivaltaisen poliisin ongelmat.¹⁵⁰ Tulkintani mukaan hän rohkaisee ujompaa poliisia olemaan oma itsensä, masentunutta ja pelokasta nousemaan pelkonsa yläpuolelle ja ujompaa tekemään sitä, mitä hän oikeasti haluaa

.
Taiteilija Leinonen fanitti lapsena Toni Tiikeriä. Animoiduilla eläimillä markkinat pyrkivät saamaan lasten huomion. Aivan 1990-luvun alussa elettiin vielä nousukautta ja lapsille luvattiin paljon mainonnassa sekä yhteiskunnassa, mutta lupaukset murskautuivat Neuvostoliiton romahtamisen 90-luvun jälkeiseen syvään lamaan. Leinosen mukaan Toni Tiikerin kautta käydään läpi yhteiskunnallisia muutoksia, ja pettymyksiä ja samalla Tiikerin optimisti vaihtuu pettymykseksi. Leinosen tekemissä mainoksissa kiusatut lapset ovat kasvaneet epävarmoiksi aikuisiksi ongelmiseen. Samalla Tony pyytää yleisöltä apua, että mitä hänen tulisi tehdä.¹⁵¹ Leinonen loi Tony Tiikerille myös omat verkkosivut^{152, 153}.

Tulkitsen, että Leinosen ”Tony is back”-videoteoksissa kiusatuista laman lapsista on kasvanut epävarmoja aikuisia, jotka pyrkivät

¹⁴⁸ Kovasiipi, 7.10.2015.

¹⁴⁹ Starck, 2007/2010, 99, 106

¹⁵⁰ Leinonen, J.12.10.2015. HELP ME – Tony is back; Anna – Tony is back; Rick – Tony is back; Candy – Tony is back. Videot.

¹⁵¹ Leinonen J. 12.10.2015. Video (HELP ME).

¹⁵² Leinonen, Jani (2015). ”Tony is back”.

Haettu osoitteesta: <http://tonyisback.com/> 2.1.2019

¹⁵³ Mäkelä, 1/2016, 38.

peittämään itseään naamioiden taakse. Tiikeri yrittää satiirikkona poistamaan nämä naamiot ja rohkaisemaan ihmisiä olemaan omia itsejään. Tulkintani mukaan Leinonen naamioi itsensä pelleksi Tottelemattomuuskoulu-installaatiossa. Tulkintani mukaan myös Leinosen Tottelemattomuuskoulu-näyttelyn teokset yksittäin naamioituu toisenlaiseen kontekstiin, kun taas yhdessä ne saavat toisistaan voimaa. Tottelemattomuuskoulu-installaatiossa installaation opettajat naamioivat itsensä kritisoidaan itseään samoin kuin useissa muissakin Leinosen teoksissa kritisoidaan sitä, mitä siihen on maalattu –brändimerkki kritisoi itseään.

4.5 Yhdenvertaisuutta karnevalismin keinoin

Tässä luvussa käsiteltävät kirjoitukset ja uutiset tulkitsin teemalla yhdenvertaisuus. Karnevaalien ajaksi pyrittiin unohtamaan ihmisten väliset luokkaerot sekä muunlaiset statuserot. Tällöin lapset ja aikuiset pyrkivät tasavertaiseen asemaan yhtä lailla kuin köyhät ja rikkaat katsomatta, esimerkiksi sukupuoleen, uskontoon tai luokkaeroon.

¹⁵⁴Radio NRJFinlans 29.10.2015.

Juontaja Iida Ketola sanoo Jani Leinosen ”*oikeuttavan paljon vääryyttä*” halpatyövoimalla tehdyn ”Made in China”-teossarjan edessä. Ketola sanoo olevansa pettynyt Leinoseen, ettei hän olekaan kovin radikaalitoimija. Leinosta ja Ketosen juontajapari Renne Korppilaa naurattaa moinen väite. Leinonen puuttuu termiin radikaali, jota pitää ongelmaisena, sillä niin moni ”*yrittää maalaisjärkisiä juttuja radikalisoida*”, esimerkkinä hän kertoo auttamisen, joka pitäisi olla arkipäiväinen asia. ¹⁵⁴

Leinosen tavattua pastori Marjaana Toiviaisen, hän oppi Toiviaiselta paljon, kuten miten olla toiselle ihmiselle vertainen. Leinonen kertoo olevansa ateisti, joka ihailee pappia, eli Marjaana Toiviaista ja hänen auttamistyötään. Toiviainen on älykäs ja on saanut Leinosen laajentamaan myös omaa ajattelumaailmaansa. Asetelma on karnevalistinen, sillä vierekkäin ovat vastakohtat: ateisti, joka ihailee pappia sekä ateisti, joka haluaa oppia pastorilta. ¹⁵⁵

Toiviaisesta auttamisen ei pidä olla hyväntekeväisyyttä tai oman egon kohottamista, vaan sen kuuluu olla yhdenvertaista auttajan ja autettavan kesken eli tasa-arvoista ja ihmisten tulee olla toistensa sisaria. Leinosesta oikeistolaisista hyväntekeväisyyttä on, muun muassa

¹⁵⁵ Leinonen, J.; Halmetoja ja Kytömäki 2/2015; Rislakki & Leinonen 2.12.2015.

hyväntekeväisyyskonsertit, jotka tehdään vain näkyvyyden, eikä auttamisen halusta. Toiviaisesta auttamisen kuuluu olla arkipäivää ja ihmisten pitäisi olla enemmän toistensa sisaria kuin toistensa objekteja – auttamisen kohteen ei pitäisi olla objekti vaan vertainen auttajan kanssa. Tottelemattomuuskoulu-installaation opettaja Marjaana Toiviainen on pappi, mutta myös kuuluva ihmisoikeusaktivisti. Toiviainen kertoo installaation opetusvideolla, kuinka ihminen on pyhä, vaikka ihminen ei ole suoraan paha tai hyvä – ihmisessä on hyvyyttä ja pahuutta.¹⁵⁶

Toiviaisesta on tottelematonta lausua ”Isä meidän”-rukous näyttelyn avajaisissa, jossa hän sen lausui. Toiviaisesta jokaisella saa ja pitää olla oikeus omaan uskontoonsa. Toimittaja Kari Pyrhönen kirjoittaa, Toiviainen, ”*ärhäkkäpappi*”, luki Herran siunauksen Tottelemattomuuskoulu-näyttelyn avajaisissa, koska se on tottelematonta. Toiviainen haluaa vapauttaa uskonnon. Hän puolustaa yhtä lailla muslimien oikeutta huntuun ja linja-autokuljettajan oikeutta sikhiturbaaniin. Toiviainen on tottelematon, koska ei ole arvoneutraali ja valittelee, kuinka kaikessa pyritään jo liiaksi vaatimaan neutraaliutta ja arvoneutraaliutta.¹⁵⁷

¹⁵⁶ Leinonen, Halmetoja, ja Kytömäki, 2/2015.; Pyrhönen 3.9.2015.; Miller,2015,50.

Marjaana Toiviaisen auttamistyötä ja Tottelemattomuuskoulu-käsitettä käsittelevässä artikkelissa on teemoja sekä moraalisiitirista että auttamisesta. Toiviainen uskoo, että kaikki lähtee tottelemattomuudesta. Hän on lainannut kotinsa kotia tarvitseville ja haastanut koko kirkon tarjoamaan kotimajoitusta turvapaikanhakijoille. Rohkeutta vaatii myös pyytää apua, esimerkiksi kuinka kirkon järjestäessä kalsarikeräyksen, kukaan ei ole hyväntekijä – ei kirkko tai kalsarien lahjottajia – rohkeutta vaaditaan vain kalsareiden pyytäjältä.¹⁵⁸

Toiviainen vei Tottelemattomuuskoulu-teoksen osan yhdeksi illaksi Alppilan kirkon seurakunnan kahvilaan. Toiviainen tunnettiin hänen saapuessaan paikalle. Toimittaja Rantanen kertoo, ettei Toiviainen aloittanut luentoaan pedagogiikalla, vaan paikalla olevat oppilaat saivat istua minkä tahansa päällä. Toimittaja kuitenkin jatkaa oppilaiden kirjoittavan kuitenkin perinteisesti muistiinpanoja, kun opettajana toiminut Toiviainen puhui ja keskustelleen opettajan niin pyytäessä. Toiviainen esitteli Leinosen Koulu-näyttelyn teoksia. Toiviaisesta tuli tottelematon pappi, kun työskenteli vankien kanssa. Hän halusi luterilaisen kirkon diakonin vapautunutta vankia vastaan, mutta vanki ei halunnut diakonia häntä vastaan, vaan toisen

¹⁵⁷ Pyrhönen 3.9.2015.; Ranta 6.4.2016.

¹⁵⁸ Pörsti, 25.9.2015.

kristinuskon haaran työntekijän. Luterilaiselle seurakunnalla vanki olisi vain autettava, kun taas toiselle haaralle hän oli vertainen. Toiviaisesta kukaan ei ole tai kaikki ovat muukalaisia yhtä lailla, kuin Jeesuskin aikanaan oli. Toiviainen on samaa mieltä kansanedustajan ja lääkäri Päivi Räsänen kanssa, että lakia kohtaan pitää olla tottelematon, jos se on ristiriidassa Raamatun kanssa. Pohtimaan jäin, että eikö Raamatun tulkinta ole hyvin erilaista eri lukijoille, sillä Raamatun tulkintaeroista on syntynyt erilaisia kristinuskon haaroja.¹⁵⁹

Jani Leinosen mukaan Tottelemattomuuskoulu-installaation yksi kritisoinnin kohde oli kirkko. Hän kuitenkin joutui vanhana ateistina myöntämään, kuinka kirkko on muuttunut solidaarisemmaksi, hyväksi yhteistyökumppaniksi, joka ajaa tasa-arvoisempaa maailmaa. Taiteilija vakuuttui arkkipiispa Kari Mäkisen solidaarisista ulostuloista ja eikä Mäkinen ole taipunut painostuksesta huolimatta populistien ja kirkosta eroajien kannalle tai rasistiseksi. Kirkko jopa auttoi turvapaikanhakijoita. Punaisen ristin blogikirjoittajan Mirikka Helkkulan Tottelemattomuuskoulu-näyttelykäynti laittoi pohtimaan auttamista. Helkkula pohti, miksi vieraan auttaminen on niin vaikeaa, vaikka pitäisi auttaa järki, eikä vain sydän edellä. Auttamisessa on toisinaan kyse epämurkavuusalueelle menosta. Syy olla auttamatta ei

saa olla epäsiisteys, promillet tai pelko. Auttamista voi myös harjoitella pienin askelin.¹⁶⁰

Tottelemattomuuskoulu-näyttely sai yllättävältäkin taholta ymmärrystä ja vertaisuusteeman tulkintani mukaan vastaavat perussuomalaiset poliitikot Paju ja Immonen, jotka vierailivat Leinosen näyttelyssä ja pitivät siitä. Pajusta Tottelemattomuuskoulu-installaatio näytti kyläkoululta ja näyttely oli Jani Leinosen yritys vastata tottelevaisuuden ongelmaan. Katolla ollut kyltti näytti samalla tutulta ja vieraalta, ja tuotemerkeiltä lainatut kirjaisintyyppit muodostivat uudenlaisen käsitteen, eli Tottelemattomuuskoulun. Paju kirjoittaa olevansa samalla puolella kuin Immonen, sillä on valkoihoinen, Suomessa, heillä on asunnot ja kaikki hyvin. Hän myös muistutti, etteivät hän ja Immonen ole uhreja tai sankareita, vaan ihmisiä, joiden pitää kantaa vastuu omista teoista. Aika ei myöskään tarvitse suuria sankareita vaan miljoonien ihmisten pieniä tekoja.¹⁶¹

MV-verkkosivun kirjoittaja kirjoittaa nimimerkin T108 takana, kuvaillen tarkasti Li Anderssonin oppituntia – ilman lisäilyä tai kommentointia. Ainoastaan Anderssonin puhussa kansalaisyhteiskunnan vaikutuksesta apartheid-rotusortojärjestelmän

¹⁵⁹ Ranta 6.4.2016.

¹⁶⁰ Rask,4.4.2016.; Helkkula, 1.10.2015.

¹⁶¹ Paju 13.9.2015.

lopettamiseen, yhdessä T108:n kuvatekstissä on kova ja rasistinen väite, kuinka: ”*Tasa-arvon vallankumoukset kääntyivät valkoisten kansanmurhaksi, Kuva Etelä-Afrikasta ’tappakaa buurit [maanviljelijät]! Tappakaa farmarit!’*”¹⁶² Mustavalkoisessa valokuvassa tummaihoiset ihmiset pitävät kylttejä, joissa lukee ”*Kill the boere!!! Kill the farmer*”.¹⁶³

Kenties vahvinta vertaisuusrinnastelua esiintyi näyttelyn ”Mikä vain auttaa” -teoksessa, kun Leinonen palkkasi kaksi Romanian romania kerjäämään teoksen eteen. Leinonen sekoitti yhteiskunnallista normia tuodessaan kerjäläiset museoon. ”Mikä vain auttaa” -installaatio aiheutti toimittajille ristiriitaisia tunteita. Tempauksesta kirjoitettiin ristiriitaisesti. Toimittajat tuntuivat toisaalta olevan häpeissään, että yhteiskunnassa ilmenee esimerkiksi absoluuttista köyhyyttä, jota he joutuvat tahtomattaan kohtaamaan, toisaalta he taas olivat helpottuneita, etteivät itse kuulu tällaiseen ihmisryhmään. Suurin osa toimittajista halusi vaikuttaa kohteeseen parantamalla katsottua absoluuttista köyhyyttä ja lisäävän yleisölle tietoa.

Karnevaalin romanikerjäläiset istuivat kerjäämässä kerjäläisiltä ostettujen kylttien edessä. Kylttejä oli noin 50 ja ne olivat arviolta 15

eri maasta ja ne oli kehystetty kultaisilla kehyksillä. Teoksessa rinnastui rikkaus (kulta) ja köyhyys (avunpyyntö). Ylen aamu-tv:n haastattelussa todetaan, että kyltit ovat ostettu edullisesti kerjäläisiltä ja ne myydään suurella voitolla eteenpäin. Leinonen vastaa, ettei niin tapahdu *oikeastaan*, sillä teoksista saadut varat lahjoitetaan lyhentämättömänä kodittomien hyväksi. Moni vaikutti romanialaiskerjäläisistä, esimerkiksi Tottelemattomuuskoulu-teoksen opettaja Karri Miettinen, joka vaikutti Romanikerjäläisten tuomisesta museoon Facebook-päivityksellä (katso seuraava kuvasitaatti). Siihen kommentoitiin, kuinka katsoja saattaisi luulla kerjäläisten olleen töissä, mutta kuka maksoi palkan. Hän ei tainnut tietää, että kerjäläiset todella olivat töissä ja saivat palkan.¹⁶⁴

”

[Paleface Official](#) 2. syyskuu 2015 · Anything helps. Just dd actual beggars. Huh. [Jani Leinonen](#): Tottelemattomuuskoulu - School of Disobedience [Kiasmassa](#) 4.9. alkaen.

¹⁶² T108 24.2.2018.

¹⁶³ T108 24.2.2018.

¹⁶⁴ Ukkola&Haapanen 9.9.2015.

Aikas päräyttävä toteutus. Kävijälle saattaa tulla ajatus siitä, että nämä ihmisethän ovat tavallaan täällä töissä osana teosta - mutta kuka maksaa palkan?¹⁶⁵

Kaksi romanilaisnaista pyydettiin ystävän kautta mukaan näyttelyyn. Tämä ystävä on Tottelemattomuuskoulu-installaation opettaja Marjaana Toiviainen. Naiset palkattiin kerjäläisen rooliin kahdeksi päiväksi: pressitilaisuuteen ja näyttelyn avajaisiin. Toimittaja Olli Sorjonen moitti kerjäläisten tuontia avajaisiin harmaaksi alueeksi hyväksikäytön suhteen, vaikka hänestä tausta-ajatus onkin ollut hyvä.¹⁶⁶

¹⁶⁵ Paleface official 2.9.2015.

¹⁶⁶ Putkonen (toim.) 8.9.2015.; Sorjonen, 5.10.2015.; Ukkola&Haapanen 9.9.2015.

Leinosen idea kerjäläistenpyytämisestä näyttelytilaan syntyi samalla, kun ihasteli steriiliä museotilaa. Teos kertoo köyhyydestä, vaikka köyhyys kuuluu nykyään myös Suomen katukuvaan, mutta näky kuitenkin tahdotaan häivyttää ihmisten mielistä. Kadulla olevia kerjäläisiä, ei tahdota huomata. Nyt heidät asetettiin taideobjektien eteen, jolloin heidät on pakko huomata. Marjaana Toiviainen oli tehnyt romanialaisten kanssa töitä, ja hänen kauttaan kerjäläiset olivat tulleet niin sanotusti elävöittämään näyttelyä. Taiteilija kertoo, ettei voi puhua kerjäläisnaisten puolesta, mutta ideana palkkaamisessa hänellä oli, että he saisivat kertoa medially omia näkökulmiaan ja puhua omasta puolestaan. Pressitilaisuudessa heille kuulemma suunnattiinkin runsaasti kysymyksiä. Itse ihmettelen haastatteluita lukiessa ja kuunnellessa, kuinka romanikerjäläisistä puhutaan. Heistä käytetään termejä romanialainen, kerjäläinen, romanikerjäläinen, maskotti ja nainen. Heitä ei identifioida nimillä lainkaan.¹⁶⁷

Kerjäläis-kirjoittelussa ja uutisoinnissa saattaa olla moraalisatiirinen sävy, sillä siitä kertovissa kirjoituksista on saarnaava sävy. Kuitenkin moraalisatiirinen määrittely johtaa kapeaan yksiuolotteiseen tulkintatapaan. Oman tulkintani mukaan kerjäläistuonnilla on enemmän karnevaalin tavoin yhdenvertaisuuden ja karnevaalinaurun

¹⁶⁷ Putkonen (toim.) 8.9.2015.; Ukkola&Haapanen 9.9.2015.

tavoite. Kerjäläiset kuuluvat yhtä lailla katukuvaan, kuin muutkin ihmiset. Karnevaalinaurun käsittelen sen omassa kappaleessa 4.8 Karnevalistinen nauru. Ennen kaikkea nämä romanit ovat yhtä lailla ihmisiä kuten me kaikki muutkin sekä vertaisia kenen tahansa ihmisen kanssa. Tulkintani mukaan Leinonen loi karnevaalin museonäyttelyyn ja halusi tasa-arvoistaa ihmiset keskenään, vaikkakin ei täysin ilman problematiikkaa, jota käsittelen loppu luvussa.¹⁶⁸

Puolilehden verkkojulkaisu muotoili Leinosen tuoneen yhteiskunnan museoon. Lehden mukaan on tavallista viedä taidetta kaupunkitilaan, kadunkulkijoiden nähtäväksi, mutta tällainen asetelma on uudenlaista. Lehti myös kutsuu kerjäläisiä näyttelyn maskoteiksi. He vertaavat tempausta Holman Järjestäjä-romaniin¹⁶⁹, jonka juonessa kaupunginteatterin näytelmään hankitaan kadulta nuori kerjäläisnainen avustajaksi. Lehden mukaan kerjäläiset vaivaavat katukuvassa ohikäveleviä ihmisiä ja kävelijät joutuvat kohtaamaan oman välinpitämättömyytensä ja kyynisyytensä. Näihin tunteisiin sekä Holma että Leinonen ovat tarttuneet. Ylen toimittaja Tuovi Putkonen kertoi, että Kiasmaan kutsutut romanikerjäläiset myyvät Isonumero-lehteä kadulla. Toimittaja haastatteli Leinosta, joka kertoo

”Mikä vain auttaa”-taideteoksesta: kerjäläiset eripuolilta maailmaa ovat pitäneet niitä teoksessa olevia pahvikirjoituksia käsissään. Taiteilija sanoo teoksen olevan hurja, kun taas osa teoksen nähneistä ovat sanoneet sen olevan myös kyyninen katsaus köyhyyteen.¹⁷⁰

Kerjäläiset palkattiin vain kahdeksi päiväksi, sillä Leinosesta ihmisillä pitää olla muitakin rooleja kuin kerjäläisen rooli, naisilla on myös harrastuksia ja muu elämä – he pitävät muun muassa jazzista. Lisäksi Leinonen oli pohtinut Toiviaisen kanssa, että istuminen ja puhuminen köyhyydestä koko näyttelyn ajan, olisi luultavasti ollut turhan rankkaa. Leinosen mukaa edellinen toimittaja oli kysynyt, että onko kerjäläisten tuonti museoon enää kivaa ja onko tällainen toiminta jo ylittänyt jo taiteen rajat. Taiteilija oli vastannut toivovansa, ettei kenenkään tarvitsisi kerjätä kadulla¹⁷¹

Kenties radikaalein näkemys oli toimittaja Carmen Baltzarilla, jonka mielestä Leinonen toimi rasistisesti. Toimittajasta Leinosen tempauksella ei ole tekemistä vertaisuuskäsitteen kanssa. Hänen mukaansa valkoiset taiteilijat usein kuvaavat etnisiä ”*rodullistettuja*” ihmisiä ”*eksotisoivan katseen kohteena*” tai uhreina. Baltzar kirjoittaa:

¹⁶⁸ Putkonen (toim.) 8.9.2015.

¹⁶⁹ Kirja: Holma, Antti, 2015. Järjestäjä.

¹⁷⁰ Kovasiipi, 7.10.2015.; Putkonen (toim.) 8.9.2015.; Pyrhönen 3.9.2015.

¹⁷¹ Putkonen (toim.) 8.9.2015.; Sorjonen, 5.10.2015.

”Valkoisen taiteilijan luomissa representaatioissa toistuvat arkkityypiset demonin, uhrin ja eksoottisen toisen piirteet. Demonisointi liittyy rodullistettuun kehoon pahuutta. Se vastaa populaaria tulkintaa rasismista, eikä siten nauti liberaalin valkoisen kansanosan hyväksyntää.

*VALKOISUUS EI SIIS aina tunnista demonisointia, mutta se tuomitaan ajatuksen tasolla. Uhrinarratiivi ja eksotisoinnin sijaan ovat konsepteina hyväksytyjä. Uhriuttaminen kuvaa rodullistettuja passiivisina toiminnan kohteina.”*¹⁷²

Tottelemattomuuskoulussa esiintyvistä romaneista Baltzar mainitsee, kuinka romanit olivat taiteilijan narratiivin avun kohteita ja taiteilijan tapa tuoda esiin heidän yhteiskunnallisen asemansa. Leinonen eksotisoi, romantisoi ja toiseutti romanikerjäläisiä väkivaltaisesti. Hänestä valkoiset taiteilijat uhriuttavat etnisen taustan omaavia ja tekevät heistä passiivisina toiminnan kohteita – uhriutuminen on aina kontekstisidonnaista. Baltzar myös muistuttaa, ettei uhrius määritä ihmisyyttä, mutta se muuttuu etnisen taustan omaavaa määrittäväksi valkoisen valtapositioiden toiston kautta. Valtapositioita ovat muun muassa antaa ääni, avata silmiä tai tehdä rodullistettu näkyväksi. Baltzar ehdottaa, kuinka tämä valkoisen vallan symboli taiteessa kaipaisi purkua ja rodullistetut henkilöt kaipaisivat moninaisempia rooleja.¹⁷³

¹⁷² Baltzar, 17.11.2017.

¹⁷³ Baltzar, 17.11.2017.; ESS 24.32019.

IsoNumero-verkkolehden toimittajat suhtautuvat vetoon lievemmin. Mikseivät suhtautuisi, heidän lehtensä on tarkoitettu vähävaraisten myymäksi ja sitä nämä kerjäläisnaiset myivät kadulla. Toimittajista veto oli tarkoitettu rohkeaksi ja Helsingin sanomien toimittaja liikuttui ylhäisen ja alhaisen kohdatessa, mutta ympäristöään havainnoiva pitää tätä tempausta kiusallisena. Toimittajat pitävät Baltzarin lailla estesointina: museokerjäläiset estetisoitiin tai heidän sosiaalinen statuksensa estetisoitiin. Kun kriitikon itku alkaa – museo onnistuu omassa huomiotaloudessaan. IsoNumero-lehdestä tällainen hetki on affektiivisen ekonomian materialisoituminen kyneleiksi.¹⁷⁴

Helsingin sanomien toimittaja Kaisa Viljasta itketti kerjäläiset museossa. Häntä hävetti katsoa sekä olla katsomatta. ”Mikä vain auttaa”-installaatio ja kerjäläisnaiset pyysivät yhdessä yhtä asiaa: apua. Vain tässä verkkouutisessa paljastetaan näiden naisten tarinaa: he ovat kotoisin samasta kylästä keskisestä Romaniasta. He toivovat, että voisivat tehdä, mitä tahansa työtä ja että heitä kohdeltaisiin ihmisinä, eikä heitä potkittaisi tai heidän päälleen syljettäisiin. Toisen romaninainen nimi paljastetaan: Garofita Marin ja hän toivoisi saavansa olla äiti omille lapsilleen. Toimittajasta suurin voima on juuri ”Mikä vain auttaa”-teoksessa kirjoitettu pahvilapulle. Hänestä

¹⁷⁴ Kylmä, Salusjärvi, Ylikangas 14.6.2016.

taiteilija haluaa vaivaannuttaa katsojaa ja hämmästelee, miksi romanit pistävät silmään vasta museossa. Toimittaja myöntää, että hänenkin piti tulla museoon asti itkemään.¹⁷⁵

Leinonen itse koki, että oli hurjaa nähdä globaalina ilmiönä otanta absoluuttisesta köyhyydestä yhdessä paikassa, niin sanotusti valkoisessa kuutiassa, jossa nautitaan kulttuurista. Haastattelija muistuttaa, että kyltit eivät välttämättä kerro totuutta. Leinonen vastaa, kuinka sotapakolaisiakin epäillään, vaikka kaikki tietävät, että Syyriassa on oikea hätä. Meillä on Leinosen mukaan resurssit auttaa toisia ja myöhemmin voidaan selvittää niitä epäiltäviä asianhaaroja. Taitelija pitää osuvana Marjaana Toiviaisen kysymystä siitä, milloin meidän yhteiskunnassamme auttamisesta tuli radikaalia. Toiviainen sai osakseen runsaasti huomiota, kun majoitti luokseen kodittomia.¹⁷⁶

Neljä vuotta myöhemmin taiteilija kertoo, kuinka hänen olisi pitänytkin antaa romanialaisnaisille toisenlaisia rooleja, mutta ei ymmärtänyt sitä Tottelemattomuuskoulu-näyttelyn aikana. Leinonen on samoilla linjoilla toimittaja Baltzarin ajatuksista, kuinka toimi rassistisesti ja estetisoi romaneita toisintamalla Romanian

kerjäläisstatusta. Tämä on huomionarvoista, vaikka toisaalta kerjäläisten tuonti museoon on mielestäni myös perusteltua, sillä Suomessa ei juurikaan elä absoluuttisessa köyhyydessä muita kuin romanialaisia, joten mielestäni on relevanttia tuoda esimerkki suoraan kadulta museoon sisälle – kaikkien nähtäväksi, vaikka ihmisen ei tulisi toimia näyttelyesineenä tai sirkushahmona toisille ihmisille.¹⁷⁷

Leinonen korostaa, ettei tottelemattomuus tarkoita, että ihmiset tekisivät typeryksiä – suoranaista tyhmää tottelemattomuutta, vaan se tarkoittaa, että ihmiset olisivat valmiita pyrkimään kohti yhdenvertaisuutta ja olisimme rohkeita olemaan epäkohtia, rasismia ja seksismiä vastaan. Leinonen muistuttaa, että tappeluun väliin menijä saattaa saada myös saada lyöntejä osakseen ja tällä hän ilmeisesti viittaa oikeusukaaseihin, joita hän on saanut. Tottelemattomuuskoulu-näyttely on haastanut ihmiset auttamaan toisiaan. Koululuokat ovat menneet esimerkiksi kokkaamaan vastaanottokeskuksiin, ja Jani Leinosen äiti lähti mukaan vapaaehtoistyöhön. Taiteilija sanoi kuullessaan tästä, hänestä oli hienoa, että sai oikeasti jotain hyvää aikaan teoksellaan.¹⁷⁸

¹⁷⁵ Viljanen 2.9.2015.

¹⁷⁶ Ukkola&Haapanen 9.9.2015.

¹⁷⁷ Baltzar, 17.11.2017.; ESS 24.32019

¹⁷⁸ Ukkola&Haapanen 9.9.2015.; Hirvonen, Sanna 15.10.2015.; Rask,4.4.2016.

Tulkintani mukaan yllättävää oli, miten varauksettomasti maahanmuuttokriitikoiksi tituleeratut Perussuomalaisten Immonen ja Paju suhtautuivat näyttelyyn ja vielä yllättävämpää on, kuinka rasistisista kirjoituksista tunnettu MV-verkkosivutkin suhtautuivat neutraalisti Li Anderssonin pitämään oppituntiin. Uskallan väittää, että karnevalistinen Tottelemattomuuskoulu-näyttely yhdistää eri tavoin ajattelevia, niin kuin karnevaalin kuuluukin – tulkintani mukaan näyttelytilaan rakennettu karnevaali yhdistää eri tavoin ajattelevia ja laittaa ihmisiä yhdenvertaisiksi keskenään.

Tulkitsen Leinosen sekoittaneen yhteiskunnallista normia tuomalla romanikerjäläiset museonäyttelyyn ja sai sillä runsaasti mediahuomiota. Toimittajien toistellessa sanoja ”romanikerjäläinen” ”maskotti” saivat minusta jopa rasistisia piirteitä. He ovat ihmisiä Suomessa, eikä vain kerjäläisiä. Kerjäläiset kerjäävät samalla kadulla, missä parempiosaiset ovat kiirehtimässä tai siirtymätilanteessa: matkalla museoon, kotiin, kauppaan tai julkiseen kulkuneuvoon. Kerjäläiset herättivät ”Mikä vain auttaa”-installaation henkiin. Tulkintani mukaan, Leinosen pyrkimys oli luultavasti myös tasa-arvoistaa kerjäläiset museovieraiden vertaisiksi, mutta toteutus kääntyi kuitenkin päinvastaiseksi, sillä toimittajat alensivat museonäyttelyyn palkatut ihmiset maskoteiksi, kerjäläiseksi ja täten toiseuttivat romaneita suomalaisista entisestään. Leinonen halusi

karnevaalin tavoin antaa ääntä yhteiskunnan heikoimmille, kun taas toimittajat olisivat toivoneet kerjäläisille vertaistavan asetelman, eikä kerjäläisstatuksen korostusta. Sekä taiteilijan että toimittajien tarkoitus kääntyi päinvastaiseksi – toimittajat eivät kertoneet, että kyseessä oli ihmisiä ja yksilöitä nimeen sekä taiteilija Leinonen korosti tahtomattaan kerjäläisten asemaa yhteiskunnassa, eikä hän saanut heikoimpien omaa ääntä tarpeeksi kuuluviin. Yhdenvertaisuusteemassa naurettiin myös karnevaalinauria, erityisesti romanikerjäläis-tempauksesta, sillä nauru tarttui ja sillä saatiin näkyvyyttä ongelmalle, joka on syrjäytetty arkielämässä ja arkikeskusteluista. Nauru ei levinnyt niinkään nauruna, vaan myös nauru muuttui suuttumukseksi ja moralisoinniksi.

Tulkintani mukaan Leinosen teokset muistuttavat karnevalismia siinäkin, että ne yhdistävät eri tavoin ajattelijoita. Leinosen karnevalistiset teokset myös toivat näkyville yhteiskunnan epäkohdan köyhyydestä. Osa kirjoittajista olivat moraalisatiirikkoja, jotka saarnasivat taiteilijan eli karnevaalikuninkaan teoista, osa kirjoittajista ymmärtäjiä ja tiedottavia. Karnevalistinen Tottelemattomuuskoulu-näyttely kuitenkin on saanut sen yleisöä toimimaan ja hieman herätellyt yhdenvertaisuusaatetta. Yhdenvertaisuus kuuluu karnevalismiin, joka pyrkii tasa-arvoiseen kommunikointiin ihmisten väleillä.

4.6 Karnevalistinen nauru

Viimeinen teema on tulkittu karnevalistinen naurulla. Tässä luvussa keskityn, miten karnevalistinen nauru kuuluu vai tarvitseeko naurun aina edes kuulua. Satiirissa ja karnevalismissa nauretaan itse naurajille. Moraalisatiirissa asetetaan puolestaan itsensä naurettavan asian ulkopuolelle ja vastakohtaksi. Naurut saattaa kuulua samanaikaisesti.

Tottelemattomuuskoulu-näyttelystä löytyy sekä moraalisatiirista naurua että karnevaalinaurua. Esimerkiksi näyttelyn taiteilijalle voidaan ja ei voida nauraa: voimme nauraa taiteilijan teoksille ja hänen luomalleen taiteilijan näyttelijähahmolle, mutta samalla hänen todellinen henkilöhahmonsaa jää näyttelyssä naamion taakse. Leinosen henkilöhahmo pysyy mysteerinä, sillä emme voi tietää kumman äänen haastatteluissa kuulee, taiteilijan vai hänen roolinsa.

Karnevaalisen naurun kuvastoa koin lehtijutuista, jotka keskittyivät ihmisoikeuskysymyksiin – niitä lähinnä käsiteltiin, kun media keskittyi ”Mikä vain auttaa”-installaatioon, romanikerjäläisiin,

Marjaana Toiviaisen oppituntiin, ”Made in China”-teossarjaan ja ”Tony is back”-videoteoksiin.

Suuryhtiöiden kustannuksella iloteltiin ja karnevaalinaurua naurettiin ”Tony is back”-videoteoksissa, joissa esiintyy muroätti Kellogg comapanyn maskotti ”Tony the Tiger” eli Toni Tiikeri. Tiikerimaskotti Tony ratkaisi kiusattujen lapsien ongelmia sokerimuroilla jo vuonna 1991. Sokerimurot herättivät lapsissa toivoa ja saivat lapset sekä tiikerin sanomaan yhteen ääneen: *”The taste of Kellogg’s frosted flakes brings out the tiger in you. And you! They’re Grrrrreat!”*. Aiemmassa luvussa jo kerroin, kuinka kiusatut lapset ovat kasvaneet epävarmoiksi aikuisiksi, jota Toni Tiikeri pyrkii auttamaan heidän tehtävissään. Leinonen kertoi, että Toni Tiikerin tarinassa, hänen tarkoituksensa ei ollut suoraan hyökätä murojättiä vastaan, vaan suuremmassa roolissa oli tarina, jota Toni Tiikeri kertoo. Taiteilijasta, esimerkiksi suuryhtiö Nestlé on suurempi roisto kuin Kellogg Company, mutta Toni Tiikerin hahmo on hänestä kiinnostava. Teosten myötä karnevalistinen ilo ulottuu sen katsojiin.¹⁷⁹

¹⁷⁹ Mäkelä, 1/2016, 38.

Karnevaalinauria nauretaan kansallisten suuryhtiöiden maskoteille ja merkeille käyttäen heidän brändejään eri kontekstissa Tottelemattomuuskoulu-näyttelyssä – esimerkiksi juuri murojätti Kellogg:n Tony-tiikerin konteksti on muuttunut koulukiusaajien puolustajasta, kyseenalaisten ammattikuntien puolustamiseen tai esimerkiksi teosmerkkienhautausmaalla teoksessa: ”Rollex-merkin kuolema”, Rollex-merkki on kaiverrettu hautakiveen ennemmin mainokseksi kuin muistoksi.

Jani Leinosen palkatut Romanit museossa läsnäolollaan on ”kömpelön alleviivaavaa” Taidekiikarin mielestä. Kiikari sanoo, että aiheesta on käyty keskustelua jo vuosia ja he ovat Kiasman ulkopuolella päivittäin kyltteineen kerjäämässä. Romanikerjäläisten tuominen näyttelytilaan ei hänestä riitä. Kulttuuritoimittaja Kari Pyrhönen jo otsikossaan moittii, kuinka: ”Kuvataiteilija Jani Leinonen toi romanikerjäläisiä ”näyttelyesineiksi””. Hän sanoo, kuinka alati kuluttamista ja bisneksen eettisyyttä kritisoiva Leinonen herättelee museokävijöitä nurkassa kuppeineen istuvien romaninaisten kohtalolla. Leinonen myöntää esineellistävänsä naiset. Motiiviksi hän sanoo, kuinka meidän talouselämämme esineellistää ihmisen. Leinonen myös

kertoo, kuinka museossa asiat jäävät usein etäisen kauniiksi, mutta ihmiseen tulee suhtautua jollain tavalla.¹⁸⁰

Leinonen levittää romanikerjäläis-tempauksellaan karnevalistista naurua – karnevaalinauru leviää toimittajien kautta ympäri Suomea. Tempaus ei suinkaan ole hauska, mutta siitä kirjoittajat tulkintani mukaan reflektoivat itseään ja omia reaktioitaan. Tulkitsen, ettei Leinonen välttämättä esineellistä näitä ihmisiä, sen tekevät itse toimittajat, sillä he eivät käsittele verkkokirjoituksissaan naisia yksilöinä tai ihmisinä, vaan enemmän objekteina. Häiriköt-päämajan Facebook-sivu huomauttaa, kuinka epämieluisaa oli kohdata kerjäläiset kutsuvieraana museossa. Sivun päivittäjät huomauttavat, ettei köyhyyden kohtaaminen pidäkään olla helppoa (seuraava kuvasitaatti), vaan sen kuuluu koskettaa ja syyllistää katsojansa.

„

[Häiriköt-päämaja](#)

16. marraskuuta 2017 ·

Ei ole helppoa, eikä pidäkään olla

----- Kuvassa näkyvä Leinosen teos/installaatio [Kiasman](#) Tottelemattomuus-näyttelyn avajaisista herätti tosiaan keskustelua mediassa. Seinällä on kehystettynä ympäri maailmaa hankittuja kerjäläisten kylttejä – eli mainoksia ja epätasa-arvon symboleja. Oliko taiteilijalta väärin palkata kaksi romanikerjäläistä näyttelyn avajaisiin? Ainakin se herätti keskustelua, kun hyvin toimeentulevat kutsuvieraat ja toimittajat kriiseilivät avajaisten jälkeen ja julistivat tuskaansa näiden naisten puolesta. Samat vauraan kriiseilijät eivät olleet käyttäneet ääntänsä näiden naisten

¹⁸⁰ Pyrhönen 3.9.2015.

jeesaamiseksi silloin, kun he olivat passissa siinä museon ulkoseinän toisella puolella. Mutta eihän mikään ole niin yksinkertaista, eikä tämäkään taideteos ongelmaton.

----- Sanan ”eksoottinen” juuri on antiikin kreikan kielen sanassa exotikus, ulkoapäin tuleva. Sen johdannaiset ovat saaneet merkityksiä, kuten vierasperäinen, epätavallinen ja kummallinen. Eksotisoiva katse toiseuttaa muut olemassaolon muodot kuin omansa, asettaen valkoisuuden ihmisyyden keskiöön. Se katsoo näkemättä pintaa syvemmälle, ymmärtämättä oman katseensa pinnallisuutta. Se katsoo omasta kulttuurisesta kontekstistaan, ymmärtämättä omien lähtökohtiensa rajoituksia. Se karnevalisoi valitsemiaan toiseuden ulottuvuuksia umpimähkäisesti.

Emme me osaa arvioida objektiivisesti omia alitajuisia vaikuttimiamme. Tiedostetun tarkoituksen alla on kerroksia erilaisia tiedostamattomia tarpeita. Yhteiskuntamme on kolonialismin tuote, ja se on aina läsnä, esimerkiksi näissä sanakäänteissä ja siinä, miten niitä tulkitset. Tämän tiedostaminen ei ole mukavaa, mutta kielletyt vaikuttimet eivät katoa mihinkään.

 Julkisesti rahoitettuihin museoihin pitäisi kyl päästä ilmaiseksi ainakin perusnäyttelyjä kattelemaan. Vaihtuvista näyttelyistä toki voisi ottaa maksua.

- [Häiriköt-päämaja](#) Munkin mielestä tuo olisi hyvä. Tosin en edes erottelisi perus- ja erikoisnäyttelyitä, sillä esim. Kiasmassa on aina ihan vaan erikoisnäyttelyitä.

Mutta rahaahan se ottaisi. Ei järjettömästi, mutta en esim. nykyiseltä hallitukselta odottaisi moista avausta edes osana maailman suurinta lehmänkauppaa.

Odotellessa Museokortti on kyllä hyvä. Ei maksa montaa kymppiä ja pääsee kaikkiin museoihin rajoituksetta

 Usein maksun periminen maksaa enemmän kuin tuotto. Työllistäähän se, mutta ei ole perustelua miksei se, jolla ei ole mitään tuloa tai jonka tulovirta on mitoitettu alle tarpeiden, saisi osallistua hänellekin kuuluvan yhteiskunnan rahoittamaan kulttuurianttiin.

¹⁸¹ Häiriköt-päämajan puolesta 16.11.2017.

 Nyt on kunnollista. ¹⁸¹

Häiriköt-päämaja Facebook-päivityksen kommentit ovat osuvia. Yksi kommentoija kertoo, kuinka köyhilläkin pitää olla oikeus omaan kulttuuriperintöönsä museossa. Päämaja vastaa, että kyllähän se olisi hyvä juttu, mutta onneksi meillä on nykyään Museokortti. Museokortti-kommenttiin vastataan, että on olemassa ihmisiä, joiden tulot ovat alle omien tarpeiden – heilläkin pitäisi olla oikeus *yhteiskunnan rahoittamaan kulttuurianttiin*. Keskustelu on osuva, kun näyttelyyn on kutsuttu naisia kertomaan kerjäyskupeillaan juuri siitä köyhyydestä, jota moni joutuu Suomessakin kokemaan.

”Mikä vain auttaa”-installaation vieressä oleva tilaustyönä tehty ”Made in China”-teossarja¹⁸², saattaa kumota toinen toisensa sekä kumota samalla Leinosen kauniit ajatukset kerjäläisten aseman parantamiseksi. Tilaustyö on tehty Kiinan halpatyövoimalla Leinosen ohjeiden mukaan tehtaassa, Shenzhenissä. ”Made in China”-sarja on öljymaalauksia kankaalle. Leinonen teetti työt mukailleen, kuinka länsimaat riistävät köyhempiä maita. Hän halusi nähdä, millaista jälkeä syntyy halpatyövoimalla ja yllättyi ammattitaitoisesta maalausjäljessä. Tilaustöissä esiintyy ikonisia brändihahmoja, joiden

¹⁸² ”Made in China Angry Bird”, ”Made in China Cap’n Crunch”, ”Made in China Planet”, ”Made in China Sphere”, ”Made in China Tony The Tiger” ja ”Made in China Twirl”.

muovikopioita myös valmistetaan Kiinassa, ehkäpä jopa samoissa tehtaissa kuin taulujakin. Yrittääkö Leinonen ratkaista halpatyövoimalla kerjäläisten toimeentulo-ongelman? Tulkitsen, että karnevaalinauria nauretaan taas, sillä rinnastetaan kapitalistisen yhteiskunnan luoma ihmisoikeuksiakin rikkova halpateollisuus juuri köyhyyskatsauksen viereen. Leinonen tuo näkyväksi sen, mihin moni asia hyvinvointivaltiossa perustuu.¹⁸³

Nimimerkki Katrine kehuu ”Made in China”-teossarjaa ikonisine bränditunnushahmoineen loisteliaaksi teokseksi ja performanssiksi – taiteilija tekee tienaamisesta performanssia. Hän kuitenkin kysyy, kelpaisiko tämä teossarja apurahataiteen vastustajille. Kysymys on mielestäni oivallinen esimerkki karnevalismille, onko oikein kritisoida kapitalistista yhteiskuntaa, jos rahoittajana teoksille on kapitalistisesta yhteiskunnasta. Muut kirjoittajat eivät ole tehneet moista huomiota.¹⁸⁴

Tulkintani mukaan karnevalistisella naurulla Leinonen tuo näkyvyyttä absoluuttiselle köyhyydelle. Hän nauraa itselleen, kuinka on tuonut museonäyttelyyn palan katunäkymää kerjäläiskylttien ja kerjäläisten muodossa, mutta samalla pyrkii antamaan ääntä

yhteiskunnan heikoimmille ja vaikuttaa itse kerjäläisten asemaan. Toisaalta Leinonen ei onnistu naurulla saamaan kerjäläisten ääntä kuuluviin, vaan kirjoittajat pitävät kerjäläisiä enemmän objekteina, eivätkä verkkouutisissa tiedota itse naisten asemasta vaan siirtävät vastuun itse taiteilijalle ja moittivat taiteilijaa näkemästään.

Tulkitsen karnevaalinaurun näkökulmasta Leinosen muuttaneen myös Unkarin lakeja installaatioperformanssilla Hunger King. ”Hunger King” -teoksesta kerroin luvussa: ”3.6 Karnevalismi Tottelemattomuuskoulu-näyttelyssä ja teoksissa”. Leinonen antoi kodittomille syyn olla kadulla ja mahdollisti kommunikaation Unkarin päättäjien kanssa ja sai myös kierrettyä lakia, joka kielsi nukkumisen julkisella paikalla. Leinonen nauroi Unkarin normeille sekä naurulla paransi asemaa, jolla saatiin normit tai lait muutettua.

Tulkintani mukaan karnevaalinaurulla ei aina saa aikaan muutosta, vaikka näkyvyyttä sillä saattaakin saada. Karnevaalinen nauru ulottuu pitkälle ja saa monia tahoja yhtymään nauruun sekä täten yhdistää eri yhteiskuntaluokkia kommunikoimaan keskenään.

¹⁸³ Miller, 2015, 18.

¹⁸⁴ Katrine, 2015.

5

Tulokset ja yhteenveto

Tämä tutkielma on yksi katsaus siitä, miten media käsittelee taideobjekteja ja taiteilijaa. Pro Gradu käsitteli taiteilija Jani Leinosen Tottelemattomuuskoulu-näyttelyä ja verkkomedian uutisointia ja kirjoittelua näyttelystä, karnevalismin viitekehysessä. Median ja huumorin kerrottiin olevan osa taiteilija Leinosen teoksia. Tottelemattomuuskoulu-näyttely on koottu taitelija Leinosen karnevalistisista taideteoksista.

Tutkimustehtäväni oli selvittää, millainen teos oli Tottelemattomuuskoulu, ja miten teos otettiin vastaan suomalaisissa verkkomediakirjoituksissa. Tutkin, miten aineistossa toistuivat karnevalistiset teemat, vai toistuivatko laisinkaan. Tutkimuskysymykseni, joilla etsin vastausta tehtävään olivat (1.) Minkälainen näyttely Tottelemattomuuskoulu on? (2.) Miten karnevalismi ilmenee Tottelemattomuuskoulu-teoksessa ja -näyttelyssä? (3.) Miksi media kiinnostui Tottelemattomuuskoulu-teoksessa? ja (4.) Miten karnevalismi toistuu verkkomediakirjoittelussa?

Tottelemattomuuskoulu-installaatio on taiteilija Jani Leinosen performatiivinen installaatio Tottelemattomuuskoulu-näyttelyssä. Näyttely on toteutettu monen tahon yhteistyönä. Tottelemattomuuskoulu-näyttelyä oli toteuttamassa installaation opettajien lisäksi Kiasman henkilökunta ja tekijänoikeusasiantuntijoita. Tottelemattomuuskoulu-installaatiossa opetti eri yhteiskunnan osa-alueiden vaikuttajia, joita Leinonen kertoi ihailevansa. Installaatiota opetti: kansanedustaja Li Andersson, katutaiteilija Sampsu, räppäri Karri ”Paleface” Miettinen, media-alan ammattilainen Riku Rantala, media-alan ammattilainen Tunna Milonof ja pappi Marjaana Toiviainen. Taiteilija Leinosen näyttelyn sanoma oli, että ihmiset kasvatetaan liian tottelevaisiksi ja ihmiskunnan suuret tragediat, kuten sodat ja orjuus, ovat tottelevaisuuden, eivätkä tottelemattomuuden seurausta. Ajatus oli lainattu yhdysvaltalaiselta professori, yhteiskuntakriitikko ja ihmisoikeusaktivisti Howard Zinniltä.

Tottelemattomuuskoulu-näyttely rikkoi modernintaiteen museo Kiasman siihen astisen kävijäennätyksen. Leinonen toi karnevaalin museoinstituutioon, johon kaikki museon asiakkaat olivat tervetulleita. Tähän karnevalistiseen näyttelyyn olivat tervetulleita kaikki, jotka kykenivät maksamaan museon pääsylipun tai muutoin pääsemään näyttelyyn sisälle.

Taiteilija Jani Leinonen on valmistunut Kuvataideakatemiasta ja hän on lisäksi opiskellut kasvatustieteitä. Hän kertoo Ronald McDonaldin olevan hänen omakuvansa ja rinnastaa narrin sekä taiteilijan toisiinsa. Narri ja taiteilija itkee ja nauraa samanaikaisesti ja käsittelee yhteiskunnan vaikeita aiheita. Itse rinnastan Ronald McDonaldin karnevaalien narriksi, jonka kautta käy kulku nurinkuriseen karnevaalimaailmaan.

Karnevaali tapahtui perinteisesti keskiaikaisella torilla. Karnevaalin ajan ihmiset olivat ainakin näennäisesti tasavertaisia keskenään. Karnevaalin johtohahmona toimi narri. Karnevaalia ei ollut rajattu, vaan sitä elivät kaikki. Jani Leinonen toi karnevaalin poikkeuksellisesti museoon. Näyttelykarnevaali sai kansallista sekä kansainvälistä mediahuomioita ja se yhdisti eri tavoin ajatteliijoita. Leinosen värikylläiset teokset, tutuilla brändeillä olivat monesta helposti lähestyttäviä ja ne herättivät katsojissaan ristiriitaisia tunteita. Näyttely nitoi yhteen eritavoin ajatteliijoita, kuten suvaitsevaisia ja maahanmuuttokriittisiä. Näyttelyssä seikkaili tuttuja brändihahmoja värikylläisessä maailmassa. Brändihahmojen konteksti oli kuitenkin vaihdettu ja brändit kritisoivat itse itsejään. Taiteilija Jani Leinosen teokset ovat karnevalismia ja esittävät karnevalistista kritiikkiä ja muuttivat nykytaiteen museo Kiasman näyttelyn karnevaaliksi.

Media kiinnostui taitelija Leinosen Tottelemattomuuskoulu-näyttelystä, sillä teokset olivat nykyajasta kertovia. Näyttelyn teokset olivat helposti lähestyttäviä, sillä siinä oli tuttuja elementtejä mediasta ja mainonnasta. Teoksiin oli helppo tarttua, sillä ne olivat ajankohtaisia (uutiset, podcastit, YLE:n aamu-tv), värikylläisiä teoksia, jotka herättivät kirjoittelijoissa erilaisia mielipiteitä, joita moni kirjoittaja halusi purkaa verkkomediaan (blogit, sosiaalinen media, podcast).

Näyttely sai kansallista sekä kansainvälistä mediahuomioita ja se yhdisti eri tavoin ajatteliijoita. Leinosen värikylläiset teokset, tutuilla brändeillä olivat monesta helposti lähestyttäviä ja ne herättivät katsojissaan ristiriitaisia tunteita. Näyttely nitoi yhteen eritavoin ajatteliijoita, kuten suvaitsevaisia ja maahanmuuttokriittisiä. Näyttelyssä seikkaili tuttuja brändihahmoja värikylläisessä maailmassa. Brändihahmojen konteksti oli kuitenkin vaihdettu ja brändit kritisoivat itse itsejään. Taiteilija Jani Leinosen teokset ovat karnevalismia ja esittävät karnevalistista kritiikkiä ja muuttivat nykytaiteen museo Kiasman näyttelyn karnevaaliksi. Tottelemattomuuskoulu-näyttelyssä oli kattava kuvaus Jani Leinosen karnevalistisiin teoksiin. Näyttely oli koottu monen tahon kanssa yhteistyössä, eikä Jani Leinonen tahtonutkaan ottaa koko kunniaa näyttelystä omiin nimiinsä ja häntä häiritsi jopa, että näyttelyssä

mainittiin vain hänen nimensä. Näyttelystä uutisoitiin runsaasti eri medioissa – pro gradussa keskityttiin suomalaiseen verkkokirjoitteluun. Kotimainen verkkouutisointi oli runsasta, mutta suomalaisesta verkkomediasta löytyi samoja karnevalistisia teemoja, joilla voitiin analysoidakin teoksia.

Tottelemattomuus-teemassa näkyy turhautuminen yhteiskunnan epäkohtiin. Tottelemattomuus on sitä, että puuttuu epäreiluun kohteluun, rasismiin ja seksismiin. Tottelemattomuusteemassa selkeintä karnevalismia on tasavertaistaa yhteiskuntaluokkia, eikä täydy alistua yhteiskunnan eliitin tahtoon.

Pääosin näyttelyuutisointi oli informaatiopainotteista, mutta näyttely jakoi hieman mielipiteitä. Leinonen mainitsi median olevan yksi osa hänen teoksiaan ja omaavansa provokaattorin roolin, joten häneen tuleekin kohdistaa epäluuloja toimittajissa. Tottelemattomuuskoulu-näyttely aiheutti mediakohun, kun avajaisiin palkattiin kaksi Romanian romania kerjäämään. Romanit kerjäsivät pressitilaisuudessa sekä avajaisissa. Myöhemmin näyttelyn loppumisen jälkeen mediakohu nousi McJeesus-veistoksesta sekä lievempi mediakohu ”Tony is back”-videoteoksista.

Luvuissa 4.2-4.7 esittelin tulkitsemiani teemoja, jotka löysin Tottelemattomuuskoulu-näyttelyä käsittelevistä kirjoituksista. Esittelin niissä noin 85 verkkomediakirjoitusta ja löysin niiden välisen yhteyden. Taiteilija Leinosen karnevalistisia teoksia käsittelevät kirjoituksetkin toistivat karnevalistista sanastoa, joita voi tulkita erilaisiin teemoihin. Teemoja muodostui yhteensä seitsemän ja kaikille yhteistä on karnevalistinen sanasto tai sanasto, jota voi tulkita karnevalismiksi, Jani Leinosen teokset sekä verkkomediakirjoitukset voidaan tulkita teemoilla poliittinen teema (vasemmistolaisuus ja aktivismi), mainonnan kuvastot, brändiys, pop-taide, naamioteema, yhdenvertaisuus ja karnevaalinauru. Näillä teemoilla voidaan käsitellä myös monia karnevalismin piirteitä. Samoilla teemoilla voidaan analysoida itse teoksia ja tulkita verkkouutisointia. Monessa verkkouutisissa käytettiin useampaa karnevalistista teemaa.

Tottelemattomuuskoulu-näyttely on kattava kuvaus Jani Leinosen taiteen karnevalismista. Tulkitsin siinä olevan lähestulkoon kaikki karnevalismin piirteet ilmenevät näyttelyn teoksissa jossain muodossa. Näyttely sai osakseen paljon kritiikkiä, mutta samalla se myös yhdisti eri tavoin ajattelijoita. Tässä tutkielmassa verkkokirjoituksista löydettiin eri teemoja, jotka liittyivät joko Leinosen itseensä tai hänen teoksiinsa. Jani Leinonen on tuottanut näennäistä yhteiskunta- tai kapitalistiskriittistä uhkaa, että hän on

uhattu monesti oikeustoimilla. Tämä osoittaa, että Leinosen teokset vaikuttavat yhteiskuntaan kyseenalaistamalla normeja ovat toimineet. Leinonen taistelee taiteellaan sanan- ja ilmaisuvapauden puolesta nurinkurisesti vääristelemällä niitä.

Poliittisen teeman tulkitsin vasemmistolaisretoriikan ja aktivismin. Aktivisti-teema eli järjestäytymättömästi koettaa vaikuttaa yhteiskuntaan. Taiteilija Leinosta pidettiin enemmän aktivistina kuin taiteilijana. Tai aktivistina, jolla on taideaseenaan tai aktivistina, jolla on taiteilijan koulutus. Leinosen teokset aktivoivat ihmisiä toimimaan ja taiteilija itse toimii pääaktivistina. Kirjoittajat kuitenkin kritisoivat Leinosta siitä, ettei hän aktivistina saa oikeasti mitään muuta aikaiseksi kuin korkeintaan keskustelua, eikä Leinonen tarjoa selkeää vaihtoehtoa kapitalismille. Taiteilija Leinonen kuitenkin tuo aktivismin keinoin yhteiskunnan epäkohtia esille. Vasemmistolainen-teemassa karnevalismi näkyy seuraavasti, että Leinosen taiteessa on vasemmistolaista retoriikkaa ja vasemmistolaisia esiintyjiä. Vasemmistolaisuus näkyy myös kapitalismin vastaisuudessa ja pyrkimyksenä köyhyyden vähentämiseen ja tuloerojen kaventamisen unonoinnilla. Leinosen taide on vähemmistöjen puolella, se pyrkii antamaan ääntä yhteiskunnan heikko-osaisille ja taiteilijalla selkeä myötätuntoinen tavoite vähemmistöjä kohtaan, vaikka toisaalta tienaa taiteellaan, mikä tekee asiasta nurinkurista. Toisaalta Leinonen vain

leimattiin vasemmistolaiseksi verkkokirjoituksissa kysymättä Leinosen omaa mielipidettä. Vasemmiston teemassa Leinosta pidettiin poliitikkona, joka ajoi liberaalia vasemmistopoliitiikkaa. Leinosta kutsuttiin niin sosialistiksi, sosiaalidemokraatiksi ja vasemmistolaiseksi. Moni vasemmiston sanoja myös vähättelivät töiden arvoa ja sanomaa ja toivoivat taiteilijan tarjoavan vaihtoehtoja kapitalismiin.

Brändi- ja mainonnan kuvastojen teeman tulkitsin muotoutuvan siitä, kun taiteilija Leinosen taide kritisoi suuria brändejä eli pitää tässäkin vähemmistön puolta ja teokset koittavat karnevalistisesti vaikuttaa yhteiskuntaan. Leinonen käyttää brändimerkkejä kyseisten brändien kritisoinnissa ja pilkkaamisesta, missä myös nurinkurisuuden retoriikkaa. Kirjoittajista Leinonen rakentaa retoriikallaan omaa brändiään ja niin myös karnevalismissa ikään kuin tappaa karnevaaliskuningastaan. Teokset, eivätkä kirjoitukset anna vastausta, onko Leinosen brändinrakennus tietoista vai tiedostamatonta, vaikka taiteilija itse sanoo brändiväitteeseen, ettei pidä siitä, että häntä ja taidetta kutsutaan brändiksi. Mainonnan teeman tulkitsin kirjoittajista, joista Leinonen enemmän mainostaa suuryrityksiä kuin on niitä vastaan. Kirjoittajat yhdistivät myös siihen, kuinka Leinosen on oltava oma brändinsä, eikä Leinonen oikein tästä pitänyt, sillä hän ei halunnut esineellistää itseään.

Poptaiteilija-teemassa tulkitsin poptaidetta ja karnevalismia yhdistävän värimaailman, isojen logojen ja kansanomaisten aiheiden sekä kriittisyyden kulutuskulttuuria kohtaan. Itse taitelija Leinonen ei halua luokitella itseään mihinkään tiettyyn taidekategoriaan. Enemmän Leinonen käyttää poptaiteen keinoja taiteessaan, kuitenkin olematta poptaiteilija. Karnevalismin nurinkurisuus ilmenee siinä, että käytetään kulutuskulttuurin omia keinoja ja aiheita sitä kritisoidessaan. Näyttelyssä seikkaili tuttuja brändihahmoja värikylläisessä maailmassa. Brändihahmojen konteksti oli kuitenkin vaihdettu ja brändit kritisoivat itse itsejään.

Tulkittu naamioteema on leikkiä ja teatteria. Oikeusukaasit naamioitiin taideteoksiksi. Brändien kontekstit ja poliittisen tavoitteet vaihdettiin ja naamioituun muuksi, josta välittyy karnevaalin nurinkurisuus. Naamioiden teemassa puhuttiin, mihin sanomat naamioidaan. Jani Leinonen naamioi itsensä ”Ronald McDonald’s”-hahmoksi, Marjaana Toiviainen piiloutuu papinasuun, Karri Miettinen Paleface-taiteilija nimen taakse ja Sampsu piilottaa henkilöllisyyden. Jani Leinonen piilotti museonäyttelyn karnevaaliksi.

Tulkitsin yhdenvertaisuusteeman tavoitteeksi saada erilaisia toimijoita yhteen. Vasemmistolaiseksi leimattu Jani Leinonen

onnistuu samaan omalle puolelleen myös politiikan toisesta laidasta olevia perussuomalaisia ja jopa rasistisesti kirjoittavia MV-lehden ”toimittajia”. Karnevaalissa nauru yhdistää yhteiskuntaluokkia ja naurusta saadaan voimaa yhteiskuntaluokista huolimatta, vaikka toisaalta jokainen tulkitsee teoksia omista näkökulmistaan ja lähtöasetelmistaan. Teoksen opettajan Marjaana Toivianen ja taiteilija Leinosen mielestä jokaisen ihmisen tulee olla toistensa vertaisia, eikä kilpailijoita keskenään. Yhdenvertaisuusteemassa Tottelemattomuuskoulu-näyttely haastoi ihmisiä auttamaan toisiaan. Auttajien tulee olla toistensa vertaisia ja auttamisen tulee lähteä auttajasta itsestään, kuten karnevalismissa kuuluukin, eikä auttamista tule tehdä näkyvyyden tai maineen vuoksi. Yhdenvertaisuusteemassa puhuttiin auttamisesta ja pohdittiin syitä, miksi on vaikeaa auttaa sekä miten kuuluisi auttaa. Loppujen lopuksi usein auttava saa paljon enemmän kuin autettava. Auttaa ei pidä itsensä vuoksi, eikä sillä saa kirkkaampaa kruunua päähänsä, vaan auttajan tulisi olla vertainen autettavan kanssa. Leinosen palkatessa kerjäläisiä kerjäämään näyttelyyn, häntä syytettiin kerjäläisten korostamisesta, normalisoinnista, uhriuttamisesta ja jopa suoranaista rasismista. Kirjoittajat luultavasti yrittivät saada myötätuntoa kerjäläisiä kohtaan, mutta itselleni lukijana kirjoittajista välittyi minulle jopa hieman ylimielinen kuva, sillä he eivät maininneet näiden ihmisten nimiä, mutta väittivät Leinosen tekoa jopa rasistiseksi. Kirjoittajat korostivat,

kuinka kerjäläiset olisi pitänyt kohdata museossa toisenlaisessa roolissa – ennemmin vertaisena kuin näyttelyobjektina, kuitenkin kirjoittajat ottivat moraalisatiirikon roolin ja ikään kuin ylhäältä päin sättivät taiteilijaa, joka halusi tuoda näkyvyyttä kerjäläisille. Romanien palkkaaminen kerjäläisiksi ja kerjäläisistä lukemani tekstit herättivät ristiriitaisia tunnelmia.

Karnevaalinaurun ja vertaisuusteemassa puhuttiin saarnaten hieman ylhäältä käsin. Tämän todisti se, kun esimerkiksi kerjäläisiltä kirjoittaessa ei kerrottu naisten nimiä vaan voiteltiin asioita ja syyteltiin köyhyydestä toisia, minkä kirjoittajat näkivät edessään. Karnevalistisessa naurussa myös kritisoitiin Leinosta halpatyövoimalla tehdyistä ”Made in China”-teoksista. Tällöin moraalisatiirinen karnevaalinaurun puhuja myös hieman korotti itseään puhuttavan asian yläpuolelle. Kirjoittelun olisi voinut selittää yksiselitteisesti moraalisatiiriksi, mutta se olisi johtanut hyvin latteaan, yksiulotteeseen lopputulokseen. Karnevaalinaurulla Leinonen myös todisti, kuinka ”Made in China”-teoksen olisi pitänyt herättää ihmiset kaksinaismoraalisesta kuplasta. Halpatyövoimalla tehdyt puhelimet ja vaatteet useimman henkilön päällä ovat sen saman halpatyön tuloksia, kuin museonäyttelyn seinälle ripustetut

maalaukset. Leinonen näennäisesti pyrki antamaan ääntä myös hiljaisille tehdastyöläisille, jotka nälkápalkalla rakentavat länsimaalaisten hyvinvointiasukkaiden viihdykkeitä. Taiteilija Leinonen halusi myös karnevaalinaurulla paljastaa ja korostaa yhteiskunnan epäkohtaa sekä antaa myös äänen yhteiskunnan heikko-osaiselle. Nauru-teemassa taiteilija Leinonen kritisoi ja arvostelee teoksillaan, mutta itse henkilönä ei varsinaisesti toimi sen eteen ja jättää itsensä ulkopuolelle. Taiteilija osaa nauraa itselleen ja herättää ympärillään kiinnostusta sekä nauru tarttuu ja leviää kanssakulkijoihin. Kirjoittajat ottavat myös moraalisatiirikon roolia ja saarnaavat, miten teokset ja taiteilija toimii yhdessä väärin, eivätkä tarjoa vaihtoehtoja toimintamallilleen. Naurulla Leinonen tuo näkyväksi yhteiskunnan epäkohtia.

Leinosen Koulu-installaatio päättyi lopulta Kansallisgallerian kokoelmiin. Kiasman kokoelmaintendentti Arja Milleristä on valitettavaa, että kyseenalaistamisen taidolle ja tottelemattomuudelle on tarvetta vielä tulevaisuudessa, joten siksi installaatio kuuluu ehdottomasti Kiasman kokoelmiin.¹⁸⁵

¹⁸⁵ Frilander 2.2.2016. HS.

Jokaisella kirjoittajalla tuntui olevan Leinosesta aivan oma mielipide ja kokemus. Leinonen oli karnevaalia johtanut narri. Oma mielipiteeni on, että Leinonen leikittelee karnevalismilla ja siten myötätuntoisesti pyrkii herättämään keskustelua. Tulkinta teosten päämääristä kuitenkin on jokaisella teoksen katsojalla, jotka refleктоivat taidetta oman kokemusmaailmansa ja kulttuuritaustansa kautta.

Tätä pro gradua on kirjoitettu nyt kolme vuotta ja vasta nyt Tottelemattomuuskoulu-näyttelyn karnevaali voi päättyä ja kuninkaalta voidaan riistää kruunu. Tulevaisuudessa näemme saako Ronald McDonald kruununsa takaisin ja jatkuuko karnevaali jossain toisessa muodossa. Tämä pro gradu on myös yksi esimerkki siitä, miten media kirjoittelee taiteesta ja millä keinoin teokset saavat saada median huomiota. Jatkoa teemalle voidaan tutkia, miten ulkomaalainen verkkomedia tiedottaa suomalaisesta taiteesta tai miten karnevalismi jatkuu Jani Leinosen teoksissa ja millaisiin tilanteisiin Ronald McDonald tulevaisuudessa joutuu.

Jatkossa saamme ehkä nähdä, jatkuuko karnevaalien narrin eli Ronald McDonald'sin tarina Jani Leinosen teoksissa vai riistettiinkö hänen kruununsa lopullisesti.

Lähteet

- Adut, Ari (2008) *On Scandal Moral Disturbances in Society, Politics, and Art*. Cambridge: Cambridge University Press co.
- Ala-Korpela, Anu (19.12.2016) "Ronald McDonalldin teloittanut taiteilija sai 21 000 euron palkinnon – On nyt surullinen ja hämillään". Aamulehti. <https://www.aamulehti.fi/kulttuuri/ronald-mcdonaldin-teloittanut-taiteilija-sai-21-000-euron-palkinnon-on-nyt-surullinen-ja-hamillaan-24152646> viitattu 16.1.2020
- Annala, Silja (7.9.2015): "Leinosen mukaan sodat ja orjuus ovat seurausta tottelevaisuudesta". YleX. <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2015/09/07/jani-leinonen-perusti-tottelemattomuuskoulun-kiasmaan-olen-ollut-koko-elamani> viitattu 6.3.2019
- Anzguliini (13.9.2015): "Tottelemattomuskoulu". [Blogikirjoitus] <https://www.rantapallo.fi/traveladventureswithoutend/tag/tottelemattomuuskoulu/> viitattu 20.11.2019
- Bahtin, Mihail, 1995, "Francois Rabelais keskiajan ja renessanssin nauru" (käänt. T. Laine s.4-212; P. Nieminen s.213-434). Helsinki Like Ltd:

Kustannus Oy Taifuuni. Alkuperäisjulkaisu 1965 (Tvorsestvo Fransua Rable i narodnaja kultura srednevekovja i renessansa)

Baltzar, Carmen (17.11.2017): "Valkoinen taide valtaistuimella". Voimalehden verkkojulkaisu. https://voima.fi/artikkeli/2017/valkoinen-taide-valtaistuimella/?fbclid=IwAR1RYyfb90nMsVM5tSIyBLY_mb5z10HyOuCl1cRBAez8JPFkHFpeS9EkNRI viitattu 1.3.2019

Dahlgren Susanna; Kivistö, Sari; Paasonen, Susanna (2011) "Johdanto: skandaalin maisema"; Vänskä, Annamari (2011) "Erään skandaalin anatomia. Tapaus Ulla Karttunen". Teoksesta: S.Dahlgren, S.Kivistö ja S.Paasonen (toim.) *Skandaali! Suomalaisen taiteen ja politiikan mediakohut* (s. 7-49.). Porvoo: Bookwell Oy. Julkaisija Helsinki kirjat Oy. 9

Etelä Suomen sanomat 24.3.2019: "Taiteilija Jani Leinonen kertoo, mikä hänen teoksissaan on ollut vikana: 'Olen tehnyt isoja mokia'". <https://www.ess.fi/uutiset/kulttuurijaviihde/art2529023> viitattu 27.1.2020

Fairclough, Norman, 1997, *Miten media puhuu* (käänt. V.Blom ja K.Hazard). Tampere: Tammer-Paino Oy. Alkuperäisjulkaisu 1995 (Media Discourse).

Frilander, Aino (2.2.2016): "Kiasma osti Jani Leinosen Tottelemattomuuskoulun". HS.

<https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000002883601.html> viitattu 20.10.2019

Fox News Insider (17.2.2011): ”Food Activists Kidnap & Behead Ronald McDonald”. YouTube video 2:08. Julkaistu 17.2.2011.

<https://www.youtube.com/watch?v=6b6pqFugjJs&t=12s> viitattu 27.1.2020

Haynes, Deborah, J. (2008) Bakhtin and the Visual Arts. Teoksessa P.Smith, C.Wilde (toim.) *Companion Art Theory* (s.292-302). Blackwell publishing.

<https://deborahhaynes.com/images/uploads/pdfs/Bakhtin-and-the-Visual-Arts.pdf> viitattu 15.1.2020

Helkkula, Mirka (1.10.2015): Auttamisen anatomia. [Blogikirjoitus: Punainen risti]

<https://www.punaisenristinblogi.com/auttamisen-anatomia/#comments> viitattu 16.1.2020

Hirvonen, Sanna (15.10.2015): ”Milloin tottelemattomuutta tarvitaan, Jani Leinonen?”. [Blogikirjoitus: Kiasma]

<http://blog.kiasma.fi/blog/milloin-tottelemattomuutta-tarvitaan-jani-leinonen/>. viitattu 17.5.2017”

Häiriköt-päämaja (16.11.2017): ”Ei ole helppoa, eikä pidäkään olla” [Facebook-päivitys]

https://www.facebook.com/search/top/?q=H%C3%A4irik%C3%B6t-p%C3%A4maja%20tottelemattomuuskoulu&epa=SEARCH_BOX viitattu 16.1.2020

Ice Joyce (2004) ”Foreword”; Mauldin, Barbara (2004).

”Acknowledgments”, ”Introduction: Carnival in Europe and the Americas; Regaldo, Entroida in Laza, Spain: A Continuing Rural Carnival Tradition”. Teoksesta B.Mauldin, J.Kepp (toim.) *Carnival* (s.VII-X, 3-44). Kiina: Thames&Hudson, julkaisija: Museum of International folk Art.

InspiRadio podcast #7: (8.3.2015): ”Jani Leinonen – taiteilijaelämää”. YouTube video 1:30:13. Julkaistu 8.3.2015

<https://www.youtube.com/watch?v=HYARpbT3uUE> viitattu 3.3.2019

Janhunen, Hannele (22.1.2016): Museoita ja mussutuksia [Blogikirjoitus: Mukiinmenevä]

<http://mukiinmenevajanhunen.blogspot.com/2016/01/museoita-ja-mussutuksia.html> viitattu 16.1.2020

Jansson, Panu (20.12.2016): Suomi-palkinnon saanut Jani Leinonen käytti tilaisuuden kritisoidakseen hallituksen ”rasistista, synkkää ja epäinhimillistä” politiikkaa. City.

<https://www.city.fi/kulttuuri/suomi-palkinnon+saanut+jani+leinonen+kaytti+tilaisuuden+kritisoidakseen+halli>

tuksen+rasistista+synkkaa+ja+epainhimillista+politiikkaa/10491 viitattu 16.1.2020

Joukkovoima hallituspolitiikkaa vastaan! (2.1.2016) [Facebook-päivitys]
https://www.facebook.com/groups/971111899587853/?hc_ref=ART9c6k8Er8bN7cbpoxCQhICw8eJ7UgeoLtWIBboKbUZjZmG1iZ3PQBdQ5TEy1UBoHwk viitattu 23.11.2018

Kanniainen, Topi 11.6.2014: ”Hunger King jakaa kodittomille rahaa: ”Haluamme tarjota tekosyyn”. Iltasanomat.
<https://www.is.fi/taloussanomat/art-2000001839793.html> viitattu 9.2.2020

Kartastenpää, Tero (23.10.2015): ”Peliin tiikerin tuot eli miksi Jani Leinonen viritti Toni Tiikeri -ärsytyspommin”. Image.
<https://www.apu.fi/artikkelit/peliin-tiikerin-tuot-eli-miksi-jani-leinonen-viritti-toni-tiikeri-arsytyspommin> viitattu 21.11.2015

Katrine (2015): ”Tottelemattomuskoulussa”. [Blogikirjoitus: kaupunkikulttuuri]
<http://kaupunkikulttuurikoti.blogspot.com/2015/10/tottelemattomuskoulu> ssa.html viitattu 5.3.2019

Kiasma, Tottelemattomuskoulu koulu-tv (2015).
<http://www.kiasma.fi/nayttelyt-ja-ohjelmisto/jani-leinonen/koulu-tv/> viitattu 7.4.2017

Kiasma, Ohjelmisto, Tottelemattomuskoulu (2015): ”Jani Leinonen”
<http://www.kiasma.fi/nayttelyt-ja-ohjelmisto/jani-leinonen/> viitattu 16.5.2016

Kivistö, Sari (2007/2010) ”Esipuhe”, ”Satiiri kirjallisuuden lajina”, Willman, Jussi (2007/2010) ”Makkaroiden evankeliumi”; Starck, Tii (2007/2010) ”Hyvästi paha maailma. Satiiri ja karnevaali Grimmerlshausenin Simplicissimuksessa”, Ikonen, Teemu (2007/2010); ”Kotonaan kuin vieraalla maalla. Satiirin modernisoitumisesta 1700-luvun Englannissa ja Ranskassa” Mehtonen, Päivi ja Linkinen, Tom (2007/2010) ”Viihdyttäviä keromuksia kielen ja mielen synneistä: keskiajan satiiri”. *Satiiri – Johdatus lajin historiaan ja teoriaan* (s. 7-50, 70-133). Kivistö, Sari (toim.). Helsinki, Gaudeamus Helsinki University Press. Julkaisija Oy Yliopistokustannus, HYY yhtymä.

Kivistö, Sari; H.K. Riikonen (2012) *Satiiri Suomessa*. Vantaa: Hansaprint. Julkaisija Suomalaisen kirjallisuuden seura Helsinki.

Koivunen, Anu, 1991, Narreja vai narraajia? -tekstit, yleisöt ja populaarikulttuurintutkijat. Teoksessa Koivunen, Anu, Riikonen, Hannu ja Selenius, Jari (toim.) *Bahdin boomi!* (s.81-109).Turku, Turun yliopiston offset, Turun yliopisto Taiteiden tutkimuksen laitos sarja A N:o 22.

Kovasiipi, Katri, (7.10.2015): ”Älä tottele tuhoon asti”. Puolilehti.

<http://www.puolilehti.fi/2015/10/07/ala-tottele-tuhoon-asti/> viitattu 6.4.2017

Laakso, Ville (17.1.2016): ”Katupartiointi poiki pilkkaversion - Tampereella partioi pelleryhmä Loldiers of Odin. YLE. Haettu osoitteesta <https://yle.fi/uutiset/3-8602189> viitattu 12.9.2019

Lamminen, Katja (23.9.2017): ”Taiteilija Jani Leinosen mielestä viljelijä on kapitalistin orja – Suuryrityksiä kritisoiva seinämaalaus syntyy Hyvinkäälle”. Maaseudun tulevaisuus.

<https://www.maaseuduntulevaisuus.fi/ihmiset-kulttuuri/taiteilija-jani-leinosen-mielest%C3%A4-viljelij%C3%A4-on-kapitalistin-orja-suuryrityksi%C3%A4-kritisoiva-sein%C3%A4maalaus-syntyy-hyvink%C3%A4lle-1.207131> viitattu 21.11.2019

Lasten Kirjainstituutti (2010): ”3.1 Nonsense, karnevalismi, groteski”. <http://www.lastenkirjainstituutti.fi/2010/3-tutkimuksen-erityiskysymyksiä/> viitattu 16.9.2019.

Lattunen, Tuija, 2013, ”Mitä kulttuurihäirintä on?” Tamminen, Jari, 2013, ”Miksi kulttuurihäirintää tarvitaan”, Taide brändiparodiana, Feikkilehtien vuosi. Teoksesta J.Tamminen (toim.) *Kulttuurihäirinnän aakkoset* (s. 2, 26-30, 150-155, 180-181). Latvia, Inprint. Julkaisija Voima Kustannut Oy.

Lehtinen, Toni (18.2.2016): ”Penkkarien karnevalismi kumpusi protestihengestä”. HS.

<https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000002886704.html> viitattu 12.9.2019

Leinonen, Anne (13.10.2019). ”Lehti: Kohutaiteilija Jani Leinosen McDonald’s -krusifiksi aiheutti mellakan Israelissa - museoon polttopullo, poliiseja kivitettiin päähän”. IL.

<https://www.iltalehti.fi/viihdeuutiset/a/7b12e9c2-f972-4f88-bf13-83a19de51668> viitattu 12.10.2019

Leinonen, Jani, 2016, CV.

http://zetterberggallery.com/wp-content/uploads/2016/09/CV_Leinonen.pdf viitattu 9.2.2020

Leinonen, Jani, 2015, Koulu-tv, ”Rehtorin Ronald McDonaldin puheenvuoro” 2:10, ”Media ja lähdekritiikki”5:23, ”Kansalaistoiminta” 13:44, Ihmiskuvan ja pyhyiden perusteet”9:37, ”Sanan, äänen ja musiikin muutosvoima”12:54. YouTube video. Julkaistu (Kiasma) 2.9.2015.

<https://kiasma.fi/nayttelyt/jani-leinonen/koulu-tv/> viitattu 26.1.2020

Leinonen, Jani; Halmetoja, Jaakko ja Kytömäki, Tuomas 2/2015. ”Jani Leinonen – taiteilijaelämää”. Inspiradio-podcast, Radio Supla.

Halmetoja, Jaakko ja Kytömäki, Tuomas haastattelevat Inspiradio-podcastissa taiteilija Leinosta jaksossa 7.

<https://www.supla.fi/audio/3291792> viitattu 2.2.2018

Leinonen, Jani (21.1.2015): ”Guess whose legs I am sculpting today?”.
[Facebook-päivitys]
<https://www.facebook.com/417458391609196/photos/a.793485574006474.1073741825.417458391609196/883726721649025/?type=3&theater>
viitattu 17.5.2017

Leinonen, Jani (2.2.2011): Thefreeronald: “FLA: They kidnapped Donald!” YouTube video 5:37. Julkaistu 2.2.2011.
<https://www.youtube.com/watch?v=wcBuRSzCbM8> viitattu 5.2.2017

Leinonen, Jani (2.2.2011): Thefreeronald: “FLA: Execution of Ronald McDonald”. YouTubevideo 1:44. Julkaistu 2.2.2011
haettu osoitteesta:
<https://www.youtube.com/watch?v=8PVyrG4MTGo> 5.2.2017

Leinonen, Jani (18.11.2015): ” Taiteilija Jani Leinonen Elovena –kohusta: Raisio ei saanut korvauksia”. 18.11.2015. Nelonen.
Haettu osoitteesta <https://www.nelonen.fi/ohjelmat/korporaatio/2056235-taiteilija-jani-leinonen-elovena--kohusta-raisio-ei-saanut-korvauksia>
3.1.2020

Leinonen, Jani (12.10.2015): Tony is back: ”Help me” 1:30, ”Candy” 0:43, ”Anna” 0:51, ”Rick” 0:36. YouTube video. Julkaistu 2.10.2015.
<https://www.youtube.com/channel/UCtiyxVeXyURJ3Aukxk0-ZTQ>
viitattu 3.1.2020

Leinonen, Jani (19.12.2016)” Sain ministeriltä Suomi-palkinnon, ja käytiin tilaisuuden jälkeen kollegoiden kanssa juhlakaljalla. Jätin kunniakirjan pöytään, kun kävin vessassa. Olivat tiivistäneet veitsenterävästi ristiriitaiset tunnelmat, joita palkinto on herättänyt. Elämme outoja aikoja. Kiitos.”
[Facebook-päivitys]
https://www.facebook.com/search/top/?q=jani%20leinonen%20suomi-palkinto&epa=SEARCH_BOX viitattu 15.1.2020

Luukka, Päivi (21.6.2012): ” McDonaldsin pellepatsaan teloittajille sakkotuomio”. Ylen kulttuuriuutiset.
<http://yle.fi/uutiset/3-6191007> viitattu 15.2.2017

Mankkinen, Jukka (27.8.2015): ”Ronald McDonaldin kidnapannut taiteilija Jani Leinonen: Tottelemattomuus on ainoa keino muuttaa maailmaa”. Yle.
<https://yle.fi/uutiset/3-8255842> viitattu 1.4.2019

Miller, Arja (2015) ”Esipuhe”, ”Poppia julkisuutta ja politiikkaa – Jani Leinonen ja pop-taiteen perintö”, ”Rehtori + Opettajat”, ”Taide on inklusiivista, taidemarkkinat eksklusiiviset”; Kantokorpi, Otso (2015) ”Haluan olla avoimen lähdekoodin taiteilija”; Raitmaa, Minna (2015) ”Koulu+taide=totta”. Teoksesta: A.Miller & E.Aarnio (toim.) *Jani Leinonen Tottelemattomuuskouu – Scool of disobedience - Tottelemattomuuden käsikirja – Handbook of disobedience* (s. 10-159). Kansallisgalleria, Nykytaiteen julkaisuja 148/2015.

Milonof, Tuomas ja Rantala Riku, 2014, *Madventuresin maailmanselitys: Seikkailijan käsikirja kaikkeen* (s.58). Johnny Kniga kustannus.
https://books.google.fi/books?id=0hR_BAAAQBAJ&pg=PA58&lpg=PA58&dq=%22en+kuulu+kirkkoon%22+rantala&source=bl&ots=TcbwTQ16PY&sig=S-_fUdNnT6w6m0kU5rOmVgALVcM&hl=fi&sa=X&ved=0ahUKEwiUltqmiMbZAhWJa1AKHZ3SDCoQ6AEIKzAB#v=onepage&q=%22en%20kuulu%20kirkkoon%22%20rantala&f=false viitattu 20.11.2018

Mononen, Sini (24.4.2019): ”Valtava geisha retkottaa galleriassa kyljellään ja katselee kadun ihmisiä –Merja Puustisen ja Andy Bestin karnevalistinen veistos hämmentää”. HS.
<https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000006072482.html> viitattu 18.9.2019

Mäkelä, Tapio,1/2016: ”Brändien roviolla”. Lehestä AVEK (1/2016 s. 36-40)
https://www.kopiosto.fi/app/uploads/2018/10/23104323/aveklehti_16_1_suoj.pdf viitattu 10.2.2020

Mäki, Teemu, 2009. *Näkyvä pimeys – esseitä taiteesta, filosofiasta ja politiikasta*. Juva WS Bookwell oy. Alkuperäisjulkaisu 2005.

Mäntän kuvataiteen ystävät ry, 2007: ”Historia”. Mäntän kuvataideviikot. Haettu osoitteesta: <https://www.mantankuvataideviikot.fi/historia.htm> 9.2.2020

Neihun, Alec (15.1.2019): ”Jani Leinosen McJesus-veistoksesta syntyi mellakka Israelissa: Museoon heitettiin Molotovin cocktail – poliisi taltutti mielenosoittajia kyynelkaasulla ja tainnutuskranaateilla” Mtv3.
<https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/jani-leinosen-mcjesus-veistoksesta-syntyi-mellakka-israelissa-museoon-heitettiin-molotovin-cocktail-poliisi-taltutti-mielenosoittajia-kyynelkaasulla-ja-tainnutuskranaateilla/7240942#gs.bjzcfg> viitattu 21.10.2019

Paju, Anna (13.9.2015): ”Tottelemattomuus voi pelastaa maailman” 13.9.2015. Kansanuutiset verkkouutiset.
<https://www.kansanuutiset.fi/artikkeli/3429550-tottelemattomuus-voi-pelastaa-maailman> viitattu 4.3.2019

Paleface official (19.6.2015). “Jani Leinosen Tottelemattomuus-koulun kyltti on valmistunut ja odottaa kuumeisesti lukukauden alkua. Lisää: www.tottelemattomuus.fi” [Facebook-päivitys]
https://www.facebook.com/search/str/Paleface+Official+tottelemattomuus/keywords/blended_posts?filters=eyJycF9hdXRob3liOiJ7XCJuYW11XCI6XCJtZXJnZWVibGJlX3Bvc3RzXCIsXCJhcmdzXCI6XCJcIn0ifQ%3D%3D viitattu 20.11.2019

Paleface official (2.9.2015): ”Anything helps. Just add actual beggars. Huh. Jani Leinonen: Tottelemattomuuskoulu - School of Disobedience Kiasmassa 4.9. alkaen.” [Facebook-päivitys]

<https://www.facebook.com/PalefaceOfficial/photos/a.941034742578941/141514365864310/?type=3&theater> viitattu 21.11.2018

Paleface official (4.9.2015): "Tottelemattomuuskoulu aukeaa tänään! (Lainaus Aaro Hellaakoskelta.)" [Facebook-päivitys]

<https://www.facebook.com/PalefaceOfficial/photos/a.941034742578941.1073741832.311153305567091/1142592879089792/?type=3&theater> viitattu 1.3.2019

Pekkola, Velipekka (26.3.2018): "Kuvataiteilija Jani Leinonen tuunasi Gallen-Kallelaa: "Siitä tuli vähän härskimpi"". YLE.

<https://yle.fi/aihe/artikkeli/2018/03/26/kuvataiteilija-jani-leinonen-tuunasi-gallen-kallelaa-siita-tuli-vahan-harskipmi> viitattu 14.10.2019

Pohjanvirta, Kaisa (15.9.2015): "Taiteilija Jani Leinonen: "Erilaisten uhkien äärellä me ollaan tottelevaisia." ". [Blogikirjoitus]

<https://www.lilou-s.fi/taide-art/jani-leinonen-erilaisten-uhkien-aarella-me-olla-tottelevaisia/> viitattu 15.1.2020

Putkonen Tuovi (8.9.2015): "Kerjäläisiä Kiasmassa ja grillijuhlissa." Yleareena.

<http://areena.yle.fi/1-2918637> viitattu 7.4.2017

Pyrhönen, Kari (3.9.2015): Kuvataiteilija Jani Leinonen toi romanikerjäläisiä "näyttelyesineiksi". MTV3.

<http://www.mtv.fi/uutiset/kulttuuri/artikkeli/kuvataiteilija-jani-leinonen-toi-romanikerjalaisia-nayttelyesineiksi/5294810> viitattu 7.4.2017

Pörsti, Laura, (25.9.2015): "Marjaana Toiviainen on rakkaudella tottelematon". Kirkko ja kaupunki.

<https://www.kirkkojakaupunki.fi/-/marjaana-toiviainen-on-rakkaudella-tottelemat-1> viitattu 20.2.2019

Radio NRJFinland (29.10.2015): "Jani Leinonen – Tottelemattomuuskoulu". YouTube video 13:33. Julkaistu 29.10.2015

<https://www.youtube.com/watch?v=WiSeqtqj0Kk> viitattu 5.3.2019

Ranta, Salla (6.4.2016): "Testasimme: Oppiiko tottelemattomuuskoulussa niskoittelua?". Kirkko ja kaupunki.

<https://www.kirkkojakaupunki.fi/-/testasimme-oppiiko-tottelemattomuuskoulussa-niskoittelua-#87e7b75e> viitattu 14.11.2019

Rask, Anu (4.4.2016) "Jani Leinonen houkuttelee kansalaisaktivismiin". Kallion kulma.

<http://kallionkulma.fi/arkisto/jani-leinonen-houkuttelee-kansalaisaktivismiin/> viitattu 16.1.2020

Rislakki, Elina ja Leinonen Jani (11.11.2015): "Leinonen ja Rislakki". Yleareena.

<http://areena.yle.fi/1-3138845> viitattu 10.4.2017

Ruhonen, Risto (2015). Pääjohtajan katsaus. Teoksesta *Kiasman 2015 vuosikertomus*.

http://www.kansallisgalleria.fi/wp-content/uploads/2016/07/kg_vuosikertomus2015.pdf viitattu 3.3.2016

Räisänen, Kari, 15.1.2020: ”Elovena-tytöllä on ollut 95 vuotta kansallispuke – nyt Raisio vaihtaa sen tavalliseen mekkoon”. Helsingin Sanomat.

<https://www.hs.fi/talous/art-2000006373127.html> viitattu 7.2.2020

Salomäki, Anne 21.3.2018: ”Taiteilijan mukaan kutsumme häirintää flirttailuksi tai raikausta hyväksikäytöksi, koska niitä halutaan vähätellä.”. Aamulehti.

<https://www.aamulehti.fi/hyvaelama/taiteilijan-mukaan-kutsumme-hairintaa-flirttailuksi-tai-raikausta-hyvakaytoksi-koska-niita-halutaan-vahatella-200827779> viitattu 9.2.2020

Sami, Susanne (9.11.2015): ”Etupulpetin tyttö Anna Puu lähti Tottelemattomuuskouluun”. Rumba.

Haettu osoitteesta:
<https://www.rumba.fi/premium/etupulpetin-tytto-anna-puu-lahti-tottelemattomuuskouluun/> 5.3.2019

Seppälä, Olli (24.9.2015): Kiasmassa esillä kolme epätavallista krusifiksia.

Haettu osoitteesta <https://www.kotimaa24.fi/artikkeli/kiasmassa-esilla-kolme-epatavallista-krusifiksia/> 16.1.2020

Suni, Annakaisa (14.10.2015): ”Opetelkaa edes sanomaan Razmyar”. Vihreä Lanka.

<https://www.vihrealanka.fi/blogi-toim-huom/opetelkaa-edes-sanomaan-razmyar> viitattu 5.3.2019

Taidekiikari (8.10.2015): ”Kiasmassa Jani Leinonen, Markus Heikkerö ja Eri mieltä-ryhmänäyttely.” [blogikirjoitus]

<http://www.taidekiikari.net/index.html/2015/10/08/kiasmassa-jani-leinonen-markus-heikkero-ja-eri-mielta-ryhmanayttely/> viitattu 7.4.2017

Taideyliopisto (2002) ”Kuvataideakatemia maisterin tutkintojen opinnäytteiden viitetiedot”.

<https://lib.uniarts.fi/kuvataideakatemia-maisterin-tutkintojen-opinn%C3%A4ytteiden-viitetiedot#2002> viitattu 13.10.2019

Taloussanomat (19.10.2015): ”Murojätti pisti suomalaistaiteilijan tilit kiinni – ”videot ovat vasta alkua”. Iltasanomat.

<http://www.is.fi/taloussanomat/art-2000001891931.html> viitattu 10.4.2016

Tamminen, Jari: ”Häirikön ura paketissa” 2.10.2012. Voima.

<https://voima.fi/blog/arkisto-voima/hairikon-ura-paketissa/> viitattu 13.10.2019

Tapiola, Paula (23.12.2014): ”Suomalaistaiteilija joutui poistamaan Hello Kitty työstään Japanissa”. YLE.

<https://yle.fi/uutiset/3-7704917> viitattu 21.11.2019

T108 (24.2.2018): ”Li Anderssonin kova väite: ”Muutos on mahdollinen vain kansalaisaktiivismin kautta”. MV.

<https://mvlehti.net/2018/02/24/li-anderssonin-kova-vaite-muutos-on-mahdollinen-vain-kansalaisaktiivismin-kautta/> viitattu 10.3.2018

Tieteen termipankki (17.05.2017): Kirjallisuudentutkimus: karnevaali.

<http://www.tieteentermipankki.fi/wiki/Kirjallisuudentutkimus:karnevaali>.
viitattu 17.5.2017

Ukkola, Sanna; Haapanen, Mikko (9.9.2015 Leinosen haastattelu):

”Taiteilija Leinosen Tottelemattomuuskoulu.” YLE aamu-tv.

<http://areena.yle.fi/1-3014022> viitattu 6.4.2017

Vapausfilosofi (9.10.2016): Kapitalismi rahoittaa sosialisminkin.

[blogikirjoitus: MV]

<http://blogit.mvlehti.net/anle/2016/10/09/kapitalismi-rahoittaa-sosialisminkin/> viitattu 7.4.2017

Vuolanne, Petra (28.3.2009): ”Presidentti Halonen Kiasman uudesta näyttelystä: Aivosolut pirteään kevätlaukkaan”. Suomen kuvalehti.

<https://suomenkuvalehti.fi/jutut/kulttuuri/presidentti-tarja-halonen-kiasman-uudesta-nayttelysta-aiivosolut-pirteaan-kevatlaukkaan/> viitattu 7.4.2017

Werner, Annika (1996) ”Johdanto”. Teoksesta: A.Suoninen, A.Werner (toim.) *Lapset ja televisio* (s. 7-25). Gaudeamus